

II

NJEMAČKA I USTAŠKO-DOMOBRANSKA DOKUMENTA

BR. 195

ZAPOVIJEST KOMANDANTA BORBENE GRUPE »PETERSEN« (TRINAESTOG SS BRDSKOG LOVAČKOG PUKA SEDME SS DIVIZIJE »PRINC EUGEN«) OD 2 DECEMBRA 1943 GOD. ZA NAPAD NA JEDINICE NOVJ U ISTOČNOJ BOSNI¹

Borbena grupa »Petersen«²

Pe./Be. rat. dnev. pov. br. 112/43

Drž. kom. za utvr. rat. zloč.
J. br. 422641

Sedište štaba 2.12.1943
Operac. dnev. divizije
45/45/1943

Poverljivo

U 5 primeraka

**Zapovest borbene grupe za napad
u severnom pravcu!**

1) *Neprijatelj*: u jačini od više divizija skoncentrisao se na prostoru Istočna Bosna³ — Crna Gora.⁴ Naoružanje i borbeni moral neprijatelj, jedinica ceni se da je na visokom stepenu.

2) 13 SS brd. lov. puk, bez 3 bataljona, sa potčinjenim: 1 i 2 baterijom 7 art. puka, 3 četom 7 pionir, bataljona, štabnom baterijom (artilj. puka), 1, 2, 3 i 4 tov. kolonom na tovarnoj

¹ Prepis originala, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 5/1, k. 10.

² Petersen je ime njemačkog komandanta, po kome je i dobila ova grupa taj naziv.

³ Odnosi se na divizije Trećeg korpusa NOVJ (16, 17 i 27 diviziju) i Petu NOU diviziju (vidi dok. br. 77, 180, 181, 182 i 183).

⁴ Na prostoru Crne Gore bila je tada Treća divizija Drugog udarnog korpusa (vidi tom III, knj. 6, dok. br. 121, 124 i 143).

stoci, 1 vodom nosioca ranjenika na tovarnoj stoci, diviziskim radiom i diviziskim telefonskim vodom i 100 četnika, ima zadatak da neprijatelja potisne na uži prostor Istoč. Bosne i da ga uništi.

U tome cilju borbena grupa »Petersen« prodire 4.12.43 preko sedla Čemerna⁵ na sever i kao prvi napadni cilj, sa obeju strana Drine, dostiže liniju Foča — Rataj.

3) *Granice rejona dejstva:*

desno: ka 1 brd. diviziji — donji tok reke Pive — Visok⁶ (15 km. jugoistoč. Foče) — Rogatica.

levo: ka 14 SS brd. lov. puku: k. 1178 (severozapad. Fojnice) — k. 1879 Dumoš — k. 1535 Vis — Jeleč — Rataj (ka grupi »Petersen« — k. 1040 (Ravni Vrh 6 km. severozapad. Foče).

Granice između borbene grupe »Cajtler« (Zeitler) (desne kolone) i »Brajmajer« (Breimeier) (leve kolone): k. 1858 (10 km. severno od sedla Čemerno) — luk Drine (13 km. jugozapad. Foče).

4) *I. faza borbe:* (linija: Foča — Rataj, s obeju strana Drine).

U napad polaze:

Pukovska jurišna četa, sa 10 četnika, i dostiže u toku 3. decembra 1943 prostor Bahorina severoistočno⁷ od sedla Čemerna.

Produžuje nastupanje 4.12.43 u 06,00 čas. preko Bohorine — k. 1392 — k. 1410 — k. 1227 — k. 1332 — k. 1355 — Bubina Glava — Previja (k. 1384) — k. 1408 — k. 1464 — k. 1517 — i jednim vodom osigurava na visovima oko 3 km severozapadno k. 1517, sve dok borbena grupa 5.12.43. ne pređe sa svojim začeljem k. 1517.

Ostala dva voda maršuju dalje preko savijutka puta — južno k. 1916 — Nabojne — Kapičin Dola na k. 1960 i k. 1632 i ostaju ovde u cilju obezbeđenja, sve dok vod, upotrebljen na visovima severno k. 1517, ne izbije na Ljubin Grob.

Dalji zadatak pukovska jurišna četa će dobiti 5.12. od komandanta borbene grupe.

II) *Borbena grupa »Cajtler« (Zeitler):*

Koja se sastoji iz: 1/13 SS-brd. lov. puka, 1. baterije 7. art. puka, 3. čete 7. pion. bataljona, 1/2 voda nosioca ranjenika, 1. i 2. tovarne kolone na tovarnoj stoci, i 40 četnika, stiže u toku 3.12.43 na prostor Čemerno.

⁵ Vidi dok. br. 16.

⁶ Vjerovatno Vikoč

⁷ Pogrešno. Treba: sjeverozapadno.

Produžuje marš 4.12.43 u 06,00 čas. preko: prvo istim putem kao i pukovska jurišna četa — do prostora južno k. 1384; sporednom kolonom preko Krst Vrelo — k. 1314 — Zurovići — Sumići — Previja (k. 1384).

Produžuje marš 5.12.43 preko savijutka puta južno k. 1916 — Nabojne — Kapičin Dola — Ljubina Groba — k. 1529 — k. 1089 — a glavnom kolonom preko: Vrbniče — Grandića — Mješaića — Kaliman — Predel;

desnom kolonom preko: k. 1089 — Zamršten — Poda — Tjentište — unazad preko Poda — Popova Mosta — Perovića — Travnika — Igoča — na prostor Kosman.

Produžuje marš 6.12.43 u tri kolone:

desna kolona: preko Predela — na drum — drumom do severno Foče — *sporednom kolonom*, koja na prostoru Kosmana pokušava da se prebaci preko Drine, i maršuje dalje desnom obalom Drine preko Celikova Polja — na Guskovinu — Brod — Foču, gde se severno od Foče sastaje sa desnom kolonom.

Srednja kolona — glavna — maršuje preko Vojnovića — Metaljke — Dikovine — Trbišćka i odavde produžuje zajedno sa desnom kolonom do severno Foče.

Leva kolona od Grandića — preko Cagoste — Ivanice (k. 588) — Javoraca — Vučjaka — Oplazića — i dalje levom obalom Drine do račvanja puta 1 km severozapadno Foče.

III. Pukovski štab i štabna četa:

sa štabnom baterijom, polj. žandarmerijom, divizijskim radiovodom i 10 četnika,

polazi 3.12.43. u 09,00 čas. od Gradine preko Gacka i stiže u Vrbu.

Produžuje marš 4.12.43. u 07,00 čas. preko Čemerno — sedla iza glavne kolone borbene grupe »Cajtler« do k. 1384 Previja.

Nastavlja marš 5.12.43. iza Cajtlera do Vrbniče. Po uzimanju u sastav pukovske jurišne čete 6.12.43. produžuje marš preko Ljubine — Zakmura — Risjaka — Banjića — Foče (od Vrbniče pozadi desne kolone borbene grupe »Brajmajer«).

IV. Bobena grupa »Brajmajer« (Breimeier):

Koji se sastoji iz: 2/13, 2. baterije 7 art. puka, pukovske pionirske čete, 1/2 voda nosioca ranjenika, 3 i 4 tovarne kolone na tovarnoj stoci i 40 četnika,

polazi sa koncentraciskog prostora 3.12.43 u 09,00 čas. od Gradine preko Gackog na prostor Kleuta.

Produžuje marš 4.12.43 u 07,00 čas. preko Čemerna — pozadi pukovskog štaba do na prostor Bubina Glava (k. 1428).

Nastavlja marš 5.12.43. pozadi pukovskog štaba do Vrbniče, a odatle preko Vlasevca u prostor Ljubina.

Produžuje marš 6.12.43. desnom kolonom (glavnom) preko Vrelka — Zakmura — Risjaka — Banjića — Rijeke — k. 885 — na drum Foča — Kalinovik;

srednjom kolonom — Ljubina — Mokri Do — k. 961 — Zagorice — Trebičina — Zagojnice — Kunovik — na drum Foča — Kalinovik;

levom kolonom od Ljubine — preko »M« od Dukova Kamena — Grkalice — Dugandića — Jeleča — Rataja — na drum Foča — Kalinovik.

V.) *Izvidanje*: 2.12.43. borbeni grupa »Cajtler« (Zeitler) izviđa u pravcu Čemerno — sedla i ka prostorijski istočno od Avtovca — prema k. 1272 — k. 1817; 3.12.43 borbeni grupa »Cajtler« izviđa u pravcu severno, severozapadno i istočno Čemerna; 3.12.43 pukovska jurišna četa izviđa od Čemerna preko Bahorine u severozapadnom pravcu (marševskim pravcem).

VI. *Komora*: Komore koje su smanjene na krajnje neophodnu meru (samo tovarna grla) maršuju načelno sa borbenim grupama kojima su pridate.

Bojne komore maršuju sa svojim grlima u sastavu svojih jedinica, četa itd.

Bojne komore i sve teško vozeće naoružanje moraju biti prikupljeni 3.12.43 do 14 časova na prostoru Fojnice. Sve komore prikupljaju se 4.12.43 u 14 čas. zasebno bojni a zasebno prtljažni delovi, sa čelom kod račvanja puta istočno od Kifinog Sela, ostavljajući put slobodan za saobraćaj. Svi vozeći delovi bojne komore cele divizije formiraće se u zasebnu »vozeću marševsku grupu« i kretaće se pod Komandom SS hauptsturmfirera Vajshojptla (Weishauptl) — pozadi trupa. Sve kolone i pojedinačna vozila pridržavaće se tačno saobraćajnih propisa za puteve kojima se nastupa.

Motorizovana komora puka krenuće na marš 3.12.43 u 14,00 čas. od Gradine za Mostar.

VII. *Četničke jedinice*: Puku je stavljeno na raspoloženje 100 četnika pod komandom poručnika Koprivice. Ovi su raspoređeni i dodeljeni bataljonima: 1/13 — 40, 2/13 — 40; zatim puk. jurišnoj četi — 10 i štabu puka — 10.

Oni su svi borci i učestvuju u borbi puka. Ali se imaju pre svega upotrebiti kao vodiči na marševima i za izvidanje.

VIII. *Ugovoreni znaci za vezu avijacije sa trupama na zemlji*:

Za obeležavanje prednjih linija upotrebiće se žuta platna. Ako ovih ne bi bilo na licu, na mesto njih treba upotrebiti barjačiće sa kukastim krstom.

Ove znake treba pokazati odmah čim se primeti približavanje sopstvenih aviona, a ne tek onda kada su isti preleteli sopstvenu liniju.

Svetlosni znaci:

Pojedinačna zvezda, *bela ili žuta* — »ovde smo mi«.

Pojedinačni *crveni* signal, metci — »neprijatelj nas napada«.

Pojedinačni *zeleni* signal, metci — »produži putanju«, zel. signal, metci sa aviona »Storh« (roda) — »avion želi da baci izveštaj, pokazati krst na mestu bacanja«.

IX). Previjalište: U Gackom.

X). Izveštavanje: Izveštaje slati načelno:

Za vreme marša: u 6, 12 i 18 čas.

Pri dodiru sa neprijateljem: odmah slati izveštaj.

Izveštaje pisati: telegrafskim stilom, sa sadržajem:

- 1) sopstveni položaj
- 2) vreme
- 3) neprijatelj, situacija
- 4) vrsta akcije.

XI). Veze: sa 1/13 i 2/13 bataljonom radioveza.

XII). Zarobljenici: se ne smiju ubijati, isti se načelno vode sa sobom, izveštavati puk, a puk će naređivati kada i gde će se isti predati.

XIII. Pukov. komandno mesto: Čim se dođe u dodir sa neprijateljem, puk će blagovremeno o tome dati obaveštenje.

Pukovski štab za vreme marša nalazi se između prve i druge borbene grupe.

Dostavljeno:

Divizija I-a,

13. puku

1/13, 2/13 SS brd. lov. puka

Hauptšturm Fireru Starke — u

1 divizionu 7. art. puka

rez.

Petersen, s. r.

SS štaudarteufirer

i komandant puka

BR. 196

IZVJEŠTAJ KOMANDE ČETRNAESTOG SS BRDSKOG LO
VACKOG PUKA SEDME SS DIVIZIJE »PRINC EUGEN« OD
2 DECEMBRA 1943 GOD. O PREBACIVANJU NA PROSTO-
RIJU ŠIVOLJA¹

Pismeni izveštaj

Dan: 2. 12. 43

Šalje: 14. puk

Vreme: 17,00 čas.

Mesto: Pukov. k-dno mesto Ulog

I./14. puka

Predmet: I./14. će drumom dostići prostor Šivolje² (5 km. sev.-
ist. Kalinovika).

Baterija za zamagljivanje pridata.

Polazak: 3.12.43 u 6,00 čas.

3. bater. 7. art. puka odvaja se na putu za Foču, do-
stiže prostor Vihovići (3 km. ist. Kalinovika).

Pukov. k-dno mesto od 16,00 čas. u Jelašca (2 km
jug.-ist. Kalinovika).

potp. Dajer (Beyer)
SS-Oštuf. i adutant puka

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u
Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1/1—3, k. 11.

* Vidi tom IV, knj. 21, izvještaj Prvog bataljona 14 SS brdskog
lovačkog puka od 7 januara 1944 godine.

BR.197

IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠEZDESET DEVETOG REZERVNOG
KORPUSA OD 3 DECEMBRA 1943 GOD. O BORBAMA PRO-
TIV JEDINICA NOVJ OKO DOBOJA I MAJEVICE¹

Dokumenat NOKW² Br. — 658 — suda za rat. zločine

Poverljivo

DEPEŠA

Sedište štaba, 3. 12. 1943.

Komandi 2. tenk. armije.

Radi znanja: Nem. opunom. generalu u Hrvatskoj, za ličnu
orijentaciju načelnika štaba.

Dnevni izveštaj Komande 69. rez. korpusa od 3. 12. 1943, za-
ključno sa 2. 12. 1943.

I. Opšta situacija bez promene.

n. 173. rez. div.:

Kao odmazda za napad na želez. prugu između Nove
Pazove i Batajnice (18 i 12 s.z. Zemuna) (vidi dnevni iz-
veštaj od 30. 11.) obešena su tri stanovnika iz Ugrinovaca
(17 z. s. z. Zemuna), pošto su tragovi sabotaže vodili u to
mesto. Sem toga tamo je od 9 bandita koji su se dali u
bekstvo ubijeno 5, a razorena su dva bunkera koji su bili
izgrađeni u bunarima. Ovu akciju izvršili su 64 oklop,
želez. voz i delovi 46. rez. pion. bataljona.

187. rez. div.:

a) *Prostor Brčko:*

U cilju daljeg vezivanja jakih banditskih snaga⁸ na Ma-
jevici planini naređeno je da 3. i 4. 12. sve raspoložive
snage koje se nalaze na brčkom mostobranu⁴ izvrše po-
novno snažan napad u pravcu juga i jugozapada.

¹ Prepis originala, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi
se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 29/20-a, k. 6. Prepis
izvršen u arhivi Međunarodnog suda u Tjirnbegu.

⁸ NOKW — oznaka data u administraciji Međunarodnog suda u
Nirnbegu za ovu vrstu dokumenata.

⁵ Odnosi se na snage Šesnaeste NOU divizije. Opširnije o tome
vidi dok. br. 182.

b) *Prostor Tuzla:*

Pre početka akcije borbene grupe operativnog štaba »Brauner« nije bilo naročitih događaja. Borbene grupe otpočele su nastupanje 2. 12. ujutro i bez jačeg dodira sa neprijateljem stigle na svoje dnevne ciljeve. Sopstvenih gubitaka nije bilo. Komandno mesto operativnog štaba »Brauner«: Tuzla.

c) *Prostor Virovitica — Bjelovar — Koprivnica:*

Pri napadima za deblokiranje Čazme⁵ ukupni sopstveni gubitci grupe pukovnika Vukića sledeći su:

1 bataljon 974 puka: 1 ofic. i 7 voj. mrtvih; 29 ranjenih (među njima 2 ofic.).

Nemač. žandarmerija: 4 mrtva i 8 ranjenih.

Hrvat, žandarmerija: 7 mrtvih, 10 ranjenih i 10 nestalih.

Domobranci: 2 mrtva i 3 ranjena.

d) *Ustaška brigada:* Prema njenim izveštajima vodila je navodno teške borbe kod Bokšića (48 z. Osijeka) sa delovima 25 brigade koju je 26. 11. 901 tenk. grenad. nastav. puk u borbama ist. od Podrav. Slatine do nogu potukao (vidi dnevni izveštaj od 29. 11.).

3 zarobljena.

2. *kozačka konj. brigada:*

U izviđačkoj akciji sa nekoliko svojih eskadrona u predelu zapadno od Doboja došlo je kod Gojakovca (13 z.-j.z. Doboja) do sudara sa neprijateljem.⁶ Posle uporne borbe zauzeto je i razoreno ovo mesto. Sopstveni gubitci: 5 ranjenih, 1 komandir eskadrona ranjen. Do momenta pisanja ovog izvještaja akcija još nije bila završena.

367 *peš. div.:*

a) 1. 12. u 22,45 čas. teretni voz između Sesvete i Zagreba naleteo na minu, 4 vagona iskliznula, 2 železničara hrvatskog personala poginula.

b) Pri izviđanju na prostoru Petrovsko (8 s. Krapinskih Toplica) došlo do sukoba sa neprijateljem, 2 zarobljena.

III. *Premeštaji trupa:*

Jedna baterija 2. koz. konj. brigade i šesta četa 2. bataljona 130 puka (ova iz Broda) premešteni u Tuzlu kao zaštita operativnog štaba »Brauner«. Od 2. bataljona 524 puka 367 peš. div. peta i šesta četa stigle u Zagreb. Štab

⁵ Opširnije o tome vidi tom V, knj. 22, dok. br. 12 i 27.

⁶ Vidi dok. br. 3.

4. bataljona I. ustaške saobraćajne brigade i 14. četa 4. bataljona premešteni iz Zagreba u Varaždin (jačina oko 200 ljudi).

IV. *Vreme:* Posle razvedravanja lepo i toplo jesenje vreme.

Komanda 69. rez. korpusa
Ia pov. br. 3207/4512/43.

BR. 198

**ZAPOVIJEST KOMANDE BORBENE GRUPE »GROS« OD 3
DECEMBRA 1943 GOD. ZA PRODUŽENJE AKCIJE »KU-
GELBLIC« NA PROSTORU DOBROG POLJA¹**

*Borbena grupa »Gros«**

K-dno mesto batalj., 3. 12. 43.

Z A P O V E S T

Za produženje nastupanja u akciji »Kugelblic«³

- 1.) I./14. puka ojačan Pion. četom 14. dostiže zap. ivicu drumu Kalinovik — Sarajevo u prostoru Dobro Polje⁴ — i obezbeđuje se prema istoku i severu.
- 2.) 2. četa ojačana jednom grupom teških minobacača (bez tovarnih grla) nastupa od raskršća (1 km jug.—ist. Krbljina) preko Krbljina — k. 1415 — k. 1407 — k. 1292 — na Bo-ljanoviće i dostiže prostor sev.—zap. Dobrog Polja. Vojničke rančeve natovariti na tovarna grla još od raskrsnice. 5. četa daje za nošenje minobacačke municije 6 pomoć
- 3.) Bataljon će 4. 12. 43. u 8,00 čas. biti postrojen na putu ka Dobrom Polju i spreman za dalje nastupanje. Čelo 1 km juž. slova »a« u natpisu »Metaljka«.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1/1—1, k. 11.

² Sastav Grupe: Prvi bataljon 14 SS brdskog lovačkog puka i sredstva za ojačanje (minobacači i artiljerija).

³ i ⁴ Detaljnije o dejstvu bataljona u ovoj akciji vidi tom IV, knj. 21, izvještaj Prvog bataljona 14 SS brdskog lovačkog puka od 7 januara 1944 godine.

- 4.) *Red marševanja:* 3.,^B štab, baterija za zamagljivanje, 4., 6., Pionir, četa, 1. četa.
- 5.) Uređenje kolone izvršiće k-dir 5. čete SS — Oštuf. Lokaj (Lockay). K-dantu batalj. predati raport u 8,00 čas. na čelu bataljona. Skreće se pažnja na tačnost dolaska na drum.
- 6.) 2. četa i 1 grupa teških minobacača poneće u torbicama za hieb dovoljno hrane.
- 7.) Još se jednom skreće pažnja da se prostor smeštaja Šivolje u toku noći 3./4. 12. jako osigura, pošto se može računati sa prepadom neprijatelja.
- 8.) Kao što je to već više puta naredeno, dnevne lb — izveštaje dostaviti adutantu ili Strm. Dipongu (Dueppong).
- 9.) Pri dolasku u novi prostor smeštaja bataljonu najhitnije uputiti ordonanse.
Veza 2. čete sa bataljonom radiom. Radio-desetina će se javiti k-diru 2. čete 4. 12. 44. u 06,00 čas. na drumu za Dobro Polje, na naredenoj polaznoj tački.
Dodatak za 2. četu i grupu teš. bacača:
S obzirom na put težak za marševanje, 2 četa i grupa teš. minobacača će na naredenu polaznu tačku doći već u 06,00 čas, a ne u 08,00 čas. Tovarna grla već od Sivolja kreću na začelju bataljona.

potp. Gros
SS — Hštuf. i k-dant batalj.

BR. 199

NAREĐENJE KOMANDE ČETRNAESTOG SS BRDSKOG
LOVAČKOG PUKA SEDME SS DIVIZIJE »PRINC EUGEN«
OD 5 DECEMBRA 1943 GOD. ZA NASTUPANJE PRAVCEM
DOBRO POLJE — JAHORINA PL.¹

Telefonska depeša

Dan: 5. XII. 43
Čas: 15,00 čas.

Šalje: 14 puk

1 bataljonu 14 puka

Sadržaj: 14 puk otpočinje 6. XII. u zoru nastupanje širokim frontom ka severoistoku.

Opšti dnevni cilj zasad: Jahorina Planina.

Bataljon »Gross« sa prostora Dobro Polje sa težištem pravcem 1112 (1,5 km i—sev. ist. Dobrog Polja) — Varoš — Kolakovići — 1238—1451 (Igrište — 7 km. sev. ist. od Dobrog Polja) — 1415 (Oštri V.) na prostor Balibašići — Gukavac — Kacelji.²

Jake izviđačke delove uputiti od Oštrog V. (1415) pravcem 1232 — Delijaš — dolina Crne Rijeke — jugoistočno ka Kacelji.

Desnu (ojačanu četu) uputiti od Varoši pravcem 1294—1496 (7 km ist—sev. ist. od Dobrog Polja) — 1526 — Mazlina — 1234 na prostor Mijovića Ravan.

Zadatak: Obezbeđivati na liniji 1698 (Golica) — 1660 (Komin) — 1423 prema sev. ist. i severu.

Pukovsko komandno mesto prebaciće se na Kolunsko Brdo (11.5 km. ist. od Dobrog Polja).

potpisao:

Dietsche

SS — šturmbanfirer i komandant puka

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1/1—8, k. 11.

² Opširnije o nastupanju i dejstvu bataljona vidi njegove izvještaje od 6 i 7 decembra 1943 god. i 7 januara 1944 god. u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1/1 i 2/1, k. 11. Izvještaj od 7 januara biće objavljen u 21 knj. IV toma.

BR. 200

NAREĐENJE — DEPEŠA KOMANDE ČETRNAESTOG SS
BRDSKOG LOVAČKOG PUKA OD 6 DECEMBRA 1943 GOD
ZA IZBIJANJE NA LINIJU NEHORIČI — RASTOVAC»

Telefonska depeša

Dan: 6. XII. 43
Čas: 16,00 čas.

Šalje: 14 puk.

1 bataljon

Sadržaj: Zadatak za 7. XII. 43:

Bataljon će izbiti na liniju Nehorići — Rastovac — 5 km.
jugozap. od Podgraba.

Sa te linije obezbeđivati sa težištem preko Golice (1698),
1806 i 1140, a sa levom pobočnicom preko 1660 (Komina) i
1540.

Pukovsko komandno mesto: Podgrab.

Potpisao
Dietsche

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u
Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1/1—9, k. 11.
² Vidi dok. br. 198, objašnjenje br. 3 i 4.

BR. 201

**ZAPOVIJEST KOMANDE BORBENE GRUPE »GROS« OD 7
DECEMBRA 1943 GOD. ZA NASTUPANJE KA RASTOVCU'**

Borbena grupa »Gros«

K-dno mesto batalj. Gukavac, 7. 12. 43

Zapovest

za dalje nastupanje na dan 7. 12. 43

| 1—6. četa i bater. za zamagljivanje 14

I Borbena grupa će sutra 7. 12. 43. preduzeti marš u prostor
i Rastovca, 5 km jug.—zap. Podgraba.

I 3. četa kao levo bočno osiguranje maršuje (bez tovarnih grla)
pravcem k. 1660 (Komin) — 1913 (Sjeništa) — 1540 (Orlja
Gl.) — 1123 (Oglavak) — Dolovi — Rastovac. Polazak u 9,00
K čas.

I Glavnina borb. grupe maršuje preko Golice (1698) — Trijeska
(1806) — Knička K. (1375) — 1140 — Kovačić — Rastovac.²
Polazak u 9,00 čas. od Golice (1698).

I Marševski red: 6., štab bez voda za vezu, 2., bater. za zama-
glj., 5., 4., 1., vod za vezu. Komora za snabdevanje pod k-dom
| Haša. Limperta.

Polazna tačka: Golica (k. 1698).

I Uredivač kolone: SS — Uštuf. Kajbl (Keibl).

f 3. četi se dodeljuje 1 radio-desetina i 1 grupa teških minoba-
I cača. 5. četa će uputiti grupu teš. bacača batalj. štabu, tako da
I ista bude na licu mesta u 6,45 čas., odakle će se uputiti 3.
I četi. Grupa će povesti sobom potrebna tovarna grla.

5. četa će se postarati za 3 putovođe, jednog od ovih sa grupom
I minobacača uputiti 3. četi.

potp. Gros

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u
I Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1/1—3, k. 11.
² Vidi dok. br. 196, objašnjenje br. 2.

BR.202

IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠEZDESET DEVETOG REZERVNOG
KORPUSA OD 8 DECEMBRA 1943 GOD. O BORBAMA PRO-
TIV JEDINICA NOVJ NA TERITORIJI BOSNE¹

dokumenat NOKW Br. — 658 suda za ratne zločine

DEPEŠA od 8 decembra 1943.

Komandi 2. tenk. armije.

Radi znanja:

Nemač. opunom. generalu u Hrvatskoj, samo za ličnu orijen-
taciju načelnika štaba

Dnevni izveštaj Komande 69. rez. korpusa od 8 decemb. 1943,
zaključeno sa 7 decembrom 1943.

I. Opšta situacija bez promene.

II. 173. rez. div.: Bez naročitih događaja.

187. rez. div.:

a) Prostor Tuzla:

Desnokrilna grupa borbene grupe »Brauner« (2. bata-
ljon 130 puka) 7.12, po savladivanju jakog neprijatelj,
otpora, (i četnici kao naš neprijatelj),² stigla u Olovo*
Produženo je nastupanje u jugoistoč. pravcu. Sjedi-
njeni bataljoni, drugi 482. i drugi 133. puka, na pro-
storu sev. od Vlasenice, uhvatili vezu sa delovima 901
tenk. grenad. nastavnog puka. Ovaj puk zauzeo je Vla-
senicu⁴ noću od 6. na 7. 12. uz slab neprijatelj, otpor....?
Delovi 2. bataljona 901 puka čiste prostor severno od
Zvornika i Memića,⁵ pošto se pravac preko Drinjače

¹ Prepis originala, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 30.20-a, k. 6. Pre-
pis je izvršen u arhivi Međunarodnog suda u Nirnbergu.

² Naprotiv, četnici su se borili zajedno sa Nijemcima protiv jedi-
nica NOV. Opširnije o tome vidi dok. br. 195, 203, 215, 216 i 227. Iako
su četnici bili njihovi saveznici u borbi protiv NOV, Nijemci su ih se
bojali. To je naročito došlo do izražaja poslije kapitulacije Italije, kada
su četnici očekivali iskrcavanje snaga zapadnih saveznika na našu obalu
i namjeravali da im se pridruže u borbi protiv Nijemaca. Međutim, zna-
jući za ovu namjeru četnika, Nijemci su nastojali da razoružaju su-
mnjive četničke jedinice, pa je zbog toga dolazilo do otpora četnika.

* i ⁴ Opširnije o tome vidi dok. br. 77.

usled razorenog mosta koji se opravljia ne može koristiti.

Sopstveni ukupni gubici 6. 12. 43: 4 mrtva i 3 ranjena. Neprijat. gubitci: konstatovano 120 mrtvih.⁶

b) *Prostor Virovitica — Bjelovar — Koprivnica:*

1. bataljon 155 puka izvršio napad na Pobrđane⁷ (9 s. i. Križevaca) i oko 200 bandita proterano ka severu. Napad produžen na Čabraje (8 s. Križevaca). Sopstveni gubitci: 3 ranjena.

Banditi izvršili prepad na policiski kamion kod Lukača (5 s.—s. i. Virovitice). Kamion sa 3 ranjena vratio se u Viroviticu.

c) *4. brd. brigada:*

Pri izviđanju prostora ist. od Pakraca (24 s. z. Nove Gradiške) uhapšena 4 bandita i zaplenjena 1 puška.

d) *II ustaška brigada:*

U akciji čišćenja II ustaške brigade u sporazumu sa policiskim snagama došlo je kod Đakova do manjeg sudara sa neprijateljem. Zarobljena 2 bandita. Sem toga policija je za odmazdu spalila sela: Pištana, Kokočak, Slat. Drenovac i Rijenci (22, 23 i 30 z. — s. z. i 35 s.z. Našica), pošto su ta sela pri akciji čišćenja 901. tenk. grenad. nastav. puka davala otpor.

e) *Nemač. štab za obezbeđenje želez. pruga u Hrvatskoj:*
7. 12. voz sa praznom kompozicijom između Grede i Lekenika naleteo na minu. Bliži podaci još nedostaju.

f) *2. koz. konj. brigada:*

Prilikom izviđanja jednog eskadrona istoč. od (Malog) Prnjavora (10 s. z. Doboja) došlo je do borbe sa oko dve čete bandita.⁸ Sopstveni gubitci: 1 mrtav, 2 ranjena i ubijeno 16 konja. Neprijatelj, gubitci: 20 mrtvih i 20 ranjenih.⁹

Zaplenjeno: 1 mitraljez, 3 karabina i 11 konja.

Jaka grupa bandita napala na raskrsnici puteva 7 km zap. od Dervente jedno odeljenje za nabavku sena. Jedan eskadron upućen u pomoć. Dosadnji gubitci: 2

⁶ Podatak je netačan. Bliže o tome vidi dok. pod primjedbom br. 3 i 4.

⁷ Opširnije o tome vidi tom V, knj. 22, dok. br. 127 i 152.

⁸ Vjerovatno se odnosi na jedinice Jedanaeste NOU divizije (vidi dok. br. 54).

* Podatak nije tačan.

mrtva, 2 ranjena i 4 nestala. Bliži podaci nedostaju.
367. pešad. div.: Bez naročitih događaja.
III. Vreme: toplo, magla se i dalje zadržava.

Komanda 69. rez. korpusa
Ia pov. br. 3403/4776/43.

BR. 203

NAREĐENJE KOMANDE ČETRNAESTOG SS BRDSKOG LO-
VAČKOG PUKA SEDME SS DIVIZIJE »PRINC EUGEN« OD
8 DECEMBRA 1943 GOD. O PRODORU NA PROSTORIJU
BARA¹

Radiogram

Dan: 8. 12. 43

Šalje: 14. puk

Vreme: 8,30 čas.

Predmet: Bataljon² će 8. 12. 43 dostići prostor Bare,³ 7 km
jug. — ist. Prače. Težište preko k. 1223 (Orlovača) —
Karlovac (6 km jug. — jug.-zap. Prače — dolina Ce-
mernice, 6. četom od Karlovca preko k. 1408 (Crni
Vrh) — Komrani — Lunje u prostor Turkovića (1
km. juž. Renovice). Obezbeđenje prema sev.—ist. i
severu. Izviđanje 6. četom: k. 1295 — (2 km sev-ist.
G. Bare) — 1041 — Sikoli.
K-dno mesto puka i II. batalj. u prostoru Osiječani.

Diče (Dietsche)

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u
Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1/1—5, k. 11.

* Odnosi se na Prvi bataljon.

³ Opširnije o pokretu i dejstvu bataljona vidi dok. br. 196, obja-
šnjenje br. 2.

BR. 204

IZVJEŠTAJ KOMANDIRA DRUGE ČETE ČETRNAESTOG
BRDSKOG LOVAČKOG PUKA OD 10 DECEMBRA 1943
GOD. O SITUACIJI OKO SOKOLCA¹

Pismeni izveštaj

Dan: 10. 12. 43

Šalje 2./14.

Vreme: 18,00 čas

Mesto: Suva Česma

*Borbenoj grupi »Gros**

Predmet: Izviđačko odeljenje »Leks«, koje je bilo upućeno u prostor Podromanije u cilju izviđanja, izveštava: Uspostavljena je veza sa 92. p. p. (mot.) (koji je pod k-dom 369. peš. div.).

Štab pešad. puka se nalazi u prostoru Sokolca, 2. batalj. u Podromaniji i s. Gromile, sa osiguranjima na liniji: k. 1008 — k. 932 — k. 871 (oko 5 km. jug.-ist. Sokolca), izviđanje se vrši u pravcu Rogatice (pruga Sarajevo — Višegrad).

Prema izveštaju adutanta 92. p. p. glavnina neprijatelja se nalazi u Rakitnici, Dumanjićima i Godomilju.²

Maršruta našeg izviđačkog odeljenja: Suva Česma — Ponor — Ozerkovići — Jakšin Dol — Kula.

Nema dodira sa neprijateljem.

potp. Gros
SS — Uštuf. i k-dir
čete

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u
ivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1/1—8, k. 11.

² Odnosi se na jedinice Dvadeset sedme NOU divizije. Opširnija
o tome vidi dok. br. 44.

BR. 205

IZVJEŠTAJ KOMANDE BORBENE GRUPE »GROS« OD 13
DECEMBRA 1943 GOD. O SITUACIJI NA PROSTORIJI SI
JERCI — MARGETIČI¹

Radiogram

Dan: 13. 12. 43

Šalje: Borb. grupa »Gros«

Vreme: 19,45 čas.

Mesto: Bjelosavići

14. peš. puku

Predmet: Izvidanje izvršeno shodno naređenju.

U prostoru 3 km sev.-ist. Sijeraca i Margetića nema neprijatelja.

Vod »Leks« svuda naišao na glavnu borbenu liniju 1. lovač. rez. puka.

Izvidanje izvršeno do na 500 m južno Košutice. Povratak preko Starog Sela — Aliluke — k. 989 — k. 934 — Čavarine — Čitluci — Batalj. k-dno mesto.

potp. Gros

SS — Hštuf. i k-dant batalj.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1/1—11, k. 11.

BR. 206

**NAREĐENJE KOMANDE BORBENE GRUPE »GROS« OD 14
DECEMBRA 1943 GOD. ZA NAPAD NA JEDINICE NOVJ
NA PROSTORIJI OKO SIJERACA I MILETACA¹**

Borbena grupa »Gros«

K-dno mesto batalj., 14. 12

1., 2., 6. četi i Bater. za zamagljivanje 14

Borb. grupa, kao što je naredeno, preduzima napad" sutra 15. 12. 43. u 6,00 čas. Desno krilo će se malo zadržati, pošto III/14-. polazi tek u 7,00 čas.

1. četa će održavati tesnu vezu Vermahtom.³

Ranjenička prihvataonica najpre u Bandinom Odžaku, zatim će se prebacivati pravcem Sijerci — Miletci i t.d.

Ja ću se nalaziti sasvim pozadi desnog krila, kuda mi uputite kurire.

Teren će se na celom otseku pročešljati širokim frontom borb. grupe.

Kod borbenih delova ostaje samo najpotrebniji deo bojne komore. Komora za snabdevanje i prtljag se prikuplja iza desnog krila i kreće pozadi borb. grupe.

K-dir komore: SS — Haša. Limpert.

potp. Gros

SS — Hštuf. i k-dant batalj.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u Arhivu Voinog istoriskog instituta pod reg. br. 1/1—12. k. 11.

* Napad je bio usmjeren na jedinice Pete NOU divizije (vidi dok. br. 181).

³ Odnosi se na delove koji ne pripadaju SS jedinicama.

BR. 207

IZVJEŠTAJ — DEPEŠA KOMANDE PETNAESTOG BRD-
SKOG ARMISKOG KORPUSA OD 15 DECEMBRA 1943 GOD
O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOVJ OKO ŠUJICE[^]

Poverljivo
Telegram

Komandi 2. oklopne armije
K-tu Vazduhoplovstva u Hrvatskoj
Ispostavi III. (germ.) SS — oklop, korpusa
V. SS — brd. korpusu

Dodatak dnevnom izveštaju od 15. 12. 43.

114. div.:

Neprijatelj brani prilaze u prostoru Bugojno² i Glamoč* i između Knina i Sučevića ugrožava put za dqjur.⁴

Grupa »Berger« je uz žestoke borbe odbacila ka severu i na levo krilo preko opšte linije 4 km. sev. Šujice neprijatelja jačine 1000 ljudi,⁵ koji je u grupama od 50—80 ljudi žilavo branio položaje 3, 5—6 km. Šujice. Pionirska grupa koja je sledila drumom, uklonila je 4 velikih drumskih zapreka. Neprijateljske mine su nam nanele gubitke. Bande koje su nastupale iz prostora Bos. Grahova prema jug.-zap. u prostoru Strmica⁶ (14 sev. — sev. ist. Knina) odbacile su četnike ka jugu i drugim svojim delovima prodrle prema putu za dotur u prostor 14 sev. — sev. zap. Knina. Poginulo 9 četnika, ranjeno 11, nestalo 4. Za pojačanje četnika sev. Knina angažovan I.⁷/741 [peš. puka]. Prilikom zauzimanja slagališta ratnog plena sev.-ist. Ervenika 12. 12. neprijatelj izgubio 10 mrtvih, 15 zarobljenika. Usled nedostatka transportnih srestava uništeno 9 tona zaplenjene municije razlitiče vrste. U prostoru 20 km sev. zap. Knina spaljena naseljena mesta naklonjena

¹ Original, pisan na njemačkom jeziku, nalazi se u Minhenu, a film u mikroteci Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. Minhen 5/591 (594).

² Tada su se u Bugojnu nalazile jedinice Prve proletarske divizije (vidi dok. br. 115).

³ Na prostoriji Glamoča dejstvovali su tada Glamočki NOP odred, Udarni odred Petog korpusa NOVJ i Četvrta brigada Devete NO divizije. Opširnije o tome vidi tom V, knj. 22. dok. br. 54 i 134.

⁴ i ⁶ Vidi dok. u objašnjenju br. 3.

⁵ Opširnije o tome vidi dok. br. 109.

bandama, pri čemu su nastupile mnogobrojne detonacije skrivene municije. Zaplenjeno 30 goveda i 200 ovaca i koza. Sopstveni gubici: poginulo 6, ranjeno 10. Neprijateljski gubici: poginulo 49 (broj verovatno viši, prema iskazima zarobljenika samo sev. Knina 50), 18 zarobljeno, 16 prebega sa tovarnom stokom, oružjem i municijom.⁸ Plen: 1 puška, 1 pištolj, 6 konja, 2 tovarna grla, arhiva, 8 goveda, 54 ovce.

Namera: izvidanje oko Sujice, akcija čišćenja sev. Livna. Nastup dopun. batalj. 661 u prostoru Gospić — Sučevići. Privlačenje obezbeđujućih delova 11./721 p. p. na drum Zegar — Obrovac.

Izveštaj o pokretima:

264. div.: 4./891 oslobođena zaštita konvoja i upućena u Zadar. Pionir, izviđač, štab 29 u Siverić (5 sev.-ist. Drniša).

373. div.: 1/7° Piskavica, 14/7 Ivanjska, 11/13¹⁰ Kola, Ceta za obuku podoficira 13 Gor. Seher (3 jug.-zap. Banja Luke), 1 vod 2/IX art. puka. Gor. Seher.

f

XV brd. arm. korp.
Ia Br. 6374/43. — Pov.
od 15. 12. 43

⁸ Odnosi se na ustaško-domobransko stanovništvo koje je bježalo zajedno sa neprijateljskom vojskom ispred jedinica NOVJ.

⁸ Odnosi se na Prvu bojnu Sedme lovačke pukovnije. Bliže o rasporedu njenih jedinica vidi dok. br. 15/1—34, k. 57 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta.

¹⁰ Odnosi se na Jedanaestu sat (četu) Trinaeste lovačke pukovnije, koja je tada sa jednom njemačkom jedinicom vodila borbu kod Han Kola protiv Trinaeste krajiške NOU brigade. Opširnije o tome vidi dok. br. 161, a o rasporedu ove pukovnije vidi dok. br. 15/1—38 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta.

IZVJEŠTAJ ŠTABA TRISTA SEDAMDESET TREĆE LEGIONARSKE DIVIZIJE OD 17 DECEMBRA 1943 GOD. O AKCIJAMA JEDINICA NOVJ NA ŽELJEZNIČKOJ PRUZI U PROSTORU OKO BOS. NOVOG¹

Izvod iz dokumenta sa suđenja u Nirnbergu NOKW — 728
{1 strana originala)

821-a

— 666 —

17. XII. 1943.

Depeša br. 3217

Šalje: 373 peš. div. 17. XII. u 0,45 časova.
Komandi 15 brd. armiskog korpusa.

Dnevni izveštaj za 17. XII. 1943.
(2 strana originala)

Područje Bos. Novi:

Izvidanje od Bos. Novog na prostoru severno od Une bez dodira sa neprijateljem. Kvar na pruzi 6 km. j — Bos. Novog otklonjen je u kratkom roku. Pruga je od 16. XII ponovo proradila. U cilju odmazde iz Brda 4 km. j. Bos. Novog uzeta dva taoca i spaljene dve kuće.

Područje Prijedor:

Noću od 15 na 16. XII sa pruge kod Dragotinje banditi² demontirali i skinuli šine na dužini od 400 m. Pruga će ponovo proraditi u toku 17. XII. Naređeno je da se pojačaju noćne straže. U cilju odmazde spaljene su kuće u blizini.

¹ Prepis originala, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 50 6-a, k. 8. Prepis izvršen u arhivi Međunarodnog suda u Nirnbergu.

² Vjerovatno se odnosi na jedinice Osme krajiške brigade (vidi dok. br. 132).

**NAREĐENJE KOMANDE BORBENE GRUPE »GROS« OD
21 DECEMBRA 1943 GOD. ZA DEJSTVO NA PROSTORIJI
STOJČIC — G. BALICI — DUBOŠTICA¹**

Borb. grupa »Gros« K-dno mesto batalj. 21. 12. 43
s. V. Kula u 17,30 čas.

1.—6. četi

Sutra 22. 12. 43 bataljon će preći u prostor Stojčić — G. Balići — Duboštica.

6. četa postavlja osiguranja na k. 849 sa vezom prema desnom krilu u pravcu Jelaške — ka 18./14. p. p.

1. četa osiguranja na k. 969, veza sa 6. četom.

2. četa osiguranja na k. 961 Meki Dol — veza sa 13. p. p.

Početak izvršenja: od Hana Karaula u 5,30 čas.

Marševski red: 6., 1., štab, 2., 4., 5., 3. četa.

Komora za hranu i prtljag uskupno pozadi 3. čete pod komandom Haša. Limperta. Komoru osigurava pionir, vod 5. čete.

Ja ću marševati sa 6. četom.

Prvi odmor — za sve delove u trajanju od 30 minuta u 7,30 čas., a zatim svakog trećeg časa.

potp. Gros

SS — Hštuf. i k-dir batalj.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1/1—16, k. 11.

BR. 210

ZAPOVIJEST KOMANDE TRISTA SEDAMDESET TREĆE
PEŠADISKE DIVIZIJE OD 22 DECEMBRA 1943 GOD. Z
NAPAD NA JEDINICE NOVJ NA PROSTORIJI BOS. NOVI —
PRIJEDOR¹

Izvod iz dokumenta Br. NOKW — 1425
Šefa Komisije za ratne zločine

SIV 1141 (1)

Poverljivo

4-63

373. (Hrvat.²) pešad. div. Diviz. k-dno mesto, 22. 12. 1943.

I a —

Br. 213/43. Pov.

Rukopisom:

Pril. 1 uz 373 (hrvat.) pešad.
div. — Odelj. Ia br. 7/44 Pov
od 1. 1. 44.

3 primerka

2. primerak

Diviziska zapovest

za poduhvat južno Sane između Prijedora i Bos. Novog.¹

1.) *Neprijatelj:*

Razbijeni delovi 7. div.⁴ (200 ljudi?) dolazeći sa zapada prikupljaju se u prostoru Dolovljane — Maslovar — Blagaj i obrazuju front prema zapadu i severozapadu, verovatno radi odbrane i prezimljavanja. Može se računati da će delovi VIII.⁵ Kr. brigade (400 ljudi) zajedno sa

¹ Prepis originala, izvršen u arhivi Međunarodnog suda u Nira-bergu, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 11/12-a, k. 19/11.

² Treba: legionarska. Ovu diviziju, kao i 369 (Vražju) legionarsku diviziju, obrazovali su njemački okupatori od ljudstva s teritorije tzv. NDH. Starješinski kadar i izvjestan broj ljudstva bili su Njemci. Poslije obuke u Njemačkoj, ove divizije su vraćene u NDH: 369-ta u decembru 1942, a 373-ća početkom maja 1943.

³ i ⁹ O ishodu poduhvata vidi izvještaj ove divizije od 29 januara 1944 god. Dokumentat će biti objavljen u 21 knjizi IV toma. Original se nalazi u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 17/7a, k. 8.

* Netačan je podatak. Detaljnije o dejstvu Sedme divizije u ovo vrijeme vidi tom V, knj. 22, dok. br. 55.

teritorijalnim lokalnim snagama Grmečkog odreda⁶ pružiti otpor na prilazima Grmeču (verovatno kod Suhača), na mestima prelaza između Blagaja i Sotve,⁷ kao i jug-zap. Brežičana. Neprijatelj⁸ je poseo kuće između Blagaja (isklj.) i k. 166 (juž. Martin Brda). Odavde neprijatelj vatrom iz protivtenkovskih oruđa i mitraljeza sprečava radove na opravci železničke pruge.

Pretpostavlja se da neprijatelj ima sledeća teška oruđa: 1—2 topa, 4 p.t. puške, 2 minobacača i oko 10 mitraljeza.

2.) Poduhvat dobija šifrovan naziv »Ristov«.

3.) *Zadatak:*

383. puk čisti i pročešljava prostor juž. Sane⁹ između Bos. Novog — Suhače — Volara i Prijedora. Uništiti neprijatelja koji se zatekne na tome prostoru. Stanovništvo sposobno za vojnu službu lišiti slobode. Zalihe hrane i stoku, ukoliko su bez gospodara, treba evakuisati ili pak uništiti, da bi se time banditi lišili sredstava za ishranu (muško, za vojnu službu sposobno, stanovništvo kao i stoku evakuisati drumom južno od reke Sane u Prijedor).

Poduhvat će trajati oko tri dana.

4.) *Trupe:*

Pukovski štab 383 puka, 1. bataljon 383 puka, 15 četa 383 puka, pionirski vod sa eksplozivnim materijalom, materijalom za podizanje pomoćnog mosta i jednim gumenim čamcem, zatim 4 tenka i dva istaknuta osmatrača i ojačani 2. bataljon 383 puka (bez jedne čete).

5.) U *poduhvatu učestvuju i:*

- a) Dve ojačane čete 1 bataljona 383 puka sa štabom bataljona i 1 istaknutim osmatračem: Polazak 22. XII u 20,00 čas. od Bos. Novog.
- b) Jedna ojačana četa (u dve borbene grupe) i 1 istaknuti osmatrač: Polazak 23. XII u 03,00 čas.
- c) 15 četa 383 puka: Polazi 23. XII u 05,00 čas. drumom duž južne obale Sane.
- d) 4 tenka sa 1 vodom: Polaze 23. XII u 06,00 čas. drumom Bos. Novi — Prijedor, u sporazumu sa 15 četom 383 puka i nastupaju drumom Bos. Novi — Prijedor
»

⁶ O dejstvu ovog odreda vidi dok. br. 16—1, k. 768 A u Arhivu Vojnog istoriskog instituta.

⁷ Odnosi se na Svodnu.

⁸ Odnosi se na Osmu krajišku NOU brigadu (vidi dok. br. 132).

severno od Sane u skokovima od jedne do druge oslone tačke.

- e) 2 bataljon 383 puka sa dve ojačane čete i jednim istaknutim osmatračem: Polazi 23. XII u 06,00 čas. iz Prijedora pravcem Bišćani severno od Volara.
- f) 3 hrvat. brd. brigada:¹⁰ Upućuje svakodnevno od 23—25. XII (zaključno) jake izviđačke delove iz svojih uporišta na pruži do linije kota 367 (4 sev. ist. Brežićana) — 286 — Kamen — Agino Polje — 446 — 440 (3 sev. Blagaja) i svojom artiljerijom potpomaže napredovanje 2. bataljona 383 puka. Sa bataljonom uputiti 1 istaknutog osmatrača.

Prvi dnevni cilj: Za trupe iz Bos. Novog: kosa neposredno ist. od linije Suhača — Blagaj.

Za trupe iz Prijedora: visovi 187 — 242 — 238 (2 j. jugoist. Martin Brda).

Drugi dnevni cilj: Čišćenje prostora između Babića, Radomirovca i Sane. Uspostavljanje veze sa 1. i 2. bataljonom 383 puka i eventualno posedanje i držanje južne obale Sane — u cilju zaštite radova na želez. pruži — na liniji 166 (juž. Martin Brda) — 220 — 280" — 235 — 218 — 281 — 307 (j.-ist. Blagaja). (Ovo izvršiti samo na ugovorenu reč, »Annemarie«).

Treći dnevni cilj: Čišćenje prostora Volar — Kaljevo¹¹ — Hambarine — Sana i povratak u Prijedor.

- 6.) 1 divizion 373 artilj. puka uništava neprijatelja koji bi se pojavio ispred 1 bataljona 383 puka sa rejonom dejstva Suhača — Blagaj i kosa neposredno istočno odatle. Sa bataljonom uputiti dva istaknuta osmatrača. Kao vatreni položaj preporučuje se Jablaničko groblje (1 j. ist. Bos. Novog). Tamo postoje izgrađeni položaji.

24. XII. ujutro istaknuti osmatrači prebacuju se gumenim čamcem u Blagaj i odatle putuju dalje vozom za Bos. Novi.

7.) *Veze:*

Diviziski bataljon za vezu uspostavlja i održava radio-vezu između divizije i štaba 383 puka kao i radio-vezu štaba 383 puka sa njegovim 2. bataljonom preko 3 brd. brigade.

¹⁰ Zdrug

¹¹ Kalajevo

8.) *Svetlosni znaci:* _____

Belo _____ mi ovde smo
Crveno-~~belo~~ više puta _____ potrebna nam je pomoć
Crveno _____ neprijatelj napada

9.) *Dostavljanje izveštaja:* Diviziji — takođe i svaku promenu komandnog mesta — u 10,00 i u 18,00 čas.

10.) *Ishrana:* U Bos. Novom primiti hranu za 4 dana.

11.) *Municija:* Municiju popuniti u Bos. Novom.

12.) Ranjenike evakuisati u Rudice, odnosno unazad drumom juž. od Sane. Ukoliko ovo ne bude moguće, prebaciti ih gumenim čamcem preko Sane do bilo kog uporišta na želez. pruzi.

Potpisao
General-lajtnant
i
kmdt divizije

Dostavljeno:

383 peš. puku: prvi umnoženi primerak
Operac. dnevniku: drugi umnoženi primerak
Uz original: treći umnoženi primerak

BR. 211

NAREĐENJE KOMANDE ČETRNAESTOG SS BRDSKOG
LOVAČKOG PUKA SEDME SS DIVIZIJE »PRINC EUGEN«
OD 24 DECEMBRA 1943 GOD. ZA PROTIVNAPAD¹

Radiogram

Dan: 24. 12. 4-3.

Šalje: 14. p. p.

Vreme: 18,10 čas.

I. bataljonu

Predmet: Uspostaviti telef. vezu.

Po dolasku III. batalj. snažnim noćnim protivnapadom zauzeti k. 969.

Neprijatelja² odbaciti ka zapadu i goniti.

potp. Diče

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1/1—18, k. 11.

² Odnosi se na jedinice Pete NOU divizije. Opširnije o tome vidi dok. br. 181 i tom IV, knj. 21, izvještaj 1 bataljona 14 SS brdskog lovačkog puka od 7 januara 1944 godine.

BR. 212

**IZVJEŠTAJ KOMANDE BORBENE GRUPE »GROS« OD 26
DECEMBRA 1943 GOD. O IZVEDENOM MARSU NA PRO-
STORIJU KOZILO¹**

Radiogram

Dan: 26. 12. 43

Šalje: Borb. grupa »Gros«

Vreme: 9,00 čas.

Mesto: Kozilo

14. p. puku

Predmet: U 8,45 čas. dostignut naređeni prostor.²

Juče 25. 12. 43 svako dalje marševanje nemoguće, pošto je drum bio potpuno zakrčen III./14., komorom II./14. i pukovskim štabom.

Dosada je stalno pokušavano da se uspostavi radio-veza sa pukom, ali se u tome nije uspelo.

Molim za dalja naređenja,

k-dno mesto bataljona: Kozilo (Lužnica).

potp. Gros

SS — Hštuf. i k-dant batalj.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1/1—21, k. 11.

* Jedinice 14 SS brdskog lovačkog puka stigle su do r. Bosne sa zadatkom da unište dijelove snaga Trećeg korpusa NOV (vidi dok. br. 58 i 223).

BR. 213

ZAPOVIJEST ČETRNAESTOG SS BRDSKOG LOVAČKOG
PUKA OD 28 DECEMBRA 1943 GOD. ZA ODMOR NA PRO-
STORIJI KAKANJ — SELO DOBOJ¹

SS — brd. lovac, puk 14.

K-dno mesto puka, 28. 12. 43

Pukovska zapovest

SS — brd. lov. puk 14 prikuplja se u prostoru Kakanj —
s. Doboj gde će verovatno imati 3 dana odmora.

Dostići će:

I/14.: Polazeći 29. 12. 43. u 6,00 čas. iz prostora Lužnica
preko Vukanovića — Tabaka dolazi u prostor Vrtlišće
— Kakanj.²

6. četa 29. 12. 43 polazi u 6,00 čas. iz Dubošnice pa preko
Rudeljaka duž šumske pruge maršuje ka Mehoriću i
Vukanovićima gde se priključuje I. batalj.

Jedinice će ono vreme u toku koga se budu nalazile na
prostoru prikupljanja iskoristiti za zborove svih vrsta i dovo-
đenje opreme u red. O izvršenim smotrama izvestiti puk.

S obzirom na nejasnu situaciju u području bandi naroči-
tu pažnju obratiti na službu obezbeđenja i osiguranja.

Puk opširno obratnom poštom izvestiti o dolasku u nov
prostor i o k-dnom mestu.

Diče (Dietsche)

SS — Sturmbanfirer i k-dant puka

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u
Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1/1—22, k. 11.

² Bliže o tome vidi tom IV, knj. 21, izvještaj 1 bataljona 14 SS
brdskog lovačkog puka od 7 januara 1944 godine i dok. pod reg. br.
1/1—24, k. 11 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta.

SS - Geb.Hg.Rgt. 14

Rgt.Gef.Std., den 28.12.43

30

Regt. - B e f e h l .

SS -Geb.Hg.Rgt. 14 versammelt im RAUM KAKANJ - DOBOJ und hat dort voraussichtlich 3 Tage zur Ruhe.

Es erreichen;

I. Btl. am 29.12.43: Antreten 6 Uhr aus Raum LUZNICA ueber VUKANOVICI, TABACI den Raum VOTLISCE - KAKANJ.

6. Kp. am 29.12.43: Antreten 6 Uhr aus DUBOSTICA ueber DUDELAK, entlang Waldbahn nach MEHOVIS, VUKANOVICI und trifft hier zum I.Btl.

Die Zeit im Versammlungsraum ist von den Einheiten zur gruendlichen Ueberholung und fuer Appelle jeder Art auszunutzen. Durchgefuehrte Appelle sind dem Rgt. zu melden.

Rixx Dem Sicherungsdienst im neuen Raum ist entsprechend den unklaren Verhaeltnissen im Bandengebieten besonders Augenmerk zu widmen.

Eintreffen im neuen Raum ist entsprechend und Gefechtsstaende sind umgehend dem Rgt. zu melden.

gez. D i e t s c h e.

SS-Sturmabtmfhr. und Rgt.-Fhr.

27 (24)

BR. 214

DNEVNI IZVJEŠTAJ GLAVNOSTOJERNOG UREDA ORU-
ŽANIH SNAGA NDH OD 2 DECEMBRA 1943 GOD. O BOR-
BAMA PROTIV JEDINICA NOV U BOSNI¹

DNEVNO IZVJEŠĆE BROJ 336

(po podacima primljenim 2. XII. 1943 godine do 9 sati)

B) JUŽNO OD R. SAVE i KUPE:

Podr. Bos. Novog: 29. XI. napadnuto osiguranje za po-
pravak želj. pruge Bos. Novi — Dobrljin.
Vlastiti gubitci: 5 ranjenih (1 Njemač).

Podr. Banje Luke: 29. XI. četnici i partizani u među-
sobnoj borbi u predjelu 15 km j.z. od
Banje Luke.³

Podr. Travnika: Od 1. XII. Travnik obkoljen.⁴ Težka
oružja tuku Travnik. Protumjere u
toku. Promet na pruzi Busovača (23 km
j. izt. od Travnika) — Travnik obustav-
ljen.

Podr. Jajca: Tvornica južno od Jajca u plamenu
(utvrđeno zračnim razviđanjem).

Podr. Sarajevo: Navodno je kod Vučje Luke (10 km
t. od Sarajeva) od granate poginuo
zapovjednik 1. Musi. part. brigade⁵ Ho-
džić Mujo⁶ sa još 10 partizana.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Muzeju narod-
nog oslobođenja u Zagrebu, a mikrofilm u mikroteci Vojnog istoriskog
instituta pod reg. br. 4'28—29.

² Redakcija je u svim neprijateljskim izvještajima izostavila onaj
dio koji se odnosi na područja van Bosne i Hercegovine, jer je on štam-
pan u V tomu, knj. 22.

³ Borbu je vodila Trinaesta krajiška brigada. O rezultatu borbo
vidi dok. br. 4.

⁴ Odnosi se na jedinice Prve proleterske i Šeste ličke divizije,
koje su, sem jednog dijela, vršile napad na Travnik, a istovremeno su
sa ovih položaja otišle na izvršavanje drugih zadataka (vidi dok. br.
19 i 51).

⁵ Odnosi se na Šesnaestu muslimansku NOU brigadu (vidi dok.
br. 77).

⁶ Mujo Hodžić, nije tada bio u ovoj jedinici, niti je tada poginuo.
On je umro poslije rata.

29. XI. neprijatelj koji je prodirao smjerom Jablanica — Ilovice⁷ (13 i 19 km j. od Sarajeva) odbačen je na jug. Partizanski gubitci: 45 mrtvih⁸ (brojano).

Podr. Tuzle:

29. XI. osujećen je pokušaj part rušenja mosta kod Kreke (2 km j.z. 0(j Tuzle).

Djelatnost vlastitog zrakoplovstva:

1. XII. zrakoplovstvo 1. zrakoplovne luke Zagreb vršilo je bojne zadaće i obstrbu.

Događaji na prugama:

Pruga Bos. Novi — Prijedor: Noću 29/30. XI. između ž.p. Brezičani i Dragotinja eksplodirale su 3 mine. Pruga je u prekidu.

Pruga Lašva — Travnik:

30. XI. želj. pruga još je u prekidu.

(M. P.)

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni podpukovnik
(Helbich)
Helbich

⁷ Vidi dok. br. 78.

⁸ Naši gubici su preuveličani. Za petnaest dana borbe iz cijele divizije poginulo je 11 boraca (vidi dok. br. 78).

BR. 215

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TREĆEG ZBORNOG PODRUČJA OD 2 DECEMBRA 1943 GOD. O SITUACIJI U JUŽNOM DIJELU BOSNE I U HERCEGOVINI¹

ZAPOVJEDNICTVO III. ZBORNOG PODRUČJA

Glavnostožerni odjel

Izvj. broj 758/tajno

U Sarajevu, dne 2. prosinca 1943.

Predmet: Doglasno izvješće
za zadnjih 15 dana mjeseca
studenog 1943. —

1. — MINISTARSTVO ORUŽANIH SNAGA — Izvještni odjel
(2 primjerka)
2. — ZAPOVJEDNICTVU I. i II. ZBORNOG PODRUČJA,
3. — S a s t a v a k .

Prema zapovjedi Izvj. broj 4163/tajno od 17. studenog 1941., a na temelju prikupljenih podataka, dostavlja se sljedeće izvješće za zadnjih 15 dana mjeseca studenog 1943. godine:

L RASPOLOŽENJE NARODA OBZIROM NA VANJSKE I UNUTARNJE PRILIKE I DOGAĐAJE:

1. H r v a t i : Raspoloženje pučanstva prema Poglavniku i državi nije se od zadnjeg izvješća promijenilo. Narod željno očekuje svršetak rata i otvoreno izjavljuje da mu je sve jedno tko će pobijediti samo da se ovo već jedanput svrši. Kod većine ljudi ne može se govoriti više o nekom patriotizmu, sve se je bacalo na trgovinu i krijumčarenje i svako samo nastoji da ise obogati i da zaradi, napustivši kod toga podpuno iz vida probitke države i naroda.

I kod onoga diela pučanstva, koje je odatno N. D. H. osjeća se u posljednje vrijeme, od kako su anglo-američki zrakoplovi odpočeli djelovanje na našem području, stanovito ne-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1/5—I, k. 80.

razpoloženje i malodušnost, jer su posljedice njihovog djelovanja teške i zabrinjavajuće.

Usporedo sa njihovom akcijom i partizanska akcija na zemljištu poprima svakim danom šire razmjere. Pučanstvo je nezaštićeno u većini slučajeva, jer našim i njemačkim snagama do sada nije uspjelo da sa odmetnicima obračunaju. Podhvatima, koji se poduzimaju, obično se pobunjenici samo rasprše, a poslije toga ponovno grupiraju na drugim odsjecima. Savezno sa ovim, osjeća se sve jača želja za samoodbranom, osobito kod muslimanskog pučanstva, koje izbjegava i vojnu obavezu, smatrajući da će tako bar koliko toliko biti zaštićeno.

Anglofilski ili jugoslovenski dio pučanstva nalazi se najviše po primorskim gradovima, javno se ne ističe, bojeći se zakonskih posljedica ali prati sve događaje i komentira ih u smislu raspoloženja.

Po izvješću 5. oružničke pukovnije u najnovije vrieme primjećuje se kod naroda izvjestno ogorčenje radi toga što su Niemci na području ove pukovnije vješali katolike i muslimane (taoce) radi rušenja pruge. Ovo negodovanje došlo je najviše do izražaja kod sprovođa obješenih u Zepču² na kojemu je bilo toliko naroda, da se je to moglo smatrati nekom tihom demonstracijom. Iste viesti stižu iz svih krajeva sa područja 6. oružničke pukovnije, gdje pučanstvo iz odmazdnih mjera stradava isto kao i pod Talijanima, a negdje i više.

Vješanje ljudi i paljenje sela izrabljuju vrlo vješto partizani i četnici u svoje promičbene svrhe.

Akcija muslimanskog oslobodilačkog pokreta (zeleni kadar) za sada jenja.

Dne 14. studenog 1943. pronađen je doduše jedan letak podpisan po Pandži³ (vidi izvješće Izvj. br. 698) tajno od 24. 11. 1943. (kojim pozivlje muslimane da se prihvate oru-

Vidi tom IV, knj. 19, dok. br. 160.

Vidi dok. br. 78, objašnjenje br. 3.

žja i da stupe u borbu protiv pljačkaša i četnika i u kojemu se obćenito obara na Hrvate a napose na ustaše, no od onda se za taj pokret više ne čuje osim neprovjerenih podataka, da je Pandža od partizana u selu Rautovići (10 kmxj.z. od Goražda) zarobljen, a glavni njegov suradnik Munib Čebo strijeljan.

2. Pravoslavni: Stanje bez promjene od zadnjeg izvješća. Nikakovi novi pokreti ni događaji značajnije naravi nisu se odigrali. Iznenadeni su načinom [na koji je izvršeno bombardiranje Sarajeva 29. XI. jer nije pogoden ni jedan vojni ili prometni objekat, a stradalo je samo nedužno pučanstvo. Raspršilo im se uvjerenje da saveznici na našem teritoriju tuku samo njemačke i prometne objekte, a one koji vjeruju da je bombardiranje građana samo posljedica promašenog cilja buni nesposobnost letaćkog osoblja.

3. Zidovi: • Stanje bez promjene.

4. Cigani: Stanje bez promjene.

5. Narodnosne skupine:

Stanje bez promjene.

6. K o m u n i z a m : Komunističko-partizanska djelatnost i nadalje se izpoljava u napadima na naše slabije posade, naseljena mjesta, željezničke pruge i druge prometne objekte. Naše snage odolievaju, ali se ne postizava željeni uspjeh.

Cieli prostor zapadno od željezničke pruge Zavidovići — Visoko, zatim zapadno od Jablanice spojeno na dalmatinske planine nalazi se i dalje pod vlašću partizana. Na cijelom ovom prostoru vrše stalno pokrete i premještaje svojih jedinica.⁴ Od 22. XI. 1943. zapažen je pokret glavnine partizanskih snaga iz prostora Bugojno — Donji Vakuf — Jajce. Po izvješćima povjerenika u pokretu se nalazi preko 10.000 dobro naoružanih partizana. Svi ovi su stigli u prostor Travnik, koji je čvrsto

⁴ Na ovoj prostoriji tada su se nalazile jedinice Prvog proleterskog korpusa, Petog i Osmog korpusa NOVJ i Jedanaeste NOU divizije. Opširnije o tome vidi dok. br. 3, 18, 19, 20, 30, i 32 i tom V. knj. 22, dok. br. 134.

obkoljen⁵ i na koji se i sada vrše danonoćni napadaji. Većina jedinica je Travnik obišla sa istočne i zapadne strane i preko Vlašić Planine (s. od Travnika) nastavila pokret prema sjeveru i sjeverozapadu, pa je već prije nekoliko dana prvi dio kolone stigao u gornji tok rijeke Usore. Pored ovoga oko Travnika stalno se nalazi 6—7 brigada, od kojih je Travnik ozbiljno ugrožen. Od strane Niemaca vršen je podhvat radi razterećenja Travnika u z. i j. smjeru, ali su partizani u stopu za Niemcima nazad zauzeli postave, kada su se Niemci povraćali.⁶ Osim pomenutih pokreta i stalnog napadaja na željezničke pruge i naše posade, koji su do sada prošli bez težih posljedica, nisu se ovi partizani prošlih dana iztakli kakvim jačim podhvatom.

Isto kao i zapadna nalazi se i skoro sva istočna Bosna i Hercegovina u partizanskim rukama. Nakon spuštanja partizanskih jedinica sa sjevera od Tuzle i zatim od Vareša i protjerivanja četnika iz prostora Rogatica — Višegrad, partizani vladaju istočnom Bosnom⁷ i ne raspolaže se nikakvim podacima kakvo je tamo stanje.

Viteška bojna branitelj Kladnja, koja se pri prodoru partizana iz prostora Tuzle povukla iz Kladnja prema Varešu,⁸ uspjela je da protjera partizane iz Kladnja i tamo se povrati.

Nastavno na partizanski prostor u istočnoj Bosni, preko Goražda, Foče,⁹ Zelengore nalazi se i istočni dio Hercegovine uz državnu granicu u partizanskim rukama. U ovom periodu partizani su ponovno zauzeli Gacko, Kulu Fazlagić, Avtovac i okolinu sve do s. od Bileće.¹⁰ Od strane Niemaca, uz suradnju naše 14. pješ. pukovnije i četnika — suboraca, od-

⁵ Vidi tom IV, knj. 19, dok. br. 77 i 132.

⁶ Vidi tom IV, knj. 19, dok. br. 86 i 99.

⁷ U to vrijeme na teritoriji istočne Bosne dejstvovala su jedinice Trećeg korpusa NOVJ i Šesnaeste NO divizije (vidi dok. br. 1 i 48).

⁸ Vidi dok. br. 48.

⁹ Foču je oslobodila Druga krajiška NOU brigada (vidi tom IV, knj. 19, dok. br. 71).

¹⁰ i ¹⁵ Vidi tom IV, knj. 19, dok. br. 141 i 168.

počet je podhvat u smieru Gacka,¹¹ ali je se naišlo na neuzpjeh, jer su se partizani dobro učvrstili i žilavo branili. Hrabra posada milicije Kule Faslagić, pod pritiskom nadmoćnog neprijatelja, povukla se u Nevesinje.¹²

U prostoru Bileća — Trebinje — Ljubinje nalaze se dielovi II. korpusa Peke Dapčevića.¹³ Glavne snage ovog korpusa nalaze se u Crnoj Gori i na granici, a u označenom prostoru nalazi se X. hercegovačka brigada Vlade Šegrta i Rada Hamovića i II. dalmatinska brigada.¹⁴ Osim što stalno ugrožavaju ova mjesta, nisu u ovom periodu učinili ništa znatnije.

Protiv dalmatinskih partizana izvode njemačke oružane snage stalno podhvate i prema nepodpunim viestima postizavaju se u tome stanoviti uspjesi. Akcijom na poluotoku Pelješcu¹⁵ partizani su razbijeni i taj je predjel sada očišćen, dok su partizani dielom uništeni a dielom se povukli na susjedne otoke. S uspjehom se izvodi podhvat [na] Biokovo.

Nikakovih osobitosti od strane komunista nije bilo u ovom izvještajnom periodu u mjestima gdje su naše vlasti i gdje komunističke organizacije potajno rade.

7. četnici:

Zadnjih dana bosanski četnici nisu se istakli nikakovom akcijom. Tamo gdje naše vlasti nemaju jake snage dominiraju partizani, koji ne daju četnicima doći do izražaja i oni se skrivaju. Iz izkaza 3 domobrana, povratnika iz partizanskog robstva, vidi se da se jedna manja romanijska grupa pod vodstvom nekog »Cike«¹⁶ priključila partizanima posljednjih dana. Inače nisu primljene druge viesti o suradnji partizana i četnika, osim što 6. oružn. pukovnija javlja da se pravoslavno pučanstvo udaljava od četnika i sve više orijentira ka partizanima.

¹¹ Vidi dok. br. 236.

« Odnosi se na jedinice Dvadeset devete NOU divizije (vidi tom IV, knj. 19, dok. br. 141).

¹⁴ Ova brigada nije se tada nalazila na navedenoj prostoriji (vidi tom III, knj. 6, dok. br. 142 i 182).

¹⁵ Ovu akciju su izveli dijelovi 7 SS divizije. Opširnije o tome vidi dok. br. 3/2-a, k. 72-A u Arhivu Vojnog istoriskog instituta.

Vidi dok. br. 31.

U prostoru Kalinovika pojavila se četnička brigada pod vodstvom bivšeg jugosl. kapetana Mazića.

U Hercegovini četnici se i na dalje živo pripremaju, njihove vođe rade svim silama na ponovnom ustrojstvu četničkih jedinica. U ovome nailaze na poteškoće, jer su se pravoslavci a i dobar dio bivših četnika opredielili za partizane, pa nastoje da ostanu po strani od događaja. Pridobivši povjerenje Niemaca za suradnju, sada se izgovaraju da nemaju dovoljno oružja, kako bi ga što više dobili i od Niemaca, te mjestimično i uspjevaju u ovom pogledu. Poznata je stvar da su prijašnje oružje sakrili ali su im ga Niemci ipak dali a i dalje daju. Laskaju se kod Niemaca, da bi pridobili što više povjerenja, ali potajno mnogo rade na štetu njihovih probitaka. Niemci ih sada upotrebljuju u akcijama protiv partizana u iztočnoj Hercegovini,¹⁷ te su do sada a osobito grupa Petra Samardžića u oblasti Nevesinja pokazali dobar uspjeh.¹⁸

Napadaje na naše pučanstvo umanjili su, ali ne iz vlastite pobude, nego jedino iz straha pred odmazdom. Za sada su zauzeti borbom sa partizanima, koji ih nemilice progone i ubijaju, pa i iz toga razloga za sada njihovo nerazpoloženje prema hrvatskom življu ne izražava se u tolikoj mjeri kao prije, ali je njihova mržnja ostala ista, te bi radili isto kao i prije, ako bi im se ukazala mogućnost i prilike.

8. Akcija englesko-američkih zrakoplova:

Djelovanje neprijateljskih zrakoplova pojačava se svakim danom. U sve jačim formacijama nadlieću našu teritoriju i pri tome vrše bombardovanje naselja, željezničkih postaja, mitraljiranja vlakova i do sada su na građanskim i prometnim objektima učinili mnogo štete i nanieli mnogo žrtava.

Najjači efekat postigli su bombardiranjem Gruža 28. i Sarajeva 29. XI. U Gružu su po-

¹⁷ Vidi dok. br. 195.

¹⁸ Opširnije o saradnji četnika sa Nijemcima vidi dok. br. 12/12—1, k. 202 i 54/3 a — 3, k. 153 u Arhivu Vojnog istorijskog instituta.

rušili nekoliko zgrada, potopili nekoliko jedrenjaka i brod »Cavtat«. U Sarajevu su srušili i oštetili oko 60 zgrada a izključivo građanskom pučanstvu u pretežno muslimanskim četvrtima nanieli teške žrtve. Točan broj žrtava još se ne zna, ali se kreće oko 300 u mrtvim i teže ranjenim. Bombardovanje Sarajeva izvršeno je pri slaboj vidljivosti i magli, a izgleda da su bombe bile namijenjene željezničkoj pruzi za Višegrad, postaji Bistrik, zgradi ovog zapovjedništva i zgradi »Konak« gdje je smještena njemačka divizija.¹⁹

9. Prehranbene

prilike i promet:

Svuda vlada nezapamćena skupoća. Inače su prehranbene prilike na cijelom području slabo regulisane i pučanstvo je prisiljeno da se prehranjuje iz šverca. Cijene na tržištima su horendne i za srednji i niži stalež nesavladive. U koliko bi se moglo iz plodnijih krajeva hrane i doturiti, velika ograničenja prometa i prekidi pruga otežavaju to u punoj mjeri. Ono pak, što se dotura putem šverca, pristupačno je samo bogatima, a drugi su prisiljeni na dugovanja i prodaju stvari. Ako se prilike u ovom pogledu u dogledno vrijeme neće popraviti, nije izključeno gladovanje, a osobito u južnim i novo oslobođenim predjelima.

Željeznički promet jako je ugrožen čestim miniranjem i rušenjem pruge od strane odmetnika a sada i od stranih zrakoplova, koji su u par slučajeva uspjeli da zapale kompozicije na željezničkim postajama.

— Željeznička pruga Brod — Sarajevo u glavnom prometuje, ali sa čestim prekidima na svim odsjecima.

— Željeznička pruga Sarajevo — Mostar — Dubrovnik prometuje sa čestim prekidima na svim dijelovima, kako radi odmetničkog miniranja i rušenja tako i radi djelovanja zrakoplovstva.

— Željeznička pruga Lašva — Travnik pod udarom partizana i promet se vrši samo

i» Vjerovatno se odnosi na Stab 369 legionarske divizije (vidi dok. br. 24/4—II. k. 74 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

uz probijanje i pomoć oklopnih vlakova. Od Travnika do Jajca podpuno u rukama partizana.

— Željeznička pruga Sarajevo — Višegrad prometuje svega 4 postaje od Sarajeva a dalje pod odmetnicima. Prilikom napadaja zrakoplova na Sarajevo 29. XI. manji zastoje kod postaje Bistrik — Sarajevo radi zasipanja.

Cestovni promet isto ugrožen i odvija se samo između pojedinih susjednih mjesta.

Brodski promet nikakav. Pomanjkanje brodova, smetnje od partizana i konačno englesko zrakoplovstvo posvega koč.

10. Odnosi vojske sa ustaškim organizacijama i građanskim vlastima.

Dobri su. Incidenata nije bilo, osim što su pripadnici I. stajaćeg ustaškog združenja na željezničkoj postaji Pale napali i udarili dom. nadporučnika III. samovozne bojne Biloša Antuna, prilikom jedne intervencije od njegove strane sa namjerom da spreči nered na postaji. Istraga i postupak zapovjedjeni i u toku.

11. Odnosi sa saveznicima:

Sa savezničkom njemačkom vojskom obćenito su dobri.

Dana 13. XI. pijani njemački dočasnici htjeli su da od jednog ustaškog dužnostnika oduzmu samovoz kojim se je vozio kao suputnik i zrakoplovni nadsatnik Strecha Herbert. Kada je nadsatnik Strecha pokušao umiriti dočastnike, udaren je u slijepoočnicu i oboren na zemlju uz pogrđne riječi. Kod Feldkomande poduzete mjere za kažnjavanje krivaca.

12. Strana promičba u narodu i vojsci:

Strana promičba širi se najviše od krugovalnih postaja London i »Slobodna Jugoslavija«, a dalje je nošena od neprijateljskih razpoloženih ljudi.

Osobito vješto razni širitelji alarmantnih vesti izkoristili su bombardovanje Sarajeva, pa se svaki čas čuju glasine koje stvaraju ve-

liku uznemirenost i nered među građanstvom, tako da sviet u velikom broju napušta, u sate za koje je javljeno da će zrakoplovi doći, domove i bježi na brda. Na taj način zatvore se sve trgovine, gostionice i uredi, pa čak i državni.

Naloj promičbi pučanstvo ne poklanja dovoljno vjere.

II. STANJE U VOJSCI:

— 1. Stanje u domobranstvu zadovoljava juće. U bo.bama ljudstvo pokazuje požrtvo vanost i zalaganje i do kraja izpunjavanje svo je dužnosti. U osobito teškim prilikama nalazi se ljudstvo Zagrebačke konjaničke pukovnije na postavima Travnika, ali u prkos velikoj nepri jateljskoj nadmoćnosti do sada s uspjehom odbija svaki napadaj, a ti traju već mjesecima.

— 2. Incidenata i nereda nije bilo.

— 3. Raspoloženje, duh i stega dobri.

— 4. Ponašanje častnika, dočasnika i momčadi dobro je.

— 5. Za ovaj izvještajni period stigla su do sada izvješća o sljedećim bjegunstvima: (Za kašnjela će se javiti u na-ednom izvješću.)

— Sarajevska posadna sat 3 domobrana,

— Ustaška posadna sat Sarajevo 9 vojničara se nije povratilo sa dopusta,

— Zagrebačka konjanička pukovnija 1 dočast. i 4 domobrana,

— 1 domobran 6. pješačke divizije.

— 6. Iz odmetničkog zarobljeništva povratilo se preko ovoga zapovjedništva:

— boжник Predojević Berislav

— nadporučnik Smiljanić Momir

— poručnik Polić Marijan, svi iz III./9. g. p. zarobljeni u Višegradu 5. X. 1943.

— 10 domobrana 9. gor. pukovnije

— 5 domobrana Zagreb, konjan. pukovnije

— 4 domobrana 2. gorske pukovnije

— 1 vodnik, 2 domobrana 8. lov. puk.

— 1 domobran 5. gorske pukovnije

— 2 domobrana 3. gorske pukovnije

— 1 domobran 7. lovačke pukovnije

- 1 vodnik, 2 domobrana 11. gorske pukovnije
- 3 domobrana XVII. željezn. straž. bojne
- 1 vodnik posadne bitnice Travnik.

III. VANJSKA SITUACIJA:

Nisu primljene nikakove viesti o događajima u Srbiji. Granica u odmetničkim rukama.

Po izjavi bojnika Predojevića general Nedić svaki dan povećava broj svojih pristalica i Srbijanci ne trpe kod sebe odmetnike i žele miran život.

IV. OBČI ZAKLJUČAK:

1. Raspoloženje naroda sve je slabije.
2. Partizansko djelovanje ne smanjeno.
3. Četnici bez osobitog djelovanja. U Hercegovini rade na svome ponovnom ustrojavanju.
4. Prehrana teška, skupoća velika, promet otežan.
5. Stanje u vojsci dobro.
6. Jako djelovanje anglo-američkih zrakoplova.
7. Jaka strana promičba.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

(M. P.)

PO NALOGU ZAPOVJEDNIKA
GLAVAR ST02ERA
Glavnostožerni podpukovnik
(Stefotić)
Štefotić

BR. 216

**IZVJEŠTAJ ORUŽNIČKOG KRILNOG ZAPOVJEDNIŠTVA
U TUZLI OD 3 DECEMBRA 1943 GOD. O SITUACIJI NA
PODRUČJU: TESLIĆ, DOBOJ, TUZLA, BRČKO I ZVORNIK¹**

**ORUŽNIČKO KRILNO ZAPOVJEDNIČTVO
TUZLA**

**4. Oružničke pukovnije
Broj 185/Taj.
u Tuzli, dne 3. prosinca 1943.**

Predmet: Doglasno izvješće za
II. razdoblje mjeseca
studena 1943.

- 1) Velikoj Župi Usora i Soli Tuzla,
- 2) Velikoj Župi Posavlje Brod n/Savi,
- 3) Zapovjedništvu 4. Oružničke pukovnije Brod n/S[avi],
- 4) Zapovjedništvu I. Lovačkog zdruge Doboj,
- 5) Zapovjedništvu 4. Lovačke pukovnije Teslić,
- 6) Einsaz Kommando Tuzla,
- 7) Deutsche Gendarmeri Tuzla,
- 8) Standort Kommandantur Tuzla,
- 9) Izpostavi za javni red i sigurnost Tuzla,
- 10) Zapovjedništvu oružničkog krila: Sarajevo, Travnik, Nova Gradiška, Vukovar i Brod n/S.
- 11) Zapovjedništvu Oružničkog voda Teslić i Doboj.
- 12) Sastavak.

Savezno zapovjedi Zapovjedništva 4. Oružničke pukovnije J. S. Broj 1773/Taj. od 3. lipnja 1943. predlažem izvješće doglasne službe sa područja oružničkog krila Tuzla za proteklih 15 dana u sljedećem:

I. Obća politička situacija:

1) Raspoloženje naroda:

Hrvati:⁸ katolici i muslimani: Odani su Poglavniku i Nezavisnoj Državi Hrvatskoj i zdušno izvršavaju sve naloge voj-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 12.7—1, k. 150 a.

^a Odnosi se na onaj dio koji je bio na ustaško-domobranskoj

nih i građanskih oblasti osim izvjestnog broja muslimanske omladine sa područja kotara Tuzla, Gračanica i Tešanj, koja nasjeda partizanskoj i četničkoj lažnoj promičbi te se priključuje istima. U narodu vlada općenita zabrinutost zbog jake akcije komunista — partizana na području ovoga krila, a to osobito što je grad Tuzla pala u njihove ruke 2. X. 1943.³ a nakon 36 dana oslobođena,⁴ za koje su vrijeme partizani učinili velike štete, kako državi tako i vlastnicima, uništavanjem tvornica i pljačkom trgovačkih i zanatlijskih radnja, te posebničkih kuća.⁵ Moral u narodu i vjera u moć, kao i obstojnost Hrvatske Države, povratila bi se narodu kada bi se povelu jedna jaka akcija naših i njemačkih oružanih snaga, a ova da se izvrši sa potpunim uspjehom. Hrvatsko pučanstvo pomno prati sve događaje na Istočnom i Talijanskom bojištu, te vjeruje u pobjedu sila Osi a time i opstanak naše države.

Padom Tuzle i šire okolice u ruke partizana kod muslimanskog življa pojavio se nov pokret pod imenom »Zeleni Kadar«; ova organizacija ima čisto svoje vjerske osnove, što se u »Zeleni Kadar« primaju za članove samo muslimani sa oružjem. Voda ove organizacije jeste profesor Nešad Topčić iz Zvornika, organizacija je počela tajno djelovati od prije 5—6 mjeseci kada je izvjestan broj časnika i dočasnika Domdo pukovnije pozvat u S. S. trupe, kao i nakon bombardiranja Kladnja od strane njemačkog zrakoplovstva u srpnju mjesecu ove godine.

Organizacija »Zelenog Kadra« ima danas članova oko 5—6 stotina naoružanih sa puškama i nešto strojnica, a diovi iste nalaze se za sada u selima i to: Medjedja, Sapna, Vitinica, Brda, Kalesija, Prnjavor i Jeginov Lug, — kotara Zvorničkog; zatim u selima Seljublje, Hrasno, Tojšići, Petrovice, Lipovice, Vukovije, Dubrave i Kikači — kotama Tuzlanskog.

Odredi ove organizacije navodno imaju zadaću da čuvaju muslimanska sela od pljačke bilo od partizana ili četnika, pa povremeno sad ovdje sad ondje vode borbe sa istima.

Nakon oslobođenja Tuzle 11. studenog 1943. po Njemačkoj vojsci, ista organizacija surađuje sa Njemačkom vojskom, pod uvjetom da od Njemaca dobije streljivo i strojnice. Bilo je slučajeva u zadnje vrijeme da su odredi »Zelenog Kadra« zajednički sa četnicima borili se protiv partizana, naravski po zahtjevu Njemaca.

³ Vidi tom IV, knj. 18, dok. br. 9.

⁴ Vidi tom IV, knj. 19, dok. br. 99.

⁵ Sve ono što se odnosi na privatnu svojinu, sem narodnih neprijatelja koji su kažnjeni konfiskacijom, prikazano je netačno, s tendencijom da se kompromituje NOVJ i naruši njen ugled.

Pravoslavno pučanstvo: Oni koji su kod svojih domova, i pod našom vlašću, neiskreni su i ne misle nam dobro. Prividno su mirni ali im nije za vjerovati, pošto otvoreno i direktno šuraju sa partizanima i četnicima, te čekaju pogodan momenat da im se pridruže.

Njemci i narodne manjine: U koliko ih ima na području ovoga krila lojalni su.

Židovi: Ima ih vrlo malo i ne dolaze uobće do izražaja.

2. Četnička akcija

Zbog jake djelatnosti partizana, četnici bježe na sve strane ili im, prilaze jer ih se boje, pošto su partizani brojno nadmoćniji, te prema tome četnička akcija sve je slabija.

Pojedine još skupine četničkog Ozrenskog, Trebavskog i Majevičkog odreda djeluju kao suborci naše njemačke vojske, dočim četnici Borjanskog odreda može se reći da su potpuno raspršeni. No kako su kod zadnjih nekoliko sukoba sa partizanima navedene četničke skupine pretrpjele osjetne gubitke to se njihova glavnina rasturila u manje grupice koje su se posakrivale po selima, ali i dalje vrše svoju lažnu promidžbu na štetu Hrvatske Države i celokupnog našeg naroda.

Četnička nedjela i zločini za proteklih 15 dana: Nema se podataka.

II. O komunistima — partizanima:

Akcija partizana postaje iz dana u dan sve žešća, i ista se osjeća na celom području ovoga krila. Područje grada Tuzle i Gračanice oslobođeno je 11. studenoga 1943. te je opet u našim rukama, dočim okolica Tuzle i Gračanice, kao i celo područje kotareva Zvornik, Kladanj i Srebrenica nalazi se u partizanskim rukama,⁶ osim grada Zvornika koji je prema saznanju preko posebnih osoba u rukama njemačke vojske od prije nekoliko dana, koja je vojska došla iz Srbije.⁷

Oružničku službu vrše u gradu Zvorniku navodno naši oružnici s kojima upravlja navodno oružnički narednik Zuhdija Buhić sa postaje Zvornik.

Prigodom povlačenja partizana iz Tuzle, 10. studenog 1943. pridružilo im se i sa istima otišlo u šumu oko 3—4000 pučanstva većim dielom muslimana. Osim građana imade i stanoviti broj domobranskih časnika i dočasnika, među kojima je i oružnički poručnik Teofik Mulavdić. Od muslimanskog življa je ustrojena muslimanska brigada, pod vodstvom

⁶ Vidi dok. br. 1 i 48.

⁷ Redakcija nije mogla ustanoviti tačnost ovog podatka.

bivšeg zapovjednika Tuzlanskog zdruga pukovnika Sulejmana Filipovića," koja je pred ulazak njemačke vojske u Tuzlu povukla se u planinu Majevicu prema selu Srebrnik (19 km. s.z.) i Lopare (14 km. s.i. od Tuzle).

Od građana Hrvata katolika koji su većim dielom od strane partizana otjerani i protiv svoje volje imade i stanoviti broj domobranskih časnika i dočasnika, te oružnički pukovnici Emanuel Mašek i Dragutin Arbanas, koji su časnici zarobljeni prigodom pada Tuzle u ruke partizana. Od Hrvata katolika ustrojena je Hrvatska brigada pod vodstvom biv. direktora I. Hrvatske banke u Tuzli, Aleksandra Preka.⁹ Ova brigada pred dolazak Njemaca u Tuzlu povukla se u smeru Zivinice — Kladanj 10 km. j. odnosno 34 km. j. od Tuzle. Iz sastava Hrvatske brigade veći broj razbježao i povratio svojim kućama, tako da I. bataljon sada imade 48 ljudi, a kad se povlačio iz Tuzle imao je 160 ljudi..

Iz ove brigade uspjelo je pobjeći oružnika petorica koji su sobom donieli oružje i prijavili se u stožeru oružničkog krila te je nad istima povedena krivična istraga. Isto tako pobjegao je iz pomenute brigade i biv. vodni zapovjednik oružničkog voda Tuzla poručnik Orepić Božo 26. XI. 1943. te je isti od strane Njemačkog zapovjedništva upućen u Brod n/S. na dalju istragu.

Od 12. studenoga 1943. pa do danas prijavilo se u stožeru krila oko 80 oružnika koji su se na razne načine prikri- vali po kućama u Tuzli i u obližnjim selima, od kojih su većim dielom došli u poderanom građanskom odjelu i bez oružja, dočim su nekoji uspjeli prikriti oružje, a nekolicina ih je došlo u odjelu i oružjem koji su se prikrivali izvan Tuzle. Nad ovim ljudstvom poveden je krivični postupak.

General Radi, biv. zapovjednik II. Zbornog područja, koji je po partizanima zarobljen u Tuzli, nalazi se još živ u Šekovićima ali teško bolestan. Isti je pod jakom stražom u Šekovićima 27 km. j.i. od Tuzle gdje se nalaze glavne snage partizana koje su se povukle iz Tuzle.

Partizanska nedjela i zločini: Partizani za vrijeme svog boravka u Tuzli; pogovara se da je u Tuzli od strane istih pobijano oko 250 osoba, među kojima su i pripadnici oružništva i to stožerni narednik Ante Gjeldum, narednici Nikola Lučić, Ade Husarić, oražnik nas. nared. Smajo Karamehmedović i

⁹ Podatak netačan. Detaljnije o formiranju ove brigade vidi tom IV, knj. 18, dok. br. 123.

• Proizvoljni su podaci o formiranju Osamnaeste hrvatske brigade. Bliže o njenom formiranju vidi tom IV, knj. 18, dok. br. 123 i knj. 19, dok. br. 99.

pomoćni oružnik Mariaj Brčina, koje su partizani stenovito vrijeme držali u svojim zatvorima, a nakon nekoliko dana pobijali iste.

Za ostale poubijane osobe nema podataka da bi se navela imena od istih.

Dne 10. studena 1943. u 0021 sati napala je Sremska partizanska brigada u jakosti oko 800 boraca sa puškama, strojopuškama, protuoklopnom puškom i bacačem na oružničku postaju Dragalovci u Jelahu;¹⁰ oružnici su primili borbu, te je ista trajala sve do 11. studenog 1943. 0430 sati, kada su partizani odbijeni. Naši gubitci: pomoćni oružnik Jozo Ivić i domobran Domdo bojne Jozo Barukčić teže ranjeni.

Gubitci na strani neprijatelja: 9 mrtvih i 25 ranjenih.¹¹

Dne 17. studenog 1943. pojavio se odred partizana nepoznate jakosti u mjestu Velika Bukovica, 6 km. s. od Doboja, pa je na iste naše topništvo iz Doboja otvorilo paljbu. Jedno topovsko zrno palo je na željezničku prugu između željezničke postaje Doboj — Rudanka, na km. 188.6 te' raznosilo prugu oko 15 metara.

Istog nadnevka u 1845 sati naišao je od Broda osobni vlak br. 111 na razrušenu prugu pa je isti iskočio, usled čega je nastalo gomilanje vagona. Žrtava od putnika i željezničkog osoblja nije bilo. Istoga dana željeznički promet je uspostavljen.

Dne 24. studena 1943. u 0022 sata grupa partizana nepoznate jakosti napala je našu posadu u Gor. Tuzlu,¹² 5 km. s.i. od Tuzle. Posada je primila borbu i ista je trajala istog nadnevka do 0024 sata te su uz pripomoć njemačkog topništva iz Tuzle partizani odbijeni u smjeru s. Požarnica, 10 km. j.i. od Tuzle. Gubitaka na našoj strani nije bilo. Gubitci na strani neprijatelja nepoznati su.

Dne 25. studena 1943. u 0630 sati 4 partizanske brigade u jakosti oko 1800 boraca sa puškama, strojopuškama jednim topom i nekoliko bacača napala je mjesto Požarnicu. Cviljevinu i Kolimer — sve na četničkom području 10 km. i. od Tuzle, usled nadmoćnosti partizana četnici su se povukli južno od Požarnice.¹³

Istog nadnevka u 1830 sati Majevički četnički odred vojvode Kerovića uz pomoć »Zelenog Kadra« i njemačkog topništva iz Tuzle natjerali su partizane na povlačenje u smjeru pl. Jelice, 14 km. i. od Tuzle ...

¹⁰ i ¹⁴ Ovu akciju su izvele jedinice Jedanaeste NOU divizije (vidi tom IV, knj. 19, dok. br. 87).

¹¹ Podaci o našim gubicima su proizvoljni.

¹² Vidi dok. br. 1.

¹³ Opširnije o tome vidi dok. br. 1 i 48.

Dne 27. studena 1943. u 0003 sata partizani su napali sa strojopuškama i bacačima našu posadu od 42 oružnika u Simin Hanu, uslied nadmoćnosti partizana oružnici su se pod borbom povukli u smjeru Brčanska Mitnica [trošarina], bez vlastitih gubitaka. Gubitci na strani neprijatelja nepoznati su.

Dne 27. studena 1943. partizani su podmetnuli minu na željezničku prugu između željezničke postaje Johovca i Rudanke,¹⁴ na 193 km. na koju je istog nadnevka u 2330 sati naišao njemački pancir koja je eksplodirala i dva vagona izbacila iz tračnica, gubitaka nije bilo. Željeznički promet Doboj — Brod uspostavljen je 28. studena 1943. u 0014 sati.

Dne 29. studena 1943. u 0023 sata jača grupa partizana raskinula je željezničku prugu između željezničke postaje Johovac i Rudanka u dužini od 80 metara. Dne 30 studena 1943. u 0008 sati željeznički promet Doboj — Brod uspostavljen je.

III. Akcija, rad i kretanje sumnjivih osoba, tuđinskih agenata, provokatora i antidržavnih elemenata: Nije zapaženo.

IV. O stranoj promidžbi i narodu: Osjeća se a dolazi preko krugovala. Izgleda da narod promidžbi stranih krugovala vjeruje i ovo ga zabrinjuje.

V. O prilikama prehrane: U selima većim dielom dobra, dok u gradovima naročito kod službenika dosta je teška.

VI. Promet: U posljednje vrijeme na željezničkoj prugi Sarajevo — Brod nije redovit, iz razloga što partizani na pojedinim mjestima razrušavaju željezničku prugu u cilju pljačke i kvara državnih objekata.

Cestovni promet je isto tako ugrožen, jer su partizani na pojedinim mjestima porušili mostove.

VII. O odnosu vojske sa ustaškim organizacijama i sa građanskim vlastima: Je dobar.

VIII. O akciji naših i savezničkih snaga: Akcija je u toku, ali njen ishod još nije poznat.

IX. Stanje u vojsci:

X. Raspoloženje, duh i stega kod oružnika: Kod onih jedinica koje nisu sadašnjom akcijom partizana prestale djelovati, za sada je dobro, dočim kod onih koje su raspršene popustila je, vodi se postupak.

XI. Ispadi, nemiri i izgredi većeg obima: Nije bilo.

XII. Uticaj strane izveštajne službe i neprijateljske promidžbe u oružničtvu: Kod oružnika ovoga krila ne osjeća se.

XIII. Bjekstva iz oružništva: Nije bilo.

XIV. Ponašanje častnika, dočastnika i momčadi u vojarni i van ove: Nije zadovoljavajuće, ali se protivu istih preduzimaju postupci.

XV. Vanjska situacija:

XVI. O prilikama u pograničnim oblastima: Nedostaju podatci.

Srbija: Nema podataka.

Mađarska: Ovo krilo se graniči sa Mađarskom.

XVI. Obći zaključak:

Politička situacija nepromjenljiva je. Mjere protivu strane promidžbe preduzimaju se ukoliko je oružništvo u mogućnosti. Obuzdavanja samovoljnih postupaka suzbija se.

Javna sigurnost na području ovoga krila usljed partizansko-četničke djelatnosti nepovoljna je.

1) Oružničke postaje koje su po partizanima zauzete: Zivinice, Kladanj,¹⁵ Jasenica, Olovo¹⁰ i Careva Ćuprija, — sve voda Tuzla.

Oružničke postaje: Zvornik, Kozluk, Palator, Drinjača, Kalesija, Teočak, i Caparde, — sve voda Zvornik.

Oružničke postaje: Srebrenica, Bratunac, Zelinje, Skelani, Tegare, Gor. Vitaljevci, Luka, Radoševci, Ježestica, Fakovići i Jezera, — sve voda Srebrenica.

2. Oružničke postaje: Koje su evakuirane ili naseljene u druga mjesta. Nema.

3. Oružničke postaje koje su vraćene u naše ruke: Tuzla, Lukavac, i Puračić, — sve voda Tuzla.

Oružnička postaja: Gračanica i Bos. Petrovo Selo, — sve voda Doboje.

Napomena: Doglasno izvješće od 1. do 15 studenog 1943. nije se moglo dostaviti pošto je krilo Tuzla toga vremena preselilo iz Doboja u Tuzlu.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

**Zapovjednik nadsatnik
(Gjuro Brezović)
Brezović**

(M. P.)

BR. 217

BOJNA RELACIJA STOŽERA TRINAESTE LOVAČKE PUKOVNIJE ZA NOVEMBAR 1943 GODINE¹

STOŽER
13. LOVAČKE PUKOVNIJE
Op. broj 1.071 taj.
4-XII- 1943
Klašnice

Predmet: Bojna relacija za
mjesec studeni 1943. g.

ZAPOVJEDNICTVU 4. LOV. ZDRUGA

Banja Luka

I. DIO:

Operacije:

1. 11. 1943. Stožer pukovnije nalazi se u s. Klašnicama. 15. sat nalazi se kao posada u s. Laktašima. 14. sat nalazi se na osiguranju rudnika u Rakovici. 13. sat nalazi se na osiguranju centrale rudnika »Lauš«.
- Laki povoz nalazi se u Banjaluci.
- Stožer I. bojne sa 1., 2., 3. i 4. sati nalazi se u Banjaluci.
- Stožer II. bojne sa 5., 6. i 8. sati nalazi se u s. Klašnicama, dok se 7. sat nalazi u s. Bukovici radi osiguranja zračne luke² Zalužani.
- Stožer III. bojne, 9. i 12. sati nalazi se u G. Seheru, 10. sat pojačana sa dielom 12. sati na postavu Karanovac, a 11. sat pojačana sa 20 ljudi 9. sati i dielom 12. sati na postavu Han Kola.
- Sve jedinice vrše razviđanja prema rasporedu kao i utvrđivanje postava, a slobodno ljudstvo vježba.
2. 11. 1943. Stožer pukovnije u Klašnicama, 15. sat u Laktašima, 14. sat u Rakovici, 13. sat na

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 14/1—38, k. 57.

² Odnosi se na aerodrom kod Banje Luke.

rudniku »Lauš« a laki povoz u Banjaluci. Stožer I. bojne sa satima nalazi se u Banjaluci, te se sprema za odlazak na postav Omarska.

Stožer II. bojne sa 5., 6. i 8. sati u Klačnicama, dok se 7. sat nalazi u Zalužanima kao osiguranje uzletišta. Vršiti se utvrđivanje postava i razviđanje prema rasporedu. III. bojna sa svojim dielovima u G. Seheru, Karanovcu i Han Kolima.

3. 11. 1943.

Stožer pukovnije, 15., 14. i 13. sat te laki povoz na istim mjestima. Stožer I. bojne sa 3. i 4. sati krenula je na postav Omarska. Stožer II. bojne sa svojim dielovima na istim mjestima. Stožer III. bojne sa svojim dielovima na istim mjestima. Vršiti se razviđanje, a slobodno ljudstvo upotrebljava se za utvrđivanje i izobrazbu.

4. 11. 1943.

Stožer pukovnije, 15., 13. 14. sat te laki povoz na istim mjestima. 1. i 2. sat I. bojne odlazi željeznicom na postav Omarska gdje se vrši primopredaja položaja od jedinica 7. lov. pukovnije. II bojna sa svojim dielovima na istom mjestu.

III. bojna sa svojim dielovima na istim mjestima.

5. 11. 1943.

Stožer 13. 1. p., 15., 14. i 13. sat te laki povoz na istim mjestima. I. bojna sa svojim dielovima na postavu Omarska, gdje vrši izradivanje bunkera, utvrđivanje položaja i razviđanje.

II. bojna sa svojim dielovima priprema se za pokret u Banjaluku. III. bojna sa svojim dielovima na istim mjestima. Vršiti utvrđivanje položaja, razviđanje a slobodno ljudstvo vrši izobrazbu. 7. sat II. bojne odlazi iz Bukovice u Banjaluku.

6. 11. 1943.

Stožer pukovnije, 15., 13. i 14. sat te laki povoz nalaze se na istim mjestima.

I. bojna bez 3. sati nalazi se na postavu Omarska i vrši utvrđivanje i osiguranje položaja. 3. sat nalazi se na osiguranju s. Piskavice. Vršiti se razviđanje prema rasporedu.

II. bojna sprema se za pokret i 6. sat odlazi u Banjaluku.

III. bojna na istom mjestu.

7. 11. 1943.

Stožer 13. 1. p. 15., 14. i 13. sati te laki povoz na istim mjestima. I. bojna na postavu Omarska i Piskavica, vrši utvrđivanje položaja i razviđanje.

Stožer II. bojne sa 5. i 8. sati odlazi iz Klačnice u Banjaluku predavši uporište jedinicama 7. lov. pukovnije. Po dolasku u Banjaluku smješta se sa 6. i 7. sati u logoru Kulina Bana. U 22 sata bojna prima nalog od 4. lov. zdruga br. I a op. 1500/taj. da sa dvije ojačane sati krene u Razboj i da spriječi prelaz odmetnika preko r. Vrbasa. Jedinice kreću u 23 sata njemačkim samovozima i stižu u Razboj u 1,30 sati. Stožer III. bojne sa svojim dielovima nalazi se na istim mjestima te vrši razviđanje i osiguranje postava. Ophodnje su upućivane sa pojedinih postava bojne radi bližeg i daljeg razviđanja, koje nisu primjetile ništa novo.

8. 11. 1943.

Stožer pukovnije, 15., 14. i 13. sat te laki povoz nalaze se na istim mjestima. Vršu utvrđivanje položaja, osiguranje i razviđanje prema rasporedu.

Stožer I. bojne sa svojim dielovima na postavu Omarska i Piskavica vrši utvrđivanje, razviđanje i osiguranje.

II. bojna po dolasku u Razboj (sa jedinicama) je u gotovosti II. stupnja. U 11 sati jedinice se sa samovozima vraćaju u Banjaluku jer do borbe nije došlo. U Banjaluku stižu u 13,30 sati.

III. bojna sa svojim dielovima na istim mjestima.

9. 11. 1943.

Stožer 13. l.p.. 15., 14. i 13. sat na istim mjestima.

Laki povoz prema zapoviedi preseljava se u Laktaše, gdje se smješta. Stožer I., II. i III. bojne sa svojim dielovima na istim mjestima. Vršu utvrđivanje položaja, osiguranje i razviđanje prema rasporedu.

10., 11., 12.,
13., 14., 15.
i 16. XI. 43.

Bez ikakvih promjena. Razviđanje se vrši svakodnevno, a slobodno ljudstvo upotrebljava se za utvrđivanje i izobrazbu. Jedan ojačani vod I. bojne koji je bio upućen (14. 11. 43.) u razviđanje pravcem Omarska Konjevići — Rošići — Oruž. postaja — Omarska i ojačani roj koji se kretao pravcem Hadžimehtićima napadnuti su jednovremeno na 2 km. Razviđački vod napadnut je pri prelazu mosta na r. Gomjenici. Pod pritiskom jačih neprijateljskih snaga vod se povukao i zauzeo borbenu liniju duž rieke. Tučeni topničkom i bacačkom vatrom pobunjenici su se povukli. Situaciju na pruži raščistio je oklopni vlak raspršivši odmetnike.

17.11.43.

Raspored svih jedinica osim III. bojne isti.

III. bojna vrši sljedeći raspored: stožer bojne, 10. i 12. sat u G. Seheru, 9. sat na postavu Karanovac, 11. sat na postavu Han Kola. Ophodnje su upućivane prema rasporedu u razviđanja u bližu i dalju okolinu, koje nisu primjetile ništa novo.

18., 19., 20.
i 21. XI.

Raspored isti. Vršiti se utvrđivanje položaja i spremanje za zimu. Ophodnje vrše razviđanje prema rasporedu. Četnici su vodili borbu sa partizanima kod Kadine Vode, te se povukli na put Han Kola — Sitnice.

22. X. 43.

Raspored isti. Upućivanje obhodnje prema rasporedu. Četnici izvješćuju da se jedan dio komunista nalazi oko Kadine Vode a drugi dio oko s. Kneževića, te da namjeravaju napasti Han Kola a poslije sa pojačanjima koja dobiju iz Kotor Varoši i Banjaluke. Jačina komunista je 4 brigade.

23. 11.43.

Raspored isti. Vršiti se i dalje utvrđivanje položaja i upućuju se ophodnje u razviđanje prema rasporedu.

24., 25., 26.,
27., 28., 29.
i 30. XI.

Raspored svih jedinica je isti. 20 ljudi 15. sati upućeno je (11. XI.) prema zapoviedi na krugovalni tečaj u Banjaluku. 20 ljudi opkopskog voda (11. XI.) upućeno je prema zapoviedi u Omarsku i dodeljeno je I. bojni ove pukovnije za utvrđivanje.

II. bojna vrši izobrazbu i očekuje novu opremu i oružje.

Raspored kod III. bojne isti. Vršiti se razviđanje u slijedećim pravcima: G. Seher — Bukovlje, Han Kola — Kaurško Brdo, Karanovac — Kaurško Brdo i Han Kola — Vodički Vrh. Obhodnje su imale zadatak da izvide gdje se neprijatelj nalazi. U toku noći (30. 11.) izvršen je od strane partizana napad na postav Han Kola.³ Partizani su otvorili vatru sa svih strana, uz jaku pucjavu težkih strojnica, podpomognuti bacačima, te su pokušavali da se probiju kroz žicu. Žestoka vatra trajala je od 1,15 do 4,50 sati u jutro, kada su se partizani povukli, jer nisu mogli polučiti željeni cilj. Naša oružja djelovala su vrlo dobro. Častnici i domobrani držali su se hrabro i spremali se za odsudni odpor.

II. GUBITCI:

Gubitaka u mjesecu studenom 1943. g. bilo je i to:

I. bojna: Za vrijeme borbi kod s. Hadži-mehtića poginula su 4 domobrana. Drugih gubitaka nije bilo.

Od oružja i pribora izgubljeno je: 1 strojopuška i 1 puška.

III. STRELJIVO:

Streljiva je utrošeno 21.030 puščanih naboja 7/9 mm za pušku i strojopušku, 30 komada bijelih raketa, 31 komad zelenih raketa, 35 komada crvenih raketa, 25 komada ručnih bombi, 53 granate za bacač 80 mm., 23 granate za bacač 46 mm. i 250 naboja za strojosamokres. —

Zast. zapovjednika,
boinik (Zunić)
Zunić bjk.

» Odnosi se na Trinaestu krajišku brigadu. Opširnije o tome vidi dok. br. 161.

BR. 218

DNEVNI IZVJEŠTAJ GLAVNOSTOŽERNOG UREDA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA NDH OD 5 DECEMBRA 1943 GOD. O NAPADU NA JEDINICE NOVJ U ISTOČNOJ BOSNI I HERCEGOVINI¹

DNEVNO IZVJEŠĆE GLAVNOSTOŽERNOG UREDA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA za 5. XII. 1943 godine

Podr. Travnika: Stanje u Travniku nepromijenjeno. Navodno bi partizani ponovno imali napasti nakon engleskog zračnog napadaja. Podhvat za odterećenje Travnika u toku je.

Podr. Tuzle: Odpočeo je iz područja Tuzle i u oblasti Sarajeva podhvat jačeg smjera sa ciljem čišćenja istočne Bosne.² Dostignut je Đurđevik (14 km j. izt. od Tuzle) — Gračanica³ (18 km j. izt. od Tuzle) — Kikači i Petrovice (12 i 12. 5. km j. izt. od Tuzle). Neprijatelj odstupio na jug. Neprijateljski gubici: 8 mrtvih (brojano). Plieni: 1 strojnica, 8 pušaka i nešto tvoriva.

Podr. Nevesinja: 2. XII. poduzetim podhvatom dostignut Ulog⁴ (24 km s. izt. od Nevesinja) bez dodira sa neprijateljem.

RAZASLATO

Zupanstvu pri Poglavniku,
Vojnom uredu Poglavnika,
Min. i zapov. oruž. snaga
Sastavak.

Po nalogu
Ministra i zapovjed. oružanih snaga
Glavar glavnostožernog ureda
general (Dragojlov)
Dragojlov
(M. P.)

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Muzeju narodnog oslobođenja u Zagrebu, a mikrofilm u mikroteci Vojnog historiskog instituta pod reg. br. 4/39.

² Vidi dok. br. 202 i 223.

³ » Vidi dok. br. 13.

⁴ Vidi dok. br. 195 i izvještaj 1 bataljona 14 SS brdskog lovačkog puka od 7. januara 1944. god. Dokumentat se nalazi u Arhivu Vojnog historiskog instituta pod br. 2/1, k. 11.

BR. 219

DNEVNI IZVJEŠTAJ GLAVNOSTOZERNOG UREDA ORU-
ŽANIH SNAGA NDH OD 7 DECEMBRA 1943 GOD. O SITU-
ACIJI U BOSNI I HERCEGOVINI¹

DNEVNO IZVJEŠĆE BROJ 341

(po podacima primljenim 7. XII. 1943 godine do 9 sati)

B) JUŽNO OD R. SAVE i KUPE:

Podr. Prijedora: 3. XII. naša napadnuta ophodnja od part. kod Martin Br. (13 km s.z. od Prijedora) imala je 1 mrtvog i 2 zarobljena, a u borbi u predjelu Hambarine² (4 km j.z. od Prijedora) 2 ranjena. Neprijateljski gubitci nepoznati.

Podr. Banje Luke: 5. XII. razviđanjem u predjelu 22 km s.z. od Banje Luke i 4 km s. od Prijedora partizani su imali 9 mrtvih i 2 zarobljena.

Podr. Dervente: 5. XII. Borba razviđačkih dielova s. z. od Dervente sa 10 mrtvih i 38 zarobljenih partizana.

Podr. Konjica: Noću 5/6. XII. odbijen je bez vlastitih gubitaka napadaj partizana na s. Ostrožac i Lisičiće³ (12 i 7 km s.z. od Konjica).

Podr. istočne Bosne: Poduzeti podhvat u istočnoj Bosni teče po predviđenom nacrtu i već su vidni prvi veliki uzpjesi. Tako:

a) U području Tuzle 5. XII. poslije jačih borbi kod s. Lukavica, Kovači, Bašifovci⁴ (16, 14 i 15 km j. od Tuzle) zauzeto je s. Stupari i Caparde (20 km j. i 28 km j. izt. od Tuzle), Paprača i Drinjača (14 km j. z. i 11 km j. j. i. od Zvomika). Neprijateljski gubitci: 20 mrtvih pronađeno.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Muzeju narodnog oslobođenja u Zagrebu, a mikrofilm u mikroteci Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 4.42—43.

² Opširnije o tome vidi dok. br. 97.

³ Vidi dok. br. 82.

b) Područje Sarajeva: 5. XII. bez odpora dostignuto područje Ozrena (14 km s. z. od Sarajeva).

c) Područje Gackog: 5. XII. dostignut je predjel Jeleča⁵ (14 km i. j. i. od Kalinovika).

d) Područje Sandžaka: zauzeta je Nova Varoš⁶ i Brodarevo (25 km s. z. i 22 km j. z. od Sjenice), dok se je neprijatelj podpuno iznenaden uzaludno tvrdokorno branio u utvrđenim postavama kod Prijepolja⁷ (30 s. z. od Sjenice). Neprijateljski gubitci: 738 Talijana (6 časnika) zarobljenih, 365 mrtvih (brojano — 41 Talijan). Plien: 4 oklopna kola, 16 težkih strojica, 1 bacač, 81 puška, 1 omnibus i 1 skladište. Vlastiti gubitci: 12 mrtvih i 46 ranjenih.

Dogodaji na prugama:

Pruga Sunja — Bos 6. XII. prekinuta je pruga između ž. p. Novi — Bihać: Rudice i Blatne.

Pruga Brod —

Doboj — Zavidovići: 6. XII. oštećena želj. pruga između ž. p. Johovca i Rudanke. Nesreće nema.

Pruga Konjic — 3/4. XII. između ž. p. Konjic i Lisičići i
Mostar — ž. p. Lisičići — Ostrožac teže oštećeni mostovi
Dubrovnik: i pruga.⁸ Popravak otežan uslijed nemanja osiguranja.

Pruga Lašva — Jajce:

7. XII. ž. pruga Lašva — Jajce još u prekidu uslijed srušena 3 mosta.

(M. P.)

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni podpukovnik
(Helbich)
Helbich

⁵ Vidi dok. br. 195.

⁶ i ⁷ Vidi tom I, knj. 16, dok. br. 123.

⁸ Blježe o tome vidi dok. br. 82.

BOJNA RELACIJA ZAPOVJEDNIŠTVA ZAGREBAČKE KONJANIČKE PUKOVNIJE ZA NOVEMBAR 1943 GODINE¹

ZAPOVJEDNICTVO ZAGREBAČKE KONJANIČKE PUKOVNIJE

Op. Broj 2494/tj

dne _____ 7. XII _____ 1943.

Predmet: Bojna relacija za mjesec
studen 1943. godine

Spoj: III. Z. p. Glst. Op. Br. 1266/Taj. 43.

ZAPOVJEDNIŠTVU III. ZBORNOG PODRUČJA
— Glavnostožerni odjel —

Savezno gornjoj zapovijedi dostavljam bojnu relaciju Zagrebačke konjaničke pukovnije za mjesec studen 1943 u slijedećem:

I. DIO:

a) Operacije i akcije:

1. studenog: ophodnja 2/1 konjaničkog sklopa koja je upućena sa postava Vitez prema s. Tolovići (3 km s. od ž.p. Vitez) naišla je oko 2 km sjeverno od Viteza na jako zaposjednut neprijateljski postav.² Borba trajala od 1800—1830 sati kada se ophodnja vratila na svoj postav.

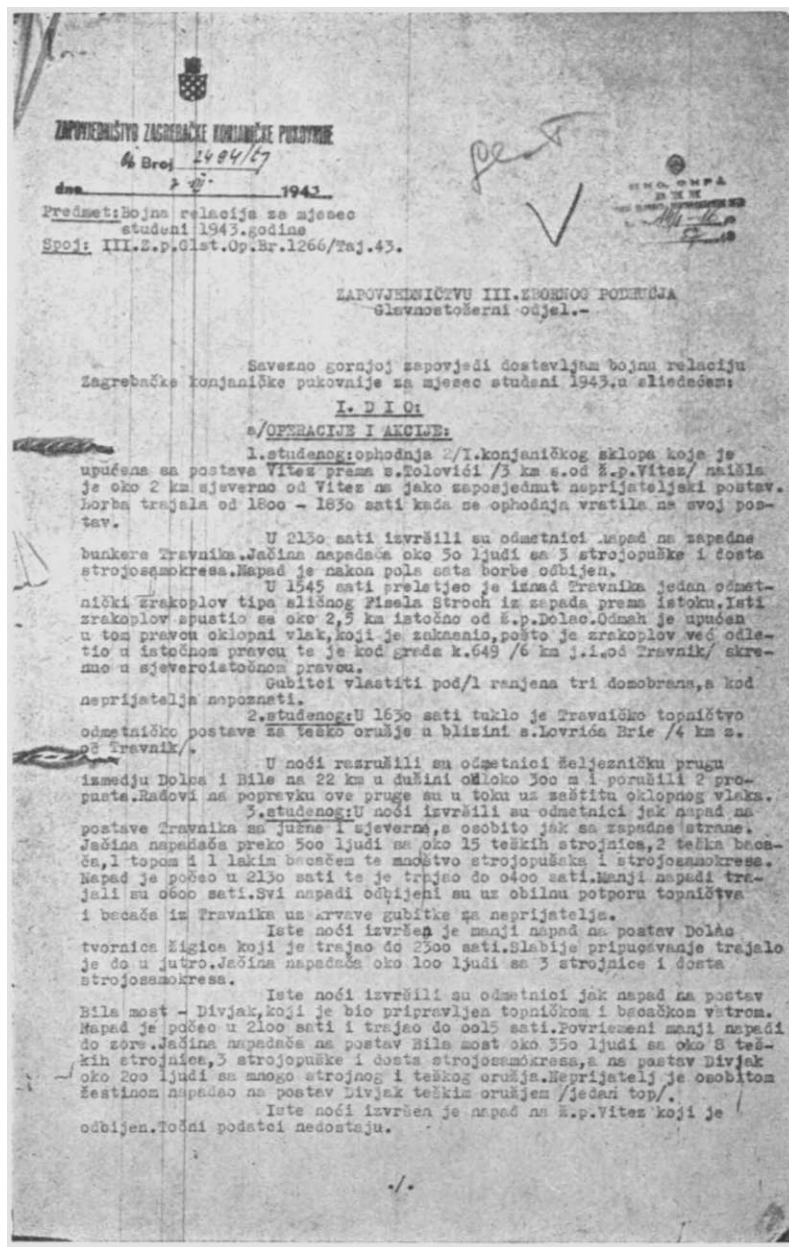
U 21.30 sati izvršili su odmetnici napad na zapadne bunke Travnika. Jačina napadača oko 50 ljudi sa 3 strojopuške i dosta strojosamokresa. Napad je nakon pola sata borbe odbijen.

U 1545 sati preletjeo je iznad Travnika jedan odmetnički zrakoplov tipa sličnog Fisela Storh iz zapada prema istoku. Isti zrakoplov spustio se oko 2,5 km istočno od ž.p. Dolac. Odmah je upućen u tom pravcu oklopni vlak, koji je zakasnio, pošto je zrakoplov već odletio u istočnom pravcu te je kod Grada (k. 649) i (6 km j.i. od Travnika) krenuo u sjeveroistočnom pravcu.

Gubitci vlastiti pod 1: ranjena tri domobrana, a kod neprijatelja nepoznati.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog historiskog instituta pod reg. br. 14 1—16, k. 57.

² Vjerovatno da se odnosi na jedinice Desete NOU divizije (vidi tom IV, knj. 19, dok. br. 12).

fotokopija prve stranice dokumenta br. 220

2. *studenog*: U 1630 sati tuklo je travničko topništvo odmetničke postave za teško oružje u blizini s. Lovrića Brijega (4 km z. od Travnika).

U noći razrušili su odmetnici željezničku prugu između Dolca i Bile na 22 km u dužini od oko 300 m i porušili 2 propusta. Radovi na popravku ove pruge su u toku uz zaštitu oklopnog vlaka.

3. *studenog*: U noći izvršili su odmetnici jak napad na postave Travnika sa južne i sjeverne, a osobito jak sa zapadne strane.³ Jačina napadača preko 500 ljudi sa oko 15 teških strojnica, 2 teška bacača, 1 topom i 1 lakim bacačem te mnoštvo strojopuškara i strojosamokresa. Napad je počeo u 2130 sati te je trajao do 0400 sati. Manji napadi trajali su 0600 sati. Svi napadi odbijeni su uz obilnu potporu topništva i bacača iz Travnika uz krvave gubitke za neprijatelja.

Iste noći izvršen je manji napad na postav Dolac⁴ — tvornica žigica — koji je trajao do 2300 sati. Slabije pripucavanje trajalo je do u jutro. Jačina napadača oko 100 ljudi sa 3 strojnice i dosta strojosamokresa.

Iste noći izvršili su odmetnici jak napad na postav Bila most — Divljak,⁵ koji je bio pripravljen topničkom i bacačkom vatrom. Napad je počeo u 2100 sat i trajao do 0015 sati. Povremeni manji napadi do zore. Jačina napadača na postav Bila most oko 350 ljudi sa oko 8 teških strojnica, 3 strojopuške i dosta strojosamokresa, a na postav Divljak oko 200 ljudi sa mnogo strojnog i teškog oružja. Neprijatelj je osobitom žestinom napadao na postav Divljak teškim oružjem (jedan top).

Iste noći izvršen je napad na ž.p.⁶ Vitez koji je odbijen. Točni podaci nedostaju.

Gubitci vlastiti: 3 ranjena — među njima jedan častnik i jedan dočastnik, kod neprijatelja 6 mrtvih nabrojano. Po tragovima krvi i raznih odbačenih predmeta, streljiva i t.d. gubitci odmetnika bili su vrlo veliki, osobito kod Bile most⁷ (Grabavica) i na sjevernim i zapadnim postavima Travnika.

4. *studenog*: U 1130 sati do 1200 sati izvršili su odmetnici prepad na bunker 3 i 1 zapadno od Travnika, koji je odbijen.

U 1730 sati izvršili su odmetnici prepad na postav ž.p. Vitez sa južne strane, koji je odbijen.

³ Odnosi se na Prvu proletersku diviziju, koja je dijelom snaga vršila demonstrativni napad na Travnik (vidi tom IV, knj. 19, dok. br. 8).
* i ⁵ Odnosi se na Treću krajišku proletersku brigadu (vidi tom IV, knj. 19, dok. br. 8).

⁶ Vjerovatno se odnosi na željezničku postaju.

⁷ Treba da glasi: mosta na r. Bili.

[U] 1130 sati topništvo iz Travnika podpomagalo je podhvat I./369.I.R.⁸ prema s. Rankovići, tukući s. Kasapovići (6,5 km j.z. od Travnika).

5. *studenog*: 1735—1830 sati izvršili su odmetnici napad na zapadne i sjeverozapadne bunkere travničke. Jačina napadača oko 100 ljudi sa nekoliko strojnica i strojosamokresa te jednim topom. Na bunker broj 1 ispaljeno je 15 topovskih granata. Neprijateljski top odmah po stupanju u djelovanje našeg topništva ućutkan. Napad je odbijen.

U noći izvršili su odmetnici prepad na postav tvornice žigica Dolac u 2000 sati iz istočnog i južnog pravca. Jačina napadača oko 50 ljudi. Prepad je odbijen.

U toku posliepodneva topništvo iz Travnika tuklo je s. Balići i Zaselje (6 i 10 km j.i. od Travnika) te selo Zlokići i Radića Brdo (4 km z. od Travnika).

6. U 2205 sati izvršili su odmetnici napad na sjeverozapadne bunkere travničke. Jačina napadača oko 300 ljudi sa nekoliko strojnica. Napad je odbijen.

U 2240 sati izvršili su odmetnici napad na zapadne bunkere travničke. Jačina napadača oko 150 ljudi sa nekoliko strojnica. Napad je odbijen.

U 2245 sati izvršen je vatreni prepad na tvornicu žigica Dolac. Jačina napadača oko 150 ljudi. Napad je odbijen.

7. *studenog*: Prema podacima dobivenim od seljaka na putu Turbe — Travnik (3 km od Travnika) odmetnici su na put doveli jedna oklopna kola, 1 teški top i 1 samovoz. Isti je tučen topništvom iz Travnika.

U noći primjećeni pokreti odmetnika na Vilenici (Kicelj k. 1235, k. 1030, k. 789 i j. od s. Zlokići — 3,5 km j.z. od Travnika), tučeni topništvom i bacačima iz Travnika.

9. *studenog*: U 1245 sati izvršili su odmetnici manji napad na z. bunkere travničke br. 1 i 2. Jačine napadača oko 100 ljudi sa nekoliko strojnica i jednim bacačem. Napad je u 1345 sati odbijen bez vlastitih gubitaka.

U 16.45 sati izvršili su odmetnici jači napad na zapadne bunkere travničke (br. 1, 2, 3 i zapovjedno mjesto »Most«). Jačina napadača oko 150 ljudi sa oko 20 komada strojnog oružja i dva teška bacača, koji posljednji su bili djelotvorni (mine od 7,5 kg). Napad je odbijen. Neprijateljski bacači su djelovanjem travničkog topništva u 1715 sati ućutkani.

U 1915 sati izvršili su odmetnici jaki napad na bunkere sa sjeverozapadne strane Travnika (br. 27, 28 i 1). Jačina napa-

⁸ Prvi bataljon Trista šezdeset devetog pješadiskog puka

daća oko 240 ljudi sa mnogo strojnog oružja (6—8 teških strojnica) i jedan teški bacač. Napad je odbijen bez vlastitih gubitaka.

U toku noći izvršili su odmetnici nekoliko manjih vatre-
nih prepada u cilju uznemiravanja na sjeverne i sjeverozapadne bunkere travničke. Jačina napadača oko 80—100 ljudi, sa dvije do tri strojnice.

10. *studenog*: Odmetnici su izvršili nekoliko prepada na postav tvornice žigica Dolac od 2000 sati do 0300 sati. Jačina napadača oko 100 ljudi sa oko 4 strojopuške. Svi napadi su odbijeni.

11. *studenog*: U 2200 sati izvršili su odmetnici napad na zapadne bunkere travničke (3 i 4 i zapovjedno mjesto »Most«). Jačina napadača oko 50 ljudi sa jednim bacačem, kojim su obasipali bunkere teškim minama. Napad je odbijen.

U 2035 sati izvršili su odmetnici prepad na tvornicu žigica Dolac. Jačina napadača oko 50 ljudi sa nekoliko strojosamokresa. Napad je odbijen.

12. *studenog*: Od 1810—1850 sati izvršili su odmetnici napad na zapadne i sjeverozapadne bunkere Travnika (broj 1 i 27), koji je odbijen. Jačina napadača oko 150 ljudi sa tri strojopuške i nekoliko strojosamokresa.

Od 2112—2140 sati izvršili su odmetnici istodobno vatreni prepad na tvornicu žigica Dolac sa zapadne strane i istočne bunkere travničke (bunker broj 19 i 20) sa istočne strane. Prepadi su odbijeni. Jačina napadača dvije skupine po 50 ljudi sa po dvije strojopuške i nekoliko strojosamokresa.

U 2310 sati preletjeo je nepoznati višemotorni zrakoplov sjeverno od Travnika u pravcu s.s. istok prema j.j. zapad, a 2320 sati iz zapada ka istoku.

13. *studenog*: Od 1145 sati zapadni bunker travnički (br. 1, 2 i 3) pod neprijateljskom bacačkom vatrom.

Od 1745—1810 sati izvršili su odmetnici prepad na sjeverne i zapadne bunkere travničke (bunker br. 25, 28, 1 i 2). Jačina napadača oko 100 ljudi sa tri strojnice i jednim lakim bacačem.

Od 1915—2200 sati izvršili su odmetnici napad na zapadne i sjeverozapadne bunkere travničke. Jačina napadača oko 250 ljudi sa dosta strojnog oružja i dva teška bacača. Osobito je jako djelovao neprijateljski bacač na bunker broj 1 i 6. Napad je odbijen. Dva domobrana ranjena.

U 1910—1945 sati izvršili su odmetnici prepad na postav Dolac tvornica žigica, koji je odbijen. Jačina napadača oko 100 ljudi sa dvije strojnice i dosta strojosamokresa.

Gubitci vlastiti dva ranjena (poručnik Holiček) i jedan domobran.

14. *[studenog]*: Od 0530—0615 sati izvršili su odmetnici prepad na zapadne bunkere travničke (bunker br. 1—6), koji je odbijen. Jačina napadača oko 100 ljudi sa dvije strojnice.

15. *studenog*: Kombinirana podhvatna sat ove pukovnije sudjelovala je prema zapovijedi 369. I.D.⁹ u podhvatju na pravcu: Travnik — 772 — Kokošari — Gradina (769). Sat je kod Mikšića brda naišla na jak odpor, koji je za kratko vrijeme bio slomljen tako, da je sat do noći uz manji odpor neprijatelja sa uspjehom zadatak dovršila i stigla u Travnik u 24.00 sata.

Gubitci: 5 ranjenih domobrana, neprijateljski znatno veći (3 mrtva prebrojana i preko 15 ranjenih).

16. *studenog*: Od 0500—0545 sati izvršila je grupa od oko 80 odmetnika sa tri strojopuške i nekoliko strojosamokresa napad na bunker broj 3 sa zapadne strane Travnika. Napad je odbijen.

U noći izbacili su odmetnici nekoliko bacačkih mina na bunker broj 6 jugozapadno od Travnika.

18. *studenog*: U 1730 sati izvršili su odmetnici prepad na postav Bila most i to na uporište Divljak.¹⁰ Jačina napadača oko 50 ljudi sa 2 strojopuške. Prepad je odbijen.

19. *studenog*: Topništvo iz Travnika tuklo je s. Lazine (7 km j.j.z. od Travnika) i Kuk (k. 930) gdje se prema podacima pouzdanika nalazile veće skupine odmetnika sa kotlovima.

20. *studenog*: U 1810 sati izvršili su odmetnici napad na postav tvornice žigica Dolac,¹¹ koji je započeo najprije iz s. Guvno (sa zapadne strane, a potom se proširio iz pravca s. Kmetići). Jačina napadača oko 200 ljudi sa dva laka bacača, tri strojnice i priličan broj strojosamokresa. Napad je odbijen u 1905 sati.

U 2300 sata do 2330 sati izvršili su odmetnici vatreni prepad na tvornicu žigica Dolac sa ciglane (sa južne strane), koji je odbijen. Jačina napadača oko 50 ljudi sa jednim bacačem.

Istodobno sa napadom na tvornicu žigica Dolac izvršili su odmetnici nekoliko manjih prepada na bunkere br. 21, 20, 18, 17 i 16 sa istočne i jugoistočne strane Travnika. Jačina napadača ukupno oko 60 ljudi sa dvije strojopuške. Prepadi su odbijeni.

U 2100 sat izvršili su odmetnici manji vatreni prepad na bunker broj 27 koji je odbijen. Jačina napadača oko 30 ljudi sa jednom strojopuškom (sa zapadne strane Travnika).

⁹ pješadijske divizije

^{10, 11} Vidi tom IV. knj. 19, dok. br. 86 i 106.

Topništvo iz Travnika tuklo je s. Bačvice (8 km z. od Travnika) gdje se prema podacima pouzdanika nalazi odmetnički stožer i jedna krugovalna postaja.

21. *studenog*: U 1115 do 1215 sati bili su bunker 1, 2, 3 i 4 sa zapadne strane Travnika pod neprijateljskom bacačkom vatrom iz pravca s. Visokovići (3 km z.j.z. od Travnika) točno se mjesto zbog magle nije moglo ustanoviti.

22. *studenog*: U noći izvršili su odmetnici vatreni prepad na postav tvornice žigica Dolac u 0012 sati. Jačina napadača oko 50 ljudi sa jednom strojnicom. Prepad je odbijen.

23. *studenog*: U 0040 sati izvršila je grupa od oko 30 odmetnika sa 1 lakom strojnicom prepad na sjeverozapadne bunkere travničke (broj 27 i 27a). Prepad je odbijen.

U 1740 sati izvršili su odmetnici napad na postav tvornice žigica Dolac. Najprije iz pravca s. Guvno z. od tvornice žigica, koji se kasnije proširio i iz pravca s. Kmetića, j.z. i Nevića polja, j.i. od tvornice. Jačina napadača oko 150 ljudi sa 4 strojopuške i više strojosamokresa. Napad je u 1900 sati odbijen.

U isto vrijeme izvršili su odmetnici napad na postav Lašva most (pol km od i. izlaza iz Travnika) sa južne i sjeveroistočne strane. Jačina napadača oko 40 ljudi sa 2 strojosamokresa. Napad je uz podporu oklopnog vlaka iz Dolca odbijen.

U 1745 sati izvršili su odmetnici napad na istočne bunkere travničke br. 19 i 23. Jačina napadača oko 150 ljudi sa 4 strojopuške i 1 lakim bacačem. Napad je u 2100 sati odbijen.

U 1800 sati izvršen je prepad od strane odmetnika na istočne bunkere travničke br. 1 i 3. Jačina napadača oko 30 ljudi sa 1 strojopuškom. Prepad je odbijen.

24. *studenog*: Od 1835—2100 sati izvršili su odmetnici napad na tvornicu žigica Dolac i to iz istočnog i zapadnog pravca (s. Putičevo i Guvno). Jačina napadača oko 150 ljudi sa 3 strojopuške, priličnim brojem strojosamokresa i 1 lakim bacačem. Napad je odbijen.

U toku noći izvršile su grupe odmetnika 20—30 ljudi uz nemiravanje cijelog postava Travnika, osobito na bunker broj 3 sa zapadne strane, 24 i 27 sa sjeverne strane. Svi napadi su odbijeni.

Prema brzoglasnoj zapovijedi III. Zborpoda postavi: Busovača, Stražara br. 2, Vitez i Bila — Divljak, povučeni su dne 24 o.m. poslije podne i raspoređeni kao pododsječne pričuve odbrane Travnika. Raspored je izvršen u 2010 sati.

. 25. *studenog*: Prema krugovalnoj brzojavci III. Zborpoda Op. Br. 661/Taj. koja je dostavljena 25. XI. 1943. u 1755 sati

upućeni su na Bila most, stražaru br. 2 i Busovaču željeznički most po jedan vod radi odbrane mostova. Bila most zaposjednuta je u 2145 sati, stražara broj 2 i željeznički most Busovača u 2250 sati.

26. *studenog*: U 2100 sati tuklo je travničko topništvo s. Bjelobučje (4 km jj. od s. Turbe) i s. Pulac (1 km i. od s. Bjelobučje) te Devečane (6 km s.z. od Travnika) gdje se prema podacima pouzdanika nalaze veće koncentracije neprijateljskih trupa, a u prva dva navedena mjesta još i štabovi.

U noći došla je skupina od oko 100 odmetnika iz pravca s. Bučići¹ (6 km j.i. od Travnika) preko Divljaka (1,5 km s.z. od Vitez) kao i iz D. Večeriske (2 km j.z. od Vitez) u Han Kumpaniju (ž.p. Vitez) i minirala sve skretnice i nešto željezničke pruge u postaji i podrezala brzoglasne stubove prema Busovači. Nadalje je pokušala minirati inpregnaciju pragova u Vitezu, što joj nije uspjelo (oštećen je samo kompresor).

27. *studenog*: U jutro naišao je do ž.p. Vitez oklopni vlak i otvorio jaku vatru na odmetnike koji su se nakon kratkog vremena povukli u sjeveroistočnom i južnom pravcu. Blagovremenim nailaskom oklopnog vlaka spriječeno je dalje miniranje inpregnacije pragova. Sve postavljene i još neeksplozirane mine uklonjene su bez štete za tvornicu.

U 1545 sati tuklo je travničko topništvo s. Kasapovići (6,5 km j.z. od Travnika), s. Hrastovci (7,5 km j. od Travnika), s. Čakići (8,5 km j.j.i. od Travnika) i s. Lazine (7 km j.j.i. od Travnika) gdje se prema podacima pouzdanika nalaze veće koncentracije neprijatelja, a u s. Kasapovići još i Stab III. bataljona XIII. brigade.¹³

Ophodnja III. konjaničkog sklopa upućena je ovog dana u razviđanje pravcem Dolac — Mosor — Gučja Gora — Brajkovići — Čifluk — s. Riečice bez dodira sa neprijateljem.

28. *studenog*: Odmetnici su postavljali mine pod betonski cestovni most kod Divljaka (1 km j.i. od postava Bila most). U 1315 sati upućen je jurišni ščeta iz postava Bila most ka Divljaku i izvršio prepad, kojim je raspršio odmetnike u času kada su htjeli minama dignuti most kod Divjaka. Jačina odmetnika oko 25 ljudi sa 2 strojopuške.

Gubitci: vlastitih nije bilo, kod neprijatelja 2 mrtva prebrojana i 2 ranjena, zaplijenjen 1 tovarni konj sa samarom, 52 kg eksploziva, jedan kolut korde, 1 talijanski karabin i 1 nabojnjača.

¹² Odnosi se na dijelove Devete krajiške NOU brigade (vidi tom IV, knj. 19, dok. br. 143).

¹³ Vidi tom IV, knj. 19, dok. br. 132 i 138.

29. studenog: U noći izvršili su odmetnici jak napad na postav Bila most¹⁴ osobito iz jugoistočnog pravca, koji je trajao od 0335 do 0600 sati. Jačina napadača oko 200 ljudi sa nekoliko strojnica, dosta strojopušaka i 1 bacačem. Napad je uz znatne gubitke po odmetnika odbijen.

U 0500 sati upućen je oklopnim vlakom iz Travnika jurišni vod u Bila most. Izvršen je na odmetnika jurišnim vodom protunapad kod Divjaka te je prsa u prsa u borbi raspršena čitava jedna brigada uz krvave gubitke. U ovoj borbi neprijatelj je imao 21 mrtvog (od ovih 1 politkomesar), koji su prebrojani, a po izkazu seljaka odvučeno 14 mrtvih i preko 33 ranjena,¹⁵ zarobljena 2 Talijana partizana, zaplijenjeno: 1 talijanska strojopuška, 6 pušaka, mnogo streljiva i za P.O. puške te raznih odjevnih predmeta i opreme.

U prostoru oko Travnika prema izkazima 2 zarobljena odmetnika (Talijana) stigla VI. partizanska divizija.¹⁶ Ova divizija ima 4 brigade. Djelovi 3. ličke brigade koja pripada ovoj diviziji vršili su napade na Bila most i kod Divljaka i to II. bataljon. III. lička brigada sastoji se od 4 bataljona i to: I. bat. »Velebit«, II. bataljon »Bile Kesica«, III. bataljon »M.Š.« (Marko Šolaja?) i IV. bataljon »Krbava«, kod Bile pao komesar 3. čete Mile Orlović.

U 2115 sati započeo je velenapad na Travnik¹⁷ jakim bacačkom i topničkom vatrom iz zapadnog pravca na zapadne i sjeverozapadne postave. Istodobno obasipan je cio grad i vojarna neprijateljskom topničkom i bacačkom vatrom. Napad se brzo proširio i na sve ostale postave travničke i trajao je do zore osim na zapadnom postavu travničkom i djelimično na južnom, koji su trajali do 30.XI. do 1200 sati. Na postavu Tarabovac istočno od Travnika trajao je napad kratko vrieme odmah po početku općeg napada.

Svi napadi su uspješno odbijeni, osim kod bunkera br. 6 i 7 (jugozapadno od Travnika) koji su oko 2300 sati pod veoma žestokom strojničkom i bacačkom vatrom bili žestoko napadnuti i opkoljeni tako, da se posade nisu mogle više održati te su zarobljene, osim jednog mrtvog i četvorice koji su uspjeli izmaći. Bunker 6 i 7 zaposjednuti su ponovo u 0810 sati.

¹⁴ i ¹⁹ Napad je izvršila Prva lička NOU brigada i Četvrti bataljon Treće ličke NOU brigade. Opširnije o tome vidi dok. br. 24 i 30. ta j so podaci o gubicima naših snaga su preuveličani. Blíže o tome vidi dokumenat u objašnjenju br. 14 i 19.

¹⁶ Odnosi se na Šestu ličku NOU diviziju, u čijem su se sastavu nalazile Prva, Druga i Treća lička brigada (vidi dok. br. 14).

¹⁷ Opširnije o napadu na Travnik vidi dok. br. 10, 19 i 23 i tom IV, knj. 19, dok. br. 132 i 136.

Za vrijeme napada upotrebijena je sva odsječna pričuva ove pukovnije. II./369. G.^{1h} R. nije bila upotrebljena osim jedne teške strojnice na bunkeru broj 1.

U 2100 sati izvršen je napad na postav tvornice žigica Dolac¹⁹ sa zapadne, južne i istočne strane. Jačina napadača oko 300 ljudi sa 1 topom i nekoliko teških bacača i strojnica. Napad je do 0630 sati odbijen.

U 1200 sati prekinuta je brzoglasna veza sa stražarom br. 2 i Busovačom i time svaka veza sa ovim postavima prekinuta.

30. [studeni]: U 0400 sati izvršen je jak napad na postav Bila most-" iz pravca jugoistočnog i zapadnog. Jačina napadača oko 150—200 ljudi sa 2—3 teška bacača i nekoliko strojnica. Napad je trajao do 0900 sati. Osobito bio je žestok napad u 0700 sati kada je postav bio pod jakom neprijateljskom topničkom i bacačkom vatrom kojom prilikom je teško ranjen zapovjednik postava poručnik Grgičević. Posada se radi premoći neprijatelja i radi vlastitih gubitaka u 0900 sati povukla prema Travniku.

Gubitci vlastiti: 4 mrtva (djelatni poručnik Suk Branko, vodnik Kovač Stjepan, jedan domobran i 1 vodnik od njemačkog oružništva).

Ranjena 22 od toga 1 častnik (poručnik Grgičević).

Zarobljeno 10 (od toga jedan častnik nadporučnik Bago).

Zaplijenjeno: 11 pušaka, raznog puščanog streljiva, raznih djelova opreme i odjeće te jedan krugoval engleskog podrijetla.

III. dio bojne relacije ne dostavlja se iz razloga, što su častnici, dočastnici i domobrani, koji su se istakli svojom hrabrošću, odvažnošću i ustrajnošću predloženi posebnim prijedlozima za odlikovanje.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Zapovjednik pukovnik
(Schlacher)
Schlacher

¹⁸ Vjerovatno omaška. Treba: I. Vidi objašnjenje br. 8.

^M Vidi tom IV, knj. 19, dok. br. 143.

BR. 221

DNEVNI IZVJEŠTAJ GLAVNOSTOŽERNOG UREDA ORU-
ŽANIH SNAGA NDH OD 8 DECEMBRA 1943 GOD. O BOR-
BAMA PROTIV JEDINICA NOVJ U BOSNI¹

DNEVNO IZVJEŠĆE BROJ 342

(po podacima primljenim 8.XII.1943 godine do 9 sati)

A) SJEVERNO OD R. SAVE I KUPE:

B) JUŽNO OD R. SAVE I KUPE:

Podr. Banje Luke:

Napad na našu obhodnju kod s. Omarske (27 km s.z. od Banja Luke). 3 mrtva partizana. Vlastiti gubitci: 2 mrtva i 1 ranjen.

Podr. Teslica:

Naknadne viesti:

2. XII. u borbi kod s. Omanjske i s. Miljanovca (15 i 12 km s.i. od Teslica) part. su imali 10 mrtvih i više ranjenih.

2. i 3.XII bombardirani su i strojničkom vatrom tučeni partizani 7 km j.z. od Maglaja sa punim uzpjehom. Neprijatelj (oko 2.000) se povukao preko s. Raduše² (10 km s. od Teslića).

Podr. istočne Bosne:

U području Sarajeva: partizani odstupili u smjeru sjevera i sjeveroistoka. Zauzeto je Trnovo i Dobro Polje (22 i 29 km j. Sarajeva), Mokro i Ozren (18 km s. izt. i 14 km s.z. od Sarajeva) i mjesta 4 km j. izt. od Ozrena. Neprijatelj odstupi prema sjeveroistoku i jugoistoku.³

U području Tuzle: 5. XII. dostignut Kladanj (36 km j. od Tuzle), Dobrić (18 km j. z. od Zvornika) i Jardan (4 km s. od Zvornika). Neprijatelj odstupi dolinom Drinjače u zapadnom i jugozapadnom smjeru. Da se ovo sprieči, poduzet je podhvat u smjeru Vla-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Muzeju narodnog oslobođenja u Zagrebu, a mikrofilm u mikroteci Vojnog historiskog instituta pod reg. br. 4 44—45.

² Vidi dok. br. 87.

senice.⁴ Neprijateljski gubitci: 152 mrtva.⁵ Plien: 1 protuoklopni top, 27 konja i velika količina streljiva. U području Rama — Konjic: ojačan part. pritisak i pokušaj probiti se na jug. Područje Maglaj — Zavidovići očišćeno od partizana, koji su odstupili u smjeru zapada i sjev. zapada.

Podr. Travnika:

Saznaje se da je posada Travnika junačkom odbranom u višednevnim borbama (29. XI. — 1. XII.) pored nadmoćne neprijateljske topničke, bacačke i strojničke vatre odbila sve napadaje partizana.⁶ Razpršena je II. lička part. brigada kod Kupresa⁷ (3 km j.j.z. od Busovače). Vlastiti gubitci: 4 mrtva (1 častnik), 20 ranjenih (1 častnik), 20 zarobljenih. Neprijateljski gubitci: 39 mrtvih i 20 ranjenih.

Događaji na prugama:

Pruga Bos. Novi — Bihać:

Od 8. XII. promet uspostavljen između ž.p. Rudice i Blatne.

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
(M. P.) Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni podpukovnik
(Helbich)
Helbich

⁵ Gubici naših snaga su preuveličani. Tačnije o tome vidi dok. br. 77.

⁸ O borbama oko Travnika vidi dok. br. 19.

⁷ Podatak je netačan (vidi dok. br. 23).

BR. 222

DNEVNI IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA
NDH OD 9 DECEMBRA 1943 GOD. O SITUACIJI U BOSNI¹

DNEVNO IZVJEŠĆE BROJ 343

(po podatcima primljenim 9.XII.1943 godine do 9 sati)

A) SJEVERNO OD R. SAVE I KUPE:

B) JUŽNO OD R. SAVE I KUPE:

Podr. Travnika:

Partizani se iz predjela Busovače (22 km j.i. od Travnika) povlače u zapadnom smjeru.

Podr. iztoč. Bosne:

Područje Sandžaka: dostignut je predjel 2 km s. od Čajniča.

8. XII. zauzet je Sokolac² (32 km s.i. od Sarajeva) i dostignuto s. Kruševo (5 km j.j.i. od Olova) bez jačeg neprijateljskog otpora.

6. XII. daljim prodiranjem zauzeto je Ružin Polje (18 km j.i. od Kalinovika).

6. XII. odbijen uz topničku podporu jači napadaj part. na s. Lisičići i Ostrožac³ (7 i 12 km s.z. od Konjica).

U području Tuzle u toku je dalje prodiranje iz Kladnja u južnom smjeru uz jak otpor,⁴ u kojem je neprijatelj imao 140 mrtvih.

6. XII. zauzeta je Vlasenica.⁵

U borbama 8 km s.z. od Zvornika neprijatelj je imao 102 mrtva i 1 zarobljenog. Plien: 16 pušaka.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Muzeju narodnog oslobođenja u Zagrebu, a mikrofilm u mikroteci Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 4 46—47.

² Vidi dok. br. 39.

³ Napad je vršila Sedma krajiška NOU brigada (vidi dok. br. 82).

Događaji na prugama:

Pruga Bos. Brod — Doboj:

8. XII između ž.p. Bos. Lužani i Dervente iskliznula su u jednom teretnom vlaku 4 vagona.

Po nalogu
Ministra i zapoved. oruž. snaga
(M. P.) pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni podpukovnik
(Helbich)
Helbich

BR. 223

IZVJEŠTAJ ORUŽNIČKE POSTAJE HAN DERVENT OD 10
DECEMBRA 1943 GOD. O DEJSTVU USTAŠKO-DOMO-
BRANSKIH I NJEMAČKIH JEDINICA NA PROSTORIJI
MOKRO¹

ORUŽNIČKA POSTAJA HAN DERVENT

5. Oružničke pukovnije

Broj 441/Taj.

U Han Derventu dne 10-XII-1943

Predmet: Područje oružničke
postaje Mokro očišćeno od
partizana.—

- 1.— ZAPOVJEDNIČTVU 5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE.
- 2.— KOTARSKOJ OBLASTI SARAJEVO.
- 3.— ZAPOVJEDNIČTVU ORUŽNIČKOG VODA SARAJEVO.

Dne 6. prosinca 1943. njemačke oružane snage-¹ uz pripomoć naših oružanih snaga odpočele su akciju čišćenja partizana od Vučje Luke i dalje istočno prema Sokolcu. — Do 9 ovog

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 49/5—1, k. 149-b.

¹ Odnosi se na dijelove 369 legionarske divizije (vidi dok. br. 16/1—8, k. 57 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

mjeseca naše i savezničke oružane snage očistile su prostor od Vučje Luke do Sokolca, odnosno cijelo područje oružničke postaje Mokro, osim ako su ostale manje četničke grupe, koje nisu uništene od partizana.—

Na cijelom području oružničke postaje Mokro od mjesta Han Bendbaši kota 878³ na cesti Sarajevo — Sokolac, južno od sela Mokrog (Pustopolje, gdje se je ranije nalazila oružnička postaja Mokro), udaljeno za 2 km. pa napried sjeverno, iztočno i zapadno sve su kuće uništene — zapaljene od strane naših i savezničkih oružanih snaga.— U mjestu Mokrom (Pustopolje) gdje se je ranije nalazila postaja Mokro, od građevina, odnosno kuća postoji samo još pravoslavna crkva ne uništena.— Partizani⁴ su nakon evakuacije Mokrog dne 1. studenog 1943. na području oružničke postaje Mokro od postojećih građevina zapalili oružničku postaju (vojarnu) šumarsku kuću, bivši Sokolski dom, pilanu tvrdke⁵ Todorović, Kaiman, Kulenović i drugovi [u] Mokrom (Sedra) i manje oštetili pilanu Branka Samardžića.—

Prema dobivenim podacima od vojnih osoba, koje se vraćaju sa Sokolca, u Sokolcu i na cijelom Glasincu nije nitko zatečen od tamošnjeg življa.— U samom Sokolcu njemačke vojne vlasti za svoje potrebe ostavile su neke nastanbe, a ostale nastanbe popaljene su.—

Povraćaj oružničke postaje Mokro, odnosno uspostavu iste u Mokrom ne moguće je, pošto ne postoji ni jedna nastanba za smještaj, a od stanovništva izuzev na nepopaljenom sektoru oko Hana Bendbaši kota 878⁶ ne postoji nitko i nema izgleda da će itko tamo povraćati.— Ima u neposrednoj blizini Bimbašina Hana privatnih kuća gdje bi se mogla smjestiti oružnička postaja.— Ovo mjesto udaljeno je od ove postaje za 6 km. a od granice postajnog područja za 2 km.

Prednji izvještaj predlažem na znanje.—

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Zapovjednik postaje, narednik:
(Alija Jazvin)
Jazvin

³ i ⁶ Bimbašili Han — k. 888

* Odnosi se na jedinice Sedamnaeste NOU divizije (vidi dok. br. 48 i 78).

⁵ Firme

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNICTVO
5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

J. S. Broj 1472—Taj.

U Sarajevu, dne 14. prosinca 1943.

ORUŽNICKOM KRILNOM ZAPOVJEDNIČTVU SARAJEVO.

Prikupite potrebne podatke i sačinite izkaz popaljenih i uništenih sela prema zapoviedi ove pukovnije Taj. J. S. Br. 1021/41. te predložite ovom zapovjedničtvu. Spis vratiti sa mnijenjem da li je potrebno uspostaviti postaju u Mokrom.

Zamjenjuje zapovjednika,
pukovnik
Dr. Marijan pl. Pušić
Pušić

BR. 224

DNEVNI IZVJEŠTAJ GLAVNOSTOZERNOG UREDA ORU-
ŽANIH SNAGA NDH OD 12 DECEMBRA 1943 GOD. O BOR-
BAMA PROTIV JEDINICA NOVJ U BOSNI¹

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE BROJ 346
(po podacima primljenim 12. XII. 1943 godine).

Piodr. Prijedora:

Noćni napadaj 9/10.XII. na uporište Kozarac i Omarsku² (12 km i. i 17 km j.i. od Prijedora) odbijen je sa 10 vlastitih mrtvih. Neprijateljski gubitci osjetljivi.

Podr. istočne Bosne:

Podhvat u istočnoj Bosni teče i dalje po predvide-
nom nacrtu. Neprijatelj u glavnom daje samo
mjestni otpor unutar »kotla«.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Muzeju narod-
nog oslobođenja u Zagrebu, a mikrofilm u mikroteci Vojnog istoriskog
instituta pod reg. br. 4.52—53.

² Opširnije o tome vidi dok. br. 103.

Zauzet je Ustibar (24 km j.i. od Višegrada), Foča, Mrkalji (16 km s.i. od Sokolca) i Srebrenica.

Postignut je predjel: Čajniče (15 km j.i. od Goražda) — Goražde — Međuriječje (9 km i. od Goražda) bez neprijateljskog otpora i crta: Goražde — Osiječani — Renovica — Prača — Podgrab (6, 14, 21 i 25 km s.z. od Goražda).

Vrši se čišćenje predjela s.i. od Vlasenice. Nasilnim razviđanjem iz Srebrenice dostignuto je s. Bostahovina (10 km z. od Srebrenice).

U području Prozor — Rama — Ostrožac (32, 19 i 12 km s.z. od Konjica) utvrđeno je jače prikupljanje partizana.³

Područje Dinare:

U toku 9. XII. u žestokim borbama odtarećene su naše snage u podhvalu 7 km i.j.i. od Livna.⁴ . . .

Jedna jača neprijateljska skupina (oko 1.000) u predjelu 10 km i.j.i. i 6 km s. od Duvna (sa teškim naoružanjem zaprečava prilaz s. Sujici)⁵ 14 km i. od Livna.

Događaji na prugama:

Pruga Bos. Novi — Bihać —

Banja Luka:

Od 11. XII želj. pruga Bos. Novi — Banja Luka u prekidu kod ž. p. Piskavica.

Pruga Bos. Brod — Sarajevo:

11. XII između ž.p. Vranduk i Vrace naletio je putnički vlak na razrušenu prugu. Stroj i 2 kola svala su se u ponor r. Bosne. 1 njemački vojnik poginuo, a 10 je ranjeno.

(M. P.)

Po nalogu

Glavara glavnostožernog ureda

pročelnik operativnog odjela

glavnostožerni podpukovnik

(Helbich)

Helbich

³ Vidi dok. br. 67.

⁴ Bliže o tome vidi dok. br. 115.

⁵ Odnosi se na Treću proletersku brigadu (vidi dok. br. 109).

BR. 225

OPŠTA BOJNA RELACIJA TREĆEG GORSKOG ZDRUGA O
DEJSTVU JEDINICA I OSIGURANJU ŽELJ. PRUGE PRIJE-
DOR—BOS. NOVI OD 15. NOVEMBRA DO 15. DECEMBRA
1943. GODINE¹

OBĆA BOJNA RELACIJA (I DIO)

3. gorskog zdruga

u vremenu od 15. XI — 15. XII. 1943. god.

*Razpored 11. gorske pukovnije na dan
15. XI. 1943:*

Stožer pukovnije sa 14. i stožernom sati
— Prijedor.

I. bojna: 1 sat — osiguranje željezničke
pruge Prijedor — Hadžimehić; ostali
dielovi kao pričuva u Prijedoru.

II. bojna 11. g.p.: Osiguranje željezničke
pruge Prijedor — k. 131.

III. bojna 11. g.p. — Prijedor.

15. XI.

I. bojna sa 1 sati — osiguranje željezničke
pruge Prijedor — Hadžimehić bez uznemiravanja od neprijatelja.

II. bojna: Osiguranje željezničke pruge
Prijedor — k. 131. Sa uporišta Martin Br.
upućena obhodnja u razviđanje, došla u
dodir sa neprijateljem kod k. 283, 3,5 km
sj. od uporišta.

Odmetnici su odbijeni, izgubivši 1 mrtvog
i 1 pušku. Naši gubitci: 1 ranjen domobran

III. bojna: Osiguranje uporišta Prijedor
bez uznemiravanja od neprijatelja.

16. XI.

I. bojna: 1 sat — osiguranje željezničke
pruge Prijedor — Hadžimehić, a 1 sat —
razviđanje jugoistočno od Prijedora.

II. bojna: Osiguranje željezničke pruge
Prijedor — k. 131, a III. bojna na osigu-
ranju Prijedora.

Toga dana nije bilo uznemiravanja od ne-
prijatelja, jedino je na k. 120 između Bla-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog
istoriskog instituta pod reg. br. 3 5—3, k. 59.

- gaja i Svodne eksplodirala mina na željezničkoj pruzi i porušila ju, a jedan vagon oklopnog vlaka izkliznuo je sa tračnica.
- 17- XI. Izvršena je izmjena postava između II. bojne i I. bojne ove pukovnije. I. bojna preuzima osiguranje željezničke pruge Dragotinja — k. 131, dok 1 sat ostaje na osiguranju željezničke pruge Prijedor — Hadžimehtić, a 1 sat II. bojne na osiguranju pruge Prijedor — ž. postaja Dragotinja.
- Noću 16/17. upućen je iz 15. sati jedan odjel od 15 domobrana u zasjedu na Hambarine, južno od Prijedora. Naišli su na odpor, ali nastojeći obkoliti neprijatelja, isti se je uz vatru strojopušaka povukao dalje ka jugu.
- II. bojna: 1 sat — osiguranje željezničke pruge Prijedor — Dragotinja, koji još nije mogao biti zamijenjen sa sati I. bojne, koji je toga dana osiguravao prugu Prijedor — Hadžimehtić, bez uznemiravanja od neprijatelja.
- III. bojna: Osiguranje Prijedora bez događaja.
18. XI. I. bojna: 3 sati — osiguranje želj. pruge i želj. postaje Dragotinja — k. 131, a 1 sat — osiguranje pruge Prijedor — Hadžimehtić.
- II. bojna: Prikupljena u Prijedoru na odmoru, jer je osiguranje pruge Prijedor — ž. postaja Dragotinja privremeno preuzela 15. sat.
- III. bojna: Osiguranje Prijedora. Ovoga dana nije bilo uznemiravanja od neprijatelja.
19. XI. I. bojna: Osiguranje željezničke pruge Prijedor — k. 120 bez uznemiravanja.
- III. bojna: Osiguranje Prijedora.
- II. bojna: bez 1 sati poduzela je podhvat čišćenja terena južno od Prijedora u prostoru Prijedor — Tukovi — Hambarine. 276 — uz suradnju bitnice, H/383, hrv. pj. pukov. i oklopnih kola. Odpor dobiven je

- u svanuće sa Hambarina,² ali je brzo slomljen. Akciju je otežala gusta magla i podvodno blatno zemljište. Neprijatelj se je povukao ka jugoistoku i sjeveru. 5. sat II. bojne toga dana je preuzela osiguranje pruge Prijedor — Hadžimehtić, a 2. sat I. bojne osiguranje pruge Prijedor — ž. postaja Dragotinja.
20. XI. I. bojna — osiguravala željezničku prugu Prijedor — k. 120.
II. bojna: Uređenje opreme poslije akcije.
III. bojna: Osiguranje uporišta Prijedor. Oko 12.00 sati partizani su pripucali na odjel brzoglasničara koji su kod Brežićana postavljali brzoglasnu liniju. Oklopni vlak nišao je na minu 1 km zaodno od k. 120 kod s. Petkovca i s tim je izbačen iz tračnica i štitna kola i oklopna kola.
21. XI. I. bojna: Osiguravanje pruge Prijedor — k. 120 — k. 294 (izkjučno),
II. bojna: 1. sat — osiguranje pruge Prijedor — Hadžimehtić, a ostali dijelovi kao pričuva u Prijedoru.
/ III. bojna: Osiguranje Prijedora. Dan protekao bez događaja.
22. XI. Rad toga dana bio je isti kao 21. XI., te protekao bez događaja.
23. XI. I. bojna: Osiguranje pruge Prijedor — k. 120 — k. 294.
1 sat II. bojne — osiguranje pruge Prijedor — Hadžimehtić, ostali dijelovi vježbali u uporištu Prijedor.
III. bojna: Osiguranje Prijedora.
24. XI. I. bojna: Osiguranje pruge Prijedor — k. 120 — k. 294.
Noću 23/24. kod Petkovca prešla su 3 bataljona XI. part. brigade sa lijeve na desnu obalu Sane na čamcima.³ Na mjesto prielaza upućeno je sa Martin Brda 60 domobrana da spriječe prelaz. Zbog toga je u

² Vidi dok. br. 28 i 32.
»,⁴ i ⁵ Vidi dok. br. 28.

toku dana pojačano osiguranje pruge na tom mjestu.

Po zapoviedi 373. (hrv.) pj. divizije I. bojna preuzela je osiguranje pruge Dragotinja — Bos. Novi (izključno) bez događaja.

II. bojna: 1 sat — osiguranje pruge Prijedor — Hadžimehtić, a 1 sat privremeno osiguranje pruge Prijedor — ž. postaja Dragotinja pošto je sa I. bojnomo iz Brežićana podvučena u D. Dragotinju.

III. bojna: osiguranje Prijedora. Noću 24/25. pripucali su partizani⁴ na stražu na mostu preko Sane u Prijedoru iz s. Tukovi. Upućen je iz stožerne sati 1 odjel od 15 momaka radi hvatanja partizana, ali su ovi pobjegli.

Od II. bojne 1 sat bila je upućena sa 1 njemačkom sati iz Prijedora vlakom do s. Petkovca, a potom k. 293 — Pošta Brdo — Agino Polje — k. 320 — Svodna. Nije bilo dodira sa neprijateljem.

I. bojna: Osiguranje želj. pruge i ž. postaje Dragotinja..

II. bojna: Po zapoviedi 373. divizije prebacila se vlakom u Bos. Novi, radi preuzimanja novog odsjeka osiguranja pruge Bos Novi — Bihać. U Bos. Novi bojna je bez smetnje stigla u 16.00 sati i prenoćila u vagonima.

III. bojna: Osiguranje Prijedora bez događaja.

I. bojna: Osiguranje pruge Dragotinja — Bos. Novi (izključno), II bojna: 5., 7. i 8. sat preuzela postave osiguranja Bos. Novog, a 6. sat u Dvoru na Uni.

III. bojna: Osiguranje Prijedora. Dan protekao u miru.

I. bojna: Osiguranje želj. pruge i ž. postaje Dragotinja — B. Novi (izklj.).

II. bojna: Osiguranje Bos. Novog bez uznemiravanja od neprijatelja.

III. bojna: Predala postave osiguranja Prijedora III. bojni 3. gor. puk. Noću

27/28. XI. partizani postavili su na pruzi između Svodne — B. Novog oko 16 mina koje su na više mjesta oštetile prugu. Oklopni vlak time je bio odsječen od Bos. Novog i od Prijedora i nalazio se je oštećen na pruzi, a posada vodila je borbu sa odmetnicima, koji su nastojali uništiti oklopni vlak.⁵

29. XI. Zbog razčišćavanja situacije oko oklopljenog vlaka kod s. Petkovca, koji je još uvijek bio na pruzi, upućena je sa uporišta Martin Brda 1 sat koja je naišla kod s. Petkovca na odpor. Partizani su zaposjeli visove oko oklopijenog vlaka i spriječavali prilaz istomu. Situacija je donekle razterećena i izvršena izmjena posade u vlaku kao i pruga popravljena.

II. bojna: Imala je osiguranje Bos. Novog bez naročitih događaja. III. bojna: pregled od strane zapovjednika u Prijedoru.

30. XI. I. bojna: Osiguranje želj. pruge Dragotinja — Bos. Novi izključno. U prostoru sela Petkovca partizani su i dalje uznemiravali radove na popravku pruge. Pruga je toga dana popravljena.

II. bojna: Osiguranje Bos. Novog bez događaja.

III. bojna: Uputila je 1 sat kao pojačanje osiguranja radova na popravku pruge kod s. Petkovca. Bilo je dodira sa neprijateljem, kojom je prilikom 1 domobran ranjen.

1. XII. I. bojna — osiguranje ž. pruge Bos. Novi — ž. postaja Dragotinja zaključno. Noć protekla mirno, samo je porušen most na želj. pruzi kod Svodne.

II. bojna: 5. i 8. sat izvršile pokret iz Bos. Novog u Rudice, radi preuzimanja tamošnjih postava. 6 sat na postavima u Dvoru, a 7. sat na postavima Jablanice kod Bos. Novog.

III. bojna — pokret u Bos. Novi, bez smetnje i uznemiravanja. Obkoparski vod 15. sati ove pukovnije bio je u razviđanju

iz Prijedora u pravcu sela Hambarine i pronašao na cesti oko 30 kg. eksploziva. Na dan 2. XII. 1943. raspored pukovnije je sljedeći:

I. bojna: na osiguranju pruge Dragotinja — Bos Novi bez uznemiravanja od neprijatelja.

Stožer pukovnije sa stožernim dielovima u pokretu za Bos. Novi izvršen bez smetnje. Pred ulazkom u postaju Bos. Novi, njemački top koji je vršio vježbovnu zaprečnu vatru oko Bos. Novog izbacio je u neposrednu blizinu transporta 6 topovskih zrna od kojih je 1 teže, a 1 domobran lakše ranjen.

II. bojna: 2 sati i stožeru u Rudicama, 6. sat izvršila pokret iz B. Novog i Rakane, radi preuzimanja osiguranja pruge.

III. bojna: Izvršila pokret od Bos. Novog do Rudica vlakom a potom pješke do Blatne, dok je 11. sat prebačena vlakom u Otoku.

II. bojna: Stožer sa 5. i 8. sati Rudice, 6. sat D. Rakani, a 7. sat na postavu Jablanica kod Bos. Novog.

Sektor osiguranja pruge II. bojne jest Bos. Novi (izključno) od k. 253 (uključno) sa lijeve obale r. Une cesta ka jugu na desnu obalu Sane.

III. bojna: stožer bojne sa 9. i 12. sati na postavima kod ž. postaje Blatna, 10. sat na k. 322, 11. sat Stražbenica i jedan vod Plavna. Zadatak osiguranja željezničke pruge od južne granice II. Bojne, do 1 km južno od raskrsnice puteva južno od Otoke. 11. sat imade pored toga zadatak osiguranje Otoke.

I. bojna: Osiguranje željezničke pruge Bos. Novi — želj. postaje Dragotinja. Oko 09.00 sati partizanska zasjeda napala obhodnju 4. sati kod D. Dragotinje. U borbi ranjen 1 domobran, a 2 zarobljena.

II. bojna i III. bojna osiguranje željezničke pruge Bos. Novi — Otoka bez dogodaja.

4. XII. Nije bilo nikakvih važnijih događaja.
5. XII. Na odsjeku I. bojne bilo je dodira sa neprijateljem.⁶ Podporom topničke vatre iz Prijedora neprijatelj je prisiljen na povlačenje.
Na odsjeku II. i III. bojne nije bilo nikakvih događaja.
6. XII. Nije bilo važnijih događaja.
7. XII. Na odsjeku I. bojne kod Dragotinje pro-nađene su 3 mine na željezničkoj pruzi, uklonjene su i sav eksploziv predan 373. diviziji.
Na odsjeku III. bojne toga dana eksplodirala mina na propustu 2 km južno od Otoka na Bukovskom Potoku. Propust je porušen.
15. sat preuzela postave zapadno od Bos. Novog. Inače dan protekao u miru.
8. i 9. XII. Jedinice se nalaze na osiguranju odsjeka željezničke pruge bez uznemiravanja od neprijatelja.
10. XII. Jedinice se nalaze na osiguranju željezničke pruge na svojim odsjecima. Na odsjeku I. bojne eksplodirale 3 mine na pruzi kod Svodne, Petkovca i Blagaja.
11. XII. Nije bilo uznemiravanja od neprijatelja. II. bojna sa manjim dielovima vršila je razviđanje, istočno od svojih uporišta, ali nije bilo dodira sa neprijateljem.
12. i 13. XII. Jedinice se nalaze na osiguranju željez. pruge na povjerenim odsjecima. Uznemiravanja od neprijatelja nije bilo. Na odsjeku III. bojne neprijatelj je odvinuo klinove koji pričvršćuju tračnice, što je u kratko vrijeme popravljeno.
14. XII. Na odsjeku I. bojne kod Dragotinje partizani sa lijeve obale Sane pripucali na vlak, a potom i na uporište Dragotinje oko 13.30 sati.
15. XII. Bilo je dodira sa neprijateljem na odsjeku I. bojne kod s. Petkovca između obhodnje

" i ¹⁰ Opširnije o tome vidi dok. br. 97.

I. bojne i partizana kojom je prilikom jedan partizan ranjen ostavivši na mjestu gdje je bio ranjen pušku.

Na odsjeku II. i III. bojne nije bilo nikakvih naročitih događaja.

III. bojna 3. gor. pukovnije:

Bojna na postavima na Daščici i Blagaju, 11. sat u razviđanju prema Bos. Novom i Svodni, sa osiguranjem pruge.

Bojna na postavima u Blagaju i Daščici, 10. sat u razviđanju prema Novom⁷ i Svodni, sa osiguranjem pruge. Redovita vježbanja sati, koja ostaje u uporištu, po rasporedu rada.

Bojna na zauzetim postavima na Daščici i Blagaju, 11. sat u razviđanju i osiguranju pruge prema B. Novom i Svodni. Redovito vježbanje 9. sati, po rasporedu rada.

Bojna na zauzetim postavima na Daščici i Blagaju, 9. sat na osiguranju pruge prema B. Novom i Svodni. Kod s. Petkovac miniran vlak. Redovito vježbanje sa 11. sati, po rasporedu rada.

Bojna na zauzetim postavima na Daščici i Blagaju, 11. sat u razviđanju i osiguranju pruge prema Bos. Novom i Svodni. Redovito vježbanje sa 9. sati po rasporedu rada.

Bojna na zauzetim postavima na Daščici i Blagaju, 9. sat na osiguranju želj. pruge prema Bos. Novom i Svodni. Kod s. Petkovac miniran oklopni vlak. Redovito vježbanje sa 11. sati po rasporedu rada.

Bojna na zauzetim postavima na Daščici i Blagaju, 11. sat na osiguranju želj. pruge prema Bos. Novom i Svodni. Redovito vježbanje 9. sati po rasporedu rada.

Bojna na zauzetim postavima na Daščici i Blagaju, 9 sat na osiguranju pruge prema

- Bos. Novom i Svodni. Redovito vježbanje sa 11. sati po rasporedu rada.
23. XI. Bojna na zauzetim postavima na Daščici i Blagaju, 11. sat u razviđanju i osiguranju pruge prema Bos. Novom i Svodni. Redovito vježbanje sa 9. sati po rasporedu rada.
24. XI. Bojna na zauzetim postavima na Daščici i Blagaju, 9. sat u razviđanju i osiguranju pruge, prema Bos. Novom i Svodni. Redovito vježbanje sati koja ostaje, po rasporedu rada.
25. XI. Bojna na postavima na Daščici i Blagaju, 11. sat u razviđanju i osiguranju pruge prema Bos. Novom i Svodni. Redovito vježbanje sati koja ostaje po rasporedu rada.
26. XI. Bojna na zauzetim postavima u odbrani Prijedora sa 10, 11. i 12. sati. Polazak u 16.00 sati, a stigli u Prijedor u 18.00 sati. 11. sat ostala u Brežićanima radi preuzimanja postava.
27. XI. Bojna u Prijedoru na odmoru. Uređenje opreme i pripreme za prijem položaja.
28. XI. Bojna na zauzetim postavima u odbrani Prijedora. 11. sat u Brežićanima na osiguranju želj. pruge.
29. XI.—15. XII. 43 Bojna na zauzetim postavima u odbrani Prijedora. 11. sat u Brežićanima na osiguranju pruge. 8. XII. 43. noću izvršeno pripucavanje i tučenje bacačima od strane partizana na postave 9. sati kod Silosa.
11. XII. U noći pripucavanje na putu za Bos. Novi. Strojopuščana vatra.
15. XII. Poginuo 1 domobran 11. sati u Brežićanima prilikom napada.

II. topnički sklop

27. XI. Stožerna bitnica toga sklopa vršila je osiguranje sječe državne šume južno od s. Gomjenice. Prilikom sječe u 09.15 sati osiguranje je napadnuto sa zapadne strane

od manje grupe odmetnika. Na odmetnike je otvorena puščana i strojopušćana vatra.

1. bitnica XII. top. sklopa

19. XI. Bitnica se nalazi na postavu u Prijedoru. Bitnica je krenula iz Prijedora u 07.30 sati u sastavu pješactva te je kod s. Tukovi zauzela položaj. Prije pokreta gadalo se je iz Prijedora na s. Rakovčani, a po zauzimanju položaja kod s. Tukovi na sela Rizvanovići i Rakovčani i k. 328 (Dubočaj).
20. XI. Sa postava u Prijedoru bitnica gadala s. Cikote.
23. XI. Sa postava u Prijedoru preko ustrojenog motrilišta na tornju katoličke crkve praćeno je kretanje jedne sati iz 11/383.⁸ pravcem Prijedor — k. 181 — k. 253 — Palančište. Bitnica nije gadala.
27. XI. Bitnica je krenula iz Prijedora u 06.30 sati u sastavu dvije sati legije, te je kod Gomjenice zauzela položaje odakle je gadala na k. 259 (Topić), k. 205 (Kečen) i Hambarine (neprijateljski bacač).
29. XI. Sa postava iz Prijedora bitnica je gadala s. Milašinovića Gl. (dvije kuće).
3. XII. Bitnica je krenula u sastavu jedne bojne hrv. legije (II) 383, i zauzele postave u s. Tukovi.⁹ Bitnica je gadala k. 267, Copić (dvije kuće), Pavić (kuće), Dubočaj (k. 328), k. 224, Zecovi (k. 265), Hambarine. Torine i Carakovo.
7. XII. Bitnica je krenula 06.00 sati iz Prijedora preko Urija na postav istočno od k. 167. Pratila je kretanje bojne prema Kozarcu. Nije bilo gadanja.
11. XII. Bitnica je krenula iz Prijedora u 07.00 sati na postav u s. Gomjenicu da podpo- maže pješactvo, koje je naišlo na jak neprijateljski odpor¹⁰ te se je gadalo na Ke-

* hrvatskog pješačkog puka

• Ova bojna u prodoru ka Ljubija Rudniku vodila je borbu sa jedinicama Četvrte NOU divizije. Opširnije o tome vidi dok. br. 32.

čen (k. 205) — Miljakovci, k. 232, s. Aleksić, k. 186, s. Cerići, k. 178, k. 232, k. 171, s. Ramići, k. 149.

15. XII. Bitnica je otvarala vatru sa postava na s. Zilavicu (mlin i raskrsnica puteva).

2. bitnica XIII. t. skl.

Bitnica se nalazi na postavu u Prijedoru.

15. XI. Tučene padine između Hambarina i Čarakova.
17. XI. Tučeno s. Rakovčani i Hambarine gdje su se utvrdili odmetnici i pružili otpor našim snagama koje su išle u nasilno razviđanje.
19. XI. Tučeno s. Torina i okolina, kao i neprijateljski bacač na tom prostoru, sa kojim su odmetnici gađali na naše snage u nasilnom razviđanju.
26. XI. Podpomaganje naših snaga pri nasilnom razviđanju pravcem s. Topić. Tučeno k. 205, i 232 t. s. Topić.
29. XI. Tučeno s. Cikote odakle su odmetnici navaljivali na vlak.
4. XII. Podpomaganje naših snaga pri nasilnom razviđanju pravcem Hambarine — Dubočaj. Tučeno s. Torina i vis 245 i Dubočaj.
5. XII. Tučen prostor .Pašinac.
6. XII. Obrana mosta na Sani.
9. XII. Tučena noću Crna Jaruga i vis 157 gdje su se odmetnici grupirali.
10. XII. Podpomaganje nasilnog razviđanja pravcem s. Topić. Tučen vis 149.
12. XII. Tučen prostor južno i sjeverno od željezničke postaje Kozarac. Tokom nasilnog razviđanja bitnica je davala čast. motrioca i pratioca, te je istim prilikama utrošeno.

UTROŠENO STRELJIVO

Za 11 gor. pukov. nema podataka.

III. bojna 3. g. p.

Strojničkih naboja	890 komada
Granata za bacač 46 mm	30
Puščanih naboja 7.9 mm	3.400
Znakovnih naboja	35

II. Topnički sklop

- a) stožerna bitnica:
50 kom. naboja 7.9 mm.
42 kom. naboja strojosamokres.
- b) 1. bitnica XIII. top. sklopa:
Udarnih granata: 150 komada
Tempirnih granata: 82 komada
Srapnela: 39 komada.
- c) 2. bitnica XIII. top. sklopa:
Gr. šr. Obr. 14 77 komada
Gr. šr. Obr. 21
Temp. gr. Obr. 28

II. DIO

Gubitci:

II. gor. pukov.:

poginulih: 1
ranjenih: 6
nestalih: 2
u bjegstvu: 35

III. bojna 3. g. p.:

poginulih: 1
ranjenih: 1
nestalih: 2

II. top. sklop:

Ranjen zastavnik Marić Valent koji je išao kao
top. osmatrač 19. XI. — ranjen u ruku.
Gubitci neprijatelja: nepoznati.

III. DIO

11. gor. pukovnija:

U podhvatima vođenim u toku mjeseca iztakli su se svo-
jom hrabrošću i požrtvovnošću pričuvni satnik Ferić Ivan i
prič. satnik Sevčik Dragutin, zastavnik Ljubonjić Dane, vodnici

Okanović Husein, Dujmić Stjepan iz 7. sati, te domobrani 7. sati Libić Serif, Harbaš Hasan, Klobučar Josip i Ilaković Pavao kod sela Hambarine.

Priedlozi za odlikovanje neki su već poslani, a neki će se dostaviti naknadno.

Od ostalih jedinica nije se nitko od častnika, dočastnika i domobrana naročito iztakao.

Glavar stožera
Satnik (Korais)
Korais

BR. 226

IZVJEŠTAJ GLAVNOSTOŽERNOG UREDA ORUŽANIH
SNAGA NDH OD 16 DECEMBRA 1943 GOD. O SITUACIJI
U BOSNI¹

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE BROJ 350

(po podacima primljenim 16. XII. 1943 godine do 9 sati)

Podr. istočne Bosne:

Posljedak djelatnosti u toku 13. XII u istočnoj Bosni sljedeći je:

Poslie više odbijenih neprijateljskih napadaja u predjelu Prijepolja,² velike gubitke po neprijatelja popustila je njegova dalja djelatnost.

Neprijatelj u i oko s. Zivinice³ (9 km j. od Tuzle) tučen je topničkom vatrom.

Podhvrat prema Kladnju odložen uslied srušenog mosta na r. Spreči (2 km s.s.z. od s. Zivinice).

Neprijatelj je odstupio u neznanom pravcu iz područja istočno od Konjica.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Muzeju narodnog oslobođenja u Zagrebu, a mikrofilm u mikroteci Vojnog historiskog instituta pod reg. br. 4 60—61.

² Odnosi se na jedinice Druge proleterske divizije. Opširnije & tome vidi tom I, knj. 16, dok. br. 123.

³ Oko Zivinica nalazile su se u to vrijeme jedinice Sedamnaeste NOU divizije (vidi dok. br. 57).

Neprijatelj se ojačava zapadno i sjeverozapadno od Gračanice⁴ (14 km j.i. od Doboja) i jače prikuplja u području Zavidovići.

U prostoru Han Pijeska probila se jedna part. skupina u jugozapadnom smjeru.⁵

Vatreni prepad na Semizovac (10 km s.z. od Sarajeva) odbijen. U borbi kod s. Bogovići (10 km j.z. od Sokolca) četnici su imali 15 mrtvih (brojano) i ocijenjeno 20 ranjenih. Plien: 7 pušaka.

Podr. Dinare:

13. XII uzpostavljena je veza naših četa u prostoru Sujice (14 km i. od Livna) sa onima u Tomislav gradu,⁶ bez dodira sa neprijateljem.

Na okolnim visovima s. Sujica nalaze se slabe partizanske snage,⁷ dok je prostor 5 km s. od Livna jače posjednut.⁸ Neprijatelj odstupa pod tvrdokornim otporom.

Djelatnost vlastitog zrakoplovstva:

Zrakoplovstvo je vršilo borbene zadaće i prenos pošte.

(M. P.)

Po nalogu

Glavara glavnostožernog ureda

Pročelnik operativnog odjela

glavnostožerni podpukovnik

(Helbich)

Helbich

⁴ Na ovoj prostoriji nalazila se Prva vojvodanska brigada (vidi dok. br. 182).

⁵ Odnosi se na jedinice Pete NOU divizije. Opširnije o tome vidi dok. br. 181.

⁸ Duvno

⁷ Vidi dok. br. 109.

⁸ Vidi dok. br. 115 i tom V, knj. 22, dok. br. 134.

BR. 227

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TREĆEG ZBORNOG PODRUČJA OD 17 DECEMBRA 1943 GOD. O SITUACIJI U JUŽNOM DIJELU BOSNE I U HERCEGOVINI¹

ZAPOVJEDNICTVO III. ZBORNOG PODRUČJA

Glavnostožerni odjel

Izvj. broj 83 O/tajno

U Sarajevu, dne 17. prosinca 1943.

Predmet: Doglasno izvješće za prvih 15 dana mjeseca prosinca 1943.

**MINISTARSTVU ORUŽANIH SNAGA — IZVJEŠTAJNI
ODJEL**

(2 primjerka)

ZAPOVJEDNICTVU I. i II. ZBORNOG PODRUČJA

S a s t a v a k . —

Prema zapovjedi Izv. broj 4163/tajno od 17. studenog 1941., a na temelju prikupljenih podataka, dostavlja se sljedeće izvješće za prvih 15 dana mjeseca prosinca 1943. godine:

**I. RASPOLOŽENJE NARODA OBZIROM NA VANJSKE I UNUTARNJE
PRILIKE I DOGAĐAJE:**

1. Hrvati:

Raspoloženje pučanstva prema Državi i Poglavniku nije se od zadnjeg izvješća promijenilo, a djelomično se i pogoršalo. U posljednje vrijeme, od kako su učestali zračni napadaji iz zraka i opasnosti ponavljanja, zavladała je velika zabrinutost i depresija, gotovo panika. Najveći dio teritorija nalazi se pod partizanima, mnogo tisuća ljudi nalaze se kao izbjeglice po barakama i razlupanim kućama u gradovima, koji već nakon pustošenja poselima dolaze na red, pa pučanstvo ne vjeruje da mu iko može pomoći osim svršetak rata, a neka pobjedi ko bio. Svak je željan mirna života.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 40/5—1, k. 80.

Sviet se svaki dan nada događajima znatnije prirode i sa velikim zanimanjem sve prati.

Prilikom podhvata protiv partizana, na hrvatsko pučanstvo nepovoljno djeluje, što i ono djelimično stradava. To je vjerovatno zbog toga što savezničke oružane snage ne poznaju pravo raspoloženje naroda, ili dobivaju netočne podatke o njegovom raspoloženju na područjima podhvata. Bilo bi potrebno da se savezničke oružane snage prilikom podhvata više oslanjaju na hrvatske vojne i građanske vlasti.

Po izvješću Domobranskog popunidenog zapovjedništva Mostar, sukob nadbiskupa Stepinca i državnih vlasti ocjenjuje se kao udaljavanje države od crkve i kao prevladavanje liberalnih elemenata u državi. Zbog toga je, osobito u crkvenim krugovima, nastala stanovita rezerviranost i oprez. Govor nadbiskupa Stepinca je umnožen, širi se i obćenito odobrava.²

² Alojz Stepinac, nadbiskup katoličke crkve kao eksponent najvišeg katoličkog foruma Vatikana, bio je veliki neprijatelj svih koji su ispovijedali drugu vjeru, a naročito pravoslavnog življa. Sistematski je radio na razbijanju jedinstva naših naroda. Svoj rad je zasnovao na prisnoj saradnji sa ustaškim vodama (Pavelićem, Kvaternikom i drugima). Poslije kapitulacije Jugoslavije, Stepinac se udružio s ustašama i uz njihovu pomoć pokršćavao i proganjao narode drugih vjeroispovijesti, potstrekavao i podržavao ustaše u njihovim zlodjelima.

Ustaški pokret, koji se od dolaska na vlast 1941 god. zasnivao na nasilju, nije imao podršku hrvatskog naroda. Što se više približavao kraj rata, njihova vlast je sve više slabila. Vidjevši ovako stanje, Stepinac je, uz podršku Vatikana, angažujući veći dio katoličkog klera, radio na okupljanju reakcionarnih partija (uključujući i ustaše). Povezujući se i sa reakcionarnim krugovima na Zapadu, on je težio da očuva ustašku državu i, da na taj način, onemogućiti stvaranje jedinstvene socijalističke Jugoslavije.

U takvoj situaciji on je, u jesen 1943 god., održao govor, pokušavajući da se vješt看 manevrom ogradi od bilo koje političke partije da, pozivajući se na crkvene zakone, pridobije široke narodne mase 'odvoji ih od Narodnooslobodilačkog pokreta. Ovaj govor je u vidu pisma poslat svim katoličkim organizacijama na teritoriji tadašnje NDH (vidi dok. pod reg. br. 8/4—1, k. 410 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

Svoj neprijateljski rad Stepinac je nastavio i poslije rata: podržavao socijalističku Jugoslaviju, razbijao bratstvo i jedinstvo naših naroda; takav rad je naročito ispoljio poslije objavljivanja svog pastirskog pisma.

Čišćenje Dalmacije i objavljivanje uspjeha protiv partizana ima povoljan odjek. Izvjestan preokret u mišljenju izazvali su i posljednji uspjesi Niemaca (Dodekanezi, otpor u Italiji i pojačanje otpora u Rusiji), te okolnost da Englezi nisu izkoristili stanje u Dalmaciji, kada je bila sva u partizanskim rukama.

U Hercegovini slabo raspoloženje i nepovjerenje zbog suradnje četnika i Niemaca.

2. Pravoslavni:

Stanje bez promjene od posljednjih izvješća. Zabrinuti su zbog napadaja iz zraka i razočarani u englezke operacije u Italiji, pogotovo radi izostalog sigurno očekivanog izkrcavanja na našoj obali. Četnički nastrojeni pomalo sve više odobravaju partizanima i postaju im pristalice.

3. Zidovi:

Stanje bez promjene.

4. Cigani:

Stanje bez promjene.

5. Narodnosne skupine:

Stanje bez promjene.

6. K o m u n i z a m :

Komunističko-partizanska djelatnost i nadalje se ispoljava svom snagom. U mnogim dielovima zbornog područja u toku su podhvati njemačkih oružanih snaga,³ podpomagani sa našim jedinicama⁴ ili četnicima⁵ i postignuti su uspjesi, ali to još nema nikakvog uticaja na životne prilike našega stanovništva, jer se još nigdje nije mogla uzpostaviti vlast i biti sigurnim od ponovnog napadaja, čim se oružane snage samo malo udalje.

Iz pravca Knina povele su njemačke oružane snage, podpomognute sa dielovima našega VI. stajaćeg zdruga, podhvati protiv partizana u jednom dielu zapadne Bosne i u prvih 8 dana ov. mjeseca ovladali prostorom Duvno — Livno.⁶ Prilikom

³ Opširnije o tome vidi dok. br. 202, 207, 210 i tom IV, knj. 21, izvještaj Prvog bataljona Četrnaestog SS brdskog lovačkog puka od 7 januara 1944 godine.

* i ¹¹ Vidi dok. br. 195 i tom IV, knj. 21, izvještaj Prvog stajaćeg djelatnog zdruga od 14 januara 1944 godine.

⁵ Vidi dok. br. 195.

⁶ Vidi dok. br. 115 i 207.

ovih podhvata partizani su pružali žestok odpor i Livno je zauzeto u uličnim borbama. Partizani su kušali i protunapadaje i imali znatne gubitke. Partizani su se povukli prema Prozoru,⁷ ali su vrlo jake snage ostavili na postavima s. i s. i. od Livna i Duvna.⁸ Na tim postavima nalazi se 1. proleterska divizija... i 9. partizanska divizija.⁹ Partizani su doveli pojačanje i iz prostora Bugojno — Kupres i namjeravaju da pod svaku cenu ograniče njemačka dalja napredovanja, da bi kasnije povratili izgubljenu prostoriju. Ima mogućnosti da to barem djelimično ostvare, jer su primljena izvješća da su se neki diovi naših i njemačkih snaga povukli iz toga prostora u Dalmaciju. Prema tome, sa nesigurnom iznimkom prostora Duvno — Livno, nalazi se i dalje cijeli ranije omeđeni prostor zapadne Bosne pod vlašću partizana, koji tamo vrše na veliko formiranja i pokrete.

Među pučanstvom je osobito dubok dojam ostavilo osnivanje partizanske vlade. Sviet u tome vidi da partizani nisu više samo neorganizovani odmetnici, nego snaga sa kojom računaju saveznici i koja bi u buduću mogla biti mnogo intenzivnije materijalno i moralno podpomagana. Vlada je osnovana u Jajcu, odakle se navodno nakon izdatog proglasa od 29.XI. premjestila u Siprage (25 km s. od Turbe). Tim proglasom komunistička vlada je, kao najvažnije, zahtjevala da se jugoslovenska izbjeglička vlada prestane smatrati kao predstavništvo Jugoslavije i da se svi po njoj sklopljeni ugovori imaju preispitati prije nego postanu punovažni. Partizanska vlada nalazi se pod zaštitom vrlo jakih snaga. Nekoliko noći su vršena prebacivanja partizana vlakom iz Bugojna u Jajce.

⁷ Vidi dok. br. 117, 118 i 188.

⁸ Vidi dok. br. 115.

⁹ Vidi tom V, knj. 22, dok. br. 135.

Oko Travnika nepromijenjeno nalaze se i sada jake partizanske snage. U prostoru Turbe — Travnik i oko ovih mjesta nalazi se stalno 6—9 partizanskih brigada. Partizani su nekoliko puta kušali napadaje sa jakim snagama na Travnik, ali su sa velikim žrtvama odbijeni, tako da je posljednjih dana nastalo zatišje i napadaji su jenjali, pa je izvršeno čišćenje željezničkih postaja između Lašve i Travnika i mjesta uz cestu od Busovače do Travnika, tako da je sada dotur u Travnik omogućen samovozima. Također je uzpostavljena brzoglasna veza sa Sarajevom. U Turbetu se nalazi štab 6. ličke divizije, čije se 4 brigade nalaze u ovom prostoru.¹⁰

Njemačke oružane snage povele su veći podhvat i u prostoru istočne Bosne podpomognute od našeg I. stajaćeg zdruge¹¹ i topništva IX. topničkog sklopa. Podhvat je imao znatan uspjeh i partizani su protjerani iz blizine Sarajeva. Tako su 3 brigade 27. divizije¹² u jačini od oko 2000 ljudi izmakle iz područja Pale — Mokro prema sjeveru i ušle u sastav spomenute divizije negdje u području Kladnja, odakle navodno dolinom r. Krivaje treba da napadnu Zavidoviće. U područje istočno od Sokolca i Žljebova oko pl. Devetak (20 km s. od Rogatice) nalaze se 3 brigade 17. divizije¹³ sa oko 3000 ljudi. U toku su akcije u ovom prostoru podpomagane od odreda strvalnih zrakoplova. Na mnogim mjestima partizani su uspjeli da se probiju iz obruča.

Isto tako u istočnoj Hercegovini njemačke oružane snage vode podhvate, pa je na 29. XI. povraćeno Gacko i Kula Fazlagić u koju su se povratili njezini, ju-

¹⁰ Podaci o ovoj diviziji nisu tačni. Bliže o njenom rasporedu i dejstvu vidi dok. br. 51 i 85.

¹¹ Vidi dok. br. 183.

¹² Vidi dok. br. 77.

načtvom poznati, milicioneri. Ova mjesta pretrpila su nenadoknadive ogromne štete, jer su se prilikom napadaja i pljačkanja partizanima priključili četnici — suborci i ostalo pravoslavno pučanstvo, pa je tom prilikom iz Kule Fazlagića odvedeno više tisuća krupne stoke i 10.000 ovaca i koza. Poduzete su mjere kod njemačkog zapovjedništva da četnici ovu opljačkanu stoku povrate.

U prostoru između Trebinja i Bileće, te istočno od Bileće nalazi se oko 3.500 partizana¹⁴ sa 1000 Talijana divizije »Taurinenze«,¹⁵ koji navodno namjeravaju odpočeti pohod na Boku Kotorsku. U toku su pripreme od strane Niemaca za razbijanje ove skupine.

Na većini dalmatinskih otoka stanje ne promijenjeno i partizani iz sastava 26. divizije¹⁶ drže otoke i mjesta i ometaju morsku plovidbu.

Osobito je karakteristično da među partizanima kod Turbeta imade oko 400 boraca, koji govore samo ruski,¹⁷ pa se radi vjerojatno o čerkezima prebjeglim iz njemačke vojske.

7. Četnici:

Osim mjestimične pljačke, ubijstava hrvatskog pučanstva, mahom muslimana, i manjih napadaja na nezaštićene željezničke postaje, nisu četnici u Bosni učinili ništa znatnijega. Kako se partizani sa nadmoćnim snagama nalaze svuda gdje su ranije bili četnici, to oni ne mogu da dođu do izražaja.

U Hercegovini četnici surađuju sa Niemcima protiv partizana i uspjelo im je

¹⁴ Odnosi se na jedinice Dvadeset devete hercegovačke divizije. Opširnije o tome vidi dok. br. 81 i 113. Podaci o jačini naših snaga na ovoj prostoriji su preuveličani.

¹⁵ Italijanske jedinice bile su u sastavu Drugog udarnog korpusa NOVJ (vidi tom III. knj. 6, dok. br. 157).

¹⁶ Vidi tom V, knj. 22, dok. br. 68 i 134.

¹⁷ Podatak je preuveličan. Tada je na prostoriji oko Turbeta bila Trinaesta proleterska brigada, u čijem se sastavu nalazila jedna četa Rusa (30—40). Opširnije o tome vidi dok. br. 72.

kod Niemaca pobuditi povjerenje i simpatiju. Našu državu i njezino Vrhovništvo uobće ne priznavaju i naše državne vlasti izrabljuju jedino u slučajevima potrebe i kada je u pitanju opskrba njima naklonjenog pučanstva. U posljednje vrijeme su se znatno primirili i prestali sa napadajima na hrvatski živalj i pokazuju želju za pomirbom, pa su u tome smislu rasturali i letke .. .

Po neprovjerenim viestima u Kotoru je na svečan način izvršena predaja jugoslavenskih epoletuški i kokardi bivšim jugoslovenskim častnicima i dočastnicima i da su im tom prilikom Niemci čestitali. Viest nije provjerena, ali je utvrđeno da su oružnici u Hercegovom, koji do tada te oznake nisu nosili, sada stavili te oznake.

8. Akcija Englezko-američkih zrakoplova.

Djelovanje neprijateljskih zrakoplova i dalje se nastavlja. Zrakoplovi u jakim formacijama nadlieću naše područje a osobito u Dalmaciji i Hercegovini i pri tome vrše bombardiranje i mitraljiranje pristaništa, naseljenih mjesta, željezničkih postaja i objekata. Dana 15. ov.mj. napali su uzletište kod Mostara i oštetili jedan »Štuka« zrakoplov.

9. Prehranbene prilike i promet:

Prehranbene prilike na području su slabo regulisane i pučanstvo je prisiljeno da se prehranjuje u švercu. Tamo su cene opet tako visoke, da je malom broju kućanstva moguće nabaviti životne namirnice. Prenatrpanost željezničkih postaja Bos. i Sl. Brod je jedan od razloga da je doprema još više otežana. Postajama iz plodnih krajeva je zabranjeno primanje pošiljaka preko Broda, pa se komadne pošiljke moraju slati najprije na špeditera u Brod, koji to istovari i nekada poslije mjesec dana uspije dalje odpremiti. Vagonske pošiljke posebnicima se uobće ne primaju, a vrlo dugo traju zabrane i

za odpremu i gradskim i seljačkim obćinama, makar da se zna da je za prehranu pučanstva. Budući vojne preselice i dopreme njemačke i naše vojske imaju prednost ovo stanje se ne može ni popraviti.

Željeznički promet jako je ugrožen čestim miniranjem i rušenjem pruge od strane odmetnika a sada i od zrakoplova, koji često uspiju porušiti prugu i time prekinuti saobraćaj makar i za kraće vrijeme.

Stanje željezničkih pruga je sljedeće:

— Pruga Sarajevo — Brod ispravna.

— Pruga Sarajevo — Dubrovnik ispravna.

— Pruga Doboj — Tuzla popravljena nakon povratka Tuzle i promet se vrši u glavnom za vojne svrhe.

— Pruga Lašva — Travnik — Jajce oštećena između Lašve i Travnika na više mjesta i popravak u toku. Pruga je sada osigurana i oklopni vlak krstari. Promet Travnik — Jajce ne radi još od pada Jajca u partizanske ruke i ne predvidivo je kada će se ovaj prostor očistiti i promet uzpostaviti.

— Pruga Sarajevo — Višegrad ispravna samo od Sarajeva do Stambulčića, a dalje do Višegrada ne radi promet još od 6. XI. 1943., jer su mostovi i pruga porušeni.

— Pruga Metković—Ploče ispravna.

\ — Pruga Podlugovi—Vareš „

— Pruga Uskoplje—Zelenika „

— Pruga Hum—Bileća ispravna samo do Trebinja.

— Pruga Zavidovići — Han Pijesak ispravna samo do 11. km od Zavidovića.

— Pruga Semizovac — Ivančići ne prometuje već više mjeseci.

— Pruga Jajce — Srnetica — Knin ne prometuje još od 1941. godine.

10. Odnosi vojske sa ustaškim organizacijama i građanskim vlastima. Dobri su. Incidenata nije bilo.
11. Odnosi sa saveznicima: Sa savezničkom njemačkom vojskom obćenito su dobri i u znaku zajedničke suradnje i borbe.
12. Strana promičba u narodu i vojsci: Strana promičba uhvatila je jakog korjena. Siri se putem krugovala London, Bari i »Slobodna Jugoslavija«, a dalje je nošena od neprijateljski raspoloženih ljudi.
- Osobito širitelji alarmantnih viesti ubacuju razne glasine u vezi sa bombardovanjem, što kod pučanstva stvara veliku nervozu i koči normalni život.

II. STANJE U VOJSCI:

1. Stanje u domobranstvu zadovoljavajuće. U borbama ljudstvo pokazuje požrtvornost i krajnje zalaganje i izvršavanje dužnosti. Dana 19. ov.mj. biće na svečan način izvršena predaja 120 odlikovanja hrabrim braniocima Travnika, pripadnicima Zagrebačke konjaničke pukovnije i milicije Kupres.
2. Incidenata i nereda nije bilo.
3. Raspoloženje, duh i stega dobri.
4. Ponašanje častnika, dočastnika i momčadi dobro je.
5. Bjegunstva su se osjetno smanjila. Za ovaj izvještajni period primljena su sljedeća izvješća o bjegunstvima:
 - 11 domobrana 6. peš. divizije,
 - 4 domobrana Mjestnog zapovjedništva Dubrovnik,
 - 5 domobrana Sarajevske posadne bojne,
 - 6 domobrana 2. gorskog zdruga.
6. Iz odmetničkog zarobljeništva povratilo se preko ovoga zapovjedništva:
 - 2 domobrana Zagreb, konjaničke pukovnije,

- 2 domobrana 3. gor. pukovnije
 - 1 domobran 14. pješ. pukovnije
 - 1 domobran 4. novačke pukovnije
 - 1 domobran 8. gor. pukovnije
 - 1 domobran 13. lov. pukovnije
 - 2 domobrana XI. topničkog sklopa
 - 1 domobran 2. gor. pukovnije
 - 1 domobran 15. pješ. pukovnije
 - 2 domobrana 6. gor. pukovnije
- Svi upućeni u doknadna tijela svojih postrojbi.

III. VANJSKA SITUACIJA:

Nisu primljene nikakove viesti o događajima u Srbiji. Na granici bez osobitih događaja, budući se ciela do sada nalazila u rukama odmetnika i sada je u toku podhvat od strane Niemaca.

IV. OBCI ZAKLJUČAK:

1. Raspoloženje naroda, koji živi pod izvanredno teškim okolnostima, slabo.
2. Partizansko djelovanje jako.
3. Četnici bez osobitog djelovanja.
4. Prehrana teška, skupoća velika, promet otežan.
5. Stanje u vojsci dobro. Bjegunstva smanjena.
6. Jako djelovanje stranih zrakoplova.
7. Jaka strana promičba.

Za Poglavnika i za Dom spremni!

(M. P.)

PO NALOGU ZAPOVJEDNIKA
 U z. glavara stožera
 Glavnostožerni bojnik
 (Hasandedić)
 Hasandedić

BR. 228

DNEVNI IZVJEŠTAJ GLAVNOSTOZERNOG UREDA ORU-
ŽANIH SNAGA NDH OD 18 DECEMBRA 1943 GOD. O BOR-
BAMA PROTIV JEDINICA NOVJ U BOSNI¹

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE BROJ 352

(po podatcima primljenim 18. XII. 1943 godine do 9 sati)

Podr. Bos. Gradiške:

Naknadno se saznaje da je na našoj topovnjači
»Sava« bilo 2 ranjena a ne 27 (vidi izvješće br. 351).²

Podr. Konjica:

Područje 8 km s. od Rame (18 km z.s.z. od Konjica)
posednuto od jačeg neprijatelja.³

Podr. istočne Bosne:

Podhvat teče dalje po osnovi. Posljedci 15.XII ovi su:
Poslie kraće borbe na visovima Kalimanići i s. Ra-
devići (15 i 19 km i. od Sokolca) dostignuti su južni
obronci Devetak Pl. (16 km s.i. od Sokolca). Nepri-
jateljski gubici: 70 mrtvih i veliki broj ranjenih.⁴
Vlastiti gubici: 1 mrtav i 16 ranjenih.

Odbijen je neprijateljski napadaj kod Hana Mitro-
vića (6.5 km j.j.i. od Vlasenice) uz 33 mrtva par-
tizana i 1 prebježlog.

Poslie žešćih borbi neprijatelj je stiješnjen u veli-
kom šumskom području jugoistočno od Vlasenice.⁵
2 neprijateljska protunapadaja sjeverno i sjeveroi-
stočno od Rogatice slomljena su.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Muzeju narodnog oslobođenja u Zagrebu, a mikrofilm u mikroteci Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 4.64—65.

² Vidi dok. br. 45/5—1, k. 80 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta i mikrofilm pod reg. br. MZNO—Zagreb 4 62—63 u mikroteci Vojnog istoriskog instituta.

³ Vidi dok. br. 117 i 118.

⁴ Naši gubici su preuveličani.

• Odnosi se na jedinice Pete NOU divizije (vidi dok. br. 181).

Podr. Dinare:

Neprijatelj koji je branio visove oko s. Sujice⁶ (14 km i. od Livna) odbačen je i poslie 15. XII. davao je samo slabiji odpor.

Neprijatelj jako brani prilaze u području Bugojno — Glamoč.⁷

Dogodaji na prugama:

Na pruzi Lašva — Travnik od 17. XII. uzpostavljen promet do Travnika.

(M. P.)

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativ, odjela
glavnostožerni podpukovnik
(Helbjch)
Helbich

BR. 229

DNEVNI IZVJEŠTAJ GLAVNOSTOŽERNOG UREDA ORU-
ŽANIH SNAGA NDH OD 21 DECEMBRA 1943 GOD. O BOR-
BAMA PROTIV JEDINICA NOVJ U BOSNI I HERCEGOVINI¹

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE BROJ 355

(po podacima primljenim 21. XII. 1943 godine do 9 sati)

Podr. Zenice:

U području zapadno od Nemile (15 km s. od Zenice) zarobljeno je 50 domoradnika na šumskim radovima navodno od četnika i zelenog kadra.

Podr. Konjica:

U borbama kod Kućana — Cumbera i Popove Glave² (6, 7 i 8 km s. od Rame) part. su imali 5 mrtvih (bro-

• i ⁷ Vidi dok. br. 115.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Muzeju narodnog oslobođenja u Zagrebu, a mikrofilm u milcroteci Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 4/70—71.

² Borbu su vodili dijelovi Desete NOU divizije (vidi dok. br. 117).

jano) i još 30 po ocjeni. Vlastiti gubitci: 2 mrtva i 22 ranjena (Njemaca — 1 zapovjednik bojne).

Podr. istočne Bosne:

Podhvat u istočnoj Bosni završen je 18. XII. Cete su u borbenom poletu, potpomognute zrakoplovstvom pod hrvatskim vodstvom, [po] velikoj hladnoći (—30°) i visokim sniegom (od 1—3 metra), pod najtežim zemljišnim prilikama i najvećim naporom izpunile sve postavljene zadaće. Vodstvo koje je vodilo podhvat u istočnoj Bosni bilo je izvrstno.

Neprijatelj u jačini oko 15.000 u iztoč. Bosni i sjev. Crnoj Gori tučen je i sada vlada u tom predjelu mir. Konačni neprijateljski gubitci iznose: 2926 mrtvih (brojano), ocijenieno najmanje 4.000 ranjenih, 2668 zarobljenih, 28 prebjeglih. Ukupno: 9622.³

Vlastiti gubitci: 106 mrtvih (3 častnika), 335 ranjenih i 7 nestalih.

Plien: 1804 puške, 107 strojnica, 58 bacača, 2 protuzrakoplovna topa, 22 topa i protuoklopna topa, 4 oklopna kola, 97 teretnih samovoza, 2 izviđačka oklopnjaka, 2 motorkotača, 2 kuhinje, 1 polj. kovačnica, 511 konja i tovarnjaka i velika količina streljiva i povoza. Predmieva se da su gubitci neprijatelja još znatno veći..

Podhvat u istoč. Bosni produžuje se sa ciljem da se ostaci tuženog nepr. koji su se uzpjeli probiti iz »kotla« gone bez daha i unište. Dosadanji posljedci: Poslije kraće borbe dostignuta je Solakovina (4 km s.z. od Vlasenice), a od 20. XII. u toku je podhvat iz područ. Vlasenice prema crti: Zivinice — Stupari 26 i 39 km s.z. od Vlasenice). Od 18.XII. u toku je podhvat u smjeru Kladanj — Olovo⁴ sa obje strane šumske želj. pruge Olovo — Zavidovići.

Razpršena je neprijateljska zalaznica kod Pjenovca (9 km z. od Han Pijeska) i dostignuta crta: Varošnica

³ Navedeni podaci, u vezi s našim gubicima, dati su proizvoljno. Tačnije o tome vidi dok. br. 77, 181 i 183 i izvještaj Trećeg korpusa NOVJ od 8 marta 1944 god. Dokumentat će biti objavljen u 23 knjizi IV toma.

¹ Na ovoj prostoriji bile su tada jedinice 7 SS divizije »Princ Eugen« (vidi izvještaj 1 bataljona 1944 god.). Dokumentat će biti objavljen u 21 knjizi IV toma. Original se nalazi u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 2'1, k. 11.

— Rubinići — Drapnići (15, km z.s.z., 15 i 18 km z. od Han Pijeska).

Iz područja Košutica (6 km s.i. od Sokolca) u toku je podhvat prema Kruševcima (14 km s.z. od Sokolca).

Neprijatelj u glavnom odstupa u zapadnom smjeru.

Podr. Stolca:

Prema dobijenim podacima jača skupina partizana u pokretu je na Stolac.⁵

Podr. Dinare:

18. XII. jednovremeno poduzeti neprijateljski napadaji na Livno i Šujicu (15 km i od Livna) odbijeni su uz 175 mrtvih, 11 zarobljenih i 8 prebjeglih i veliki broj ranjenih partizana.

Plien: 7 strojnica.

Djelatnost vlastitog zrakoplovstva:

Zrakoplovstvo zbog lošeg vremena nije radilo.

Događaji na prugama:

Na pruzi Podlugovi — Vareš od 20. XII. obavlja se promet samo do želj. postaje Breza.

(M. P.)

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni podpukovnik
(Helbich)
Helbich

BR. 230

DNEVNI IZVJEŠTAJ GLAVNOSTOZERNOG UREDA ORU-
ŽANIH SNAGA NDH OD 23 DECEMBRA 1943 GOD. O BOR-
BAMA PROTIV JEDINICA NOVJ U BOSNI¹

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE BROJ 357

(po podacima primljenim 23. XII. 1943 godine do 9 sati)

Podr. Bos. Krupe:

17. XII. poduzetim razviđanjem kod s. M. Radići
(5 km s.i. od Bos. Krupe) razpršeni part. imali su 4
mrtva. Vlastitih gubitaka nije bilo.

Podr. Bos. Samca:

Noću 19/20. XII. premoćne part. snage, navodno (2
brigade + 1 sat — 2000—3000) naoružane i engle-
skim protuoklopnim puškama, napale našu slabu po-
sadu u Bos. Samcu (II. boj. 8 lov. pukovnije — 200
domobrana i 40 dobrovoljaca).-' Poslije duže junačke
borbe posada je podlegla desetostruko nadmoćnom
napadaču.

Neprijateljski gubitci: preko 200 mrtvih (odveženo
na 13 kola), a 7 lješeva ostalo na mjestu borbe.³
Predmieva se da su gubitci još znatno veći. Vlastiti
gubitci: 27 mrtvih (1 častnik), 3 ranjena, a Njemci:
6 mrtvih, 8 odvedenih i 1 skočio u r. Savu. Teško
naoružanje onesposobljeno a jedan dio posakriven.
Napadač se poslije upada u Bos. Samac 20. XII. po-
vukao i naša posada ponovno drži Bos. Samac.

Podr. Doboja:

Noću 19/20. XII. napadaj part. na V. Bukovicu i
Stanovi (5 i 8 km s.z. od Doboja) odbijen topničkom

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Muzeju narod-
nog oslobođenja u Zagrebu, a mikrofilm u mikroteci Vojnog istoriskog
instituta pod reg. br. 4/74—75.

² Napad je izvršila Prva vojvodanska NOU brigada. Opširnije
o tome vidi dok. br. 182.

³ Podaci o našim gubicima su preuveličani. Tačnije o tome vidi
dok. br. 229. objašnjenje br. 3.

vatrom uz 2 mrtva i više ranjenih partizana. Vlastiti gubitci: 5 ranjenih (kozaka).

Podr. istoč. Bosne:

Prokrstareno je i čišćeno područje doline r. Drine sjeverno od Bijeljine i s. Obrijež (16 km j.z. od Bijeljine) sa mjestimično kratkim borbama. Neprijatelj se povukao u zapadnom smjeru. Zauzeto je s. Zivinice (9 km j. od Tuzle).

Dostignuto je:

— crta s. Sapna — Miljanovci (15 km s.z. i 22 km z.s.z. od Zvornika),

— cesta i visovi zapadno od ceste: Zivinice — Zukići (11 km j.z. i 19 km j. od Tuzle) poslije upornog neprijateljskog otpora u području: Lukavice — Greda — Džebar.⁴ (16 km j., 21 km j.j.i. i 20 km j. od Tuzle). Neprijateljski gubitci neutvrđeni. Zarobljeno je 150.

— Cesta: Zukići — k. 560 — Tarevo — Olovci (15, 11 i 7.5 km s.s.z. od Kladnja). Neprijateljski gubitci: 9 mrtvih.

— Olovo — D. Čevljanovići (14 km j.z. od Olova) bez dodira sa neprijateljem.

Neprijatelj jako posjeo visove istočno i jugoistočno od Breze (9 km s.i. od Visokog).

U području jugozapadno od Stolca ponovno part. djelatnost.⁵

Podr. Dinare:

Djelatnost partizana u području Livna — Han Preloga (14 km j.z. od Livna) ponovno oživjela.

20. XII. poduzetim razviđanjem u području 4 km s.i. 9 km i.j.i. od Šujice (15 km s.s.z. od Tomislavgrada) naišlo se na jak neprijateljski otpor.⁶

Podr. Obale:

20. XII. neprijateljski napadaji na Igrane i Drvenik (14 i 23 km j.i. od Makarske) odbijeni.

Djelatnost vlastitog zrakoplovstva:

Zbog lošeg vremena zrakoplovstvo nije radilo.

⁴ Vidi dok. br. 119.

⁵ Vidi dok. br. 187.

• Vidi dok. br. 115.

Osobitosti:

10. XII. Njemci predali Bileću i okolicu četnicima. Naše oružništvo se moralo povući. Bileća nema ni naše ni njemačke posade.

Događaji na prugama:

Noću 18/19. XII. porušen most na želj. pruzi Kostajnica — Bos. Novi kod Svijetljeva.

(M. P.)

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Zast. pročelnik operativnog odjela
Glavnostožerni podpukovnik
(Eiblinger)
Eiblinger

BR. 231

DNEVNI IZVJEŠTAJ GLAVNOSTOŽERNOG UREDA ORU-
ŽANIH SNAGA NDH OD 27 DECEMBRA 1943 GOD. O BOR-
BAMA PROTIV JEDINICA NOVJ U BOSNI¹

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE BROJ 361

(po podacima primljenim 27. XII 1943 godine do 9 sati)

Podr. Bos. Novog:

24. XII napadaji part.² na Bos. Novi odbijeni i neprijatelj odbačen u iztočnom i južnom smjeru. Posljedci nepoznati.

Podr. Prijedora:

24. XII. jedna naša skupina koja je bila obkoljena od partizana³ u području Prijedora uspjela je nakon

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Muzeju narodnog oslobođenja u Zagrebu, a mikrofilm u mikroteci Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 4 80—81.

² Odnosi se na Osmu krajišku NOU brigadu (vidi dok. br. 132 i 152).

³ Vjerovatno se odnosi na jedinice Šeste krajiške NOU brigade (vidi dok. br. 140 i 151).

žešće borbe razbiti obkoljavajući obruč i odbaciti neprijatelja. Vlastiti gubitci: 1 mrtav, 9 ranjenih i 15 nestalih. Neprijateljski gubitci: nepoznati.

Podr. istoč. Bosne:

U toku je dalji uzpješan podhvat u istočnoj Bosni u prostoru Zavidovića i sjeveroistočnog diela Majevice pl. Posijedci 25. XII.:

Predstoji uništenje 1 neprijateljske pritješnjene skupine u prostoru Zavidovića.

Dostignuta je crta: Burići (14 km i. od Zavidovića) — Stog (5 km j. z. od Burića) — Bradin (20 km i.j.i. od Zavidovića) — Romanovac (7 km j.z. od Bradinje) — Greben (2.5 km j.i. od Romanovca) — Borovičke⁴ (6 km j.z. od Grebena) — Borovica (7 km j. od Borovičke).

U toku je podhvat čišćenja sjeveroistočnog diela Majevice pl. zapadno od Čelića (18 km j. od Brčkog). Dostignuta je crta: Humci — Podorašje (10 i 18 km j.z. od Čelića) — Dobrnja — Ljepunice — Lukavac — Prokosović (9 km s.z., 12 km z. i 18 km z.j.z. od Tuzle).

Bez dodira sa neprijateljem dostignuto je s. Stupari (15 km j.i. od Gračanice).

Poslije slomljenog neprijateljskog⁵ jačeg otpora kod Rudina (19 km i.j.i. od Mafflaia) zauzeti su visovi Glavice (14 km s.i. od Zavidovića) i neprijatelj odbaćen u zapadnom i jugozapadnom smjeru.

Prodiranjem dolinom Krivaje razpršeno je više nepr. skupina uz velike gubitke po njih.⁶

Neprijateljski gubitci: 202 mrtva⁷ (brojano) i mnogo ranjenih. ^

Plien: 1 protuoklopni top, 150 pušaka, 9 strojopušaka. Zarobljeno: 38 (među njima i engleski satnik i 2 engleska dočasnika.⁸

⁴ Borovičke Njive

⁵ Odnosi se na jedinice Sedamnaeste NOU divizije (vidi dok. br. 3/7, k. 982, u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

• i ⁷ Iako su naše jedinice (naročito Osamnaesta hrvatska NO brigada) pretrpjele osjetne gubitke, ipak su se izvukle i nastavile napad na neprijateljske snage i garnizone.

⁸ U izvještaju Trećeg korpusa NOVJ od 8 marta 1944 god. o ovome stoji: »Tu je pao u ruke neprijatelju i engleski kapetan sa dva podoficira zato što nije imao smjelosti da prijeđe rijeku kao svi mi.« (Vidi dok. pod reg. br. 54—1/7, k. 408-A, u Arhivu Vojnog istoriskog instituta). Dokumentat će biti objavljen u tomu IV, knj. 23.

Djelatnost *vlastitog* *zrakoplovstva.**
Vršilo prienos tvoriva.

(M. P.)

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Zast. pročelnika operativnog odjela
glavnostožerni podpukovnik
(Elblinger)
Elblinger

BR. 232

DNEVNI IZVJEŠTAJ GLAVNOSTOŽERNOG UREDA ORU-
ŽANIH SNAGA NDH OD 28 DECEMBRA 1943 GOD. O BOR-
BAMA PROTIV JEDINICA NOVJ U BOSNI¹

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE BROJ 362

(po podacima primljenim 28. XII. 1943 godine do 9 sati)

Podr. Bos. Novog:

23. XII. naša obhodnja u borbi kod s. Poljavnica
(3 km s.i. od Bos. Novog) imala 1 mrtvog i 6 za-
robljenih.²

Do 25. XII. u podhvalu oko Bos. Novog očišćeno je
područje do crte 4 km s.i. od r. Sane.

Podr. Prijedora:

26. XII. partizani napali oklopni i radni vlak kod s.
Brežićana (6 km z.s.z. od Prijedora). Vlastiti gubitci:
1 dočastnik poginuo.

Podr. Dervente:

Noćni napadaj partizana (24. i 25. XII.) na iztočni
dio Dervente odbijen bez gubitaka.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Muzeju narod-
nog oslobođenja u Zagrebu, a mikrofilm u mikroteci Vojnog istoriskog
instituta pod reg. br. 4 82—83.

² Vidi dok. br. 170.

Podr. Konjica:

21. XII. part. napali teretni vlak kod s. Zuglića (3 km i od Rame).³ Stroj uništen. 5 vagona zapaljeno (2 sa streljivom). Strojovođa nestao.

Podr. izt. Bosne:

25. XII. produžen je sa uspjehom podhvat gonjenja i uništavanja preostalih neprijateljskih dielova prema odsjeku r. Bosne i čišćenje sjeverozapadnog dijela Majevice pl. Neprijatelj je poslije mjestimične uporne borbe i neuspješno izvršenih protunapadaja zaštitom ostavljenih zalaznica povukao na cijeloj crti u zapadnom i sjeverozapadnom smjeru.⁴

Prema odsjeku r. Bosne dostignuta je crta: Vis (k. 323) (5 km j.z. od Gračanice) — Krčmarica (13 km j.i. od Doboja) — koljeno r. Bosne (7 km i.j.i. od Maglaja) — Balka (10 km i.j.i. od Maglaja) — Lug (8 km i. od Zavidovića) — Zavidovići — Vukanovići (13 km z.s.z. od Vareša) — k. 804 (15 km z. od Vareša) — Bijela Voda (5 km s.s.i. od Kaknja) — Kakanj.

U području Doboja poslije slomljenog slabijeg neprijateljskog otpora sjeverno od Doboja dostignuta je crta: Doboje — (cesta Doboje — Gračanica) Gračanica — k. 165 (5 km j.i. od Gračanice).

U podhvalu čišćenja područja Majevice pl. dostignuta je crta: Srebrenik — Seona (18 km izt. i 13 km i.s.i. od Gračanice) — Miričina — Stupari (13 i 15 km j.i. od Gračanice).

Neprijateljski gubitci: 170 mrtvih (brojano), 77 zarobljenih, 17 prebjeglih.⁵ Plien: 7 strojnica, 3 bacača, 1 protuoklopni top, mnogo pušaka, streljiva i opreme.

Djelatnost vlastitog zrakoplovstva:

Zrakoplovstvo je vršilo prienos pošte.

(M. P.)

Po nalogu

Glavara glavnostožernog ureda
Zast. pročelnika operat. odjela
glavnostožerni podpukovnik
(Elblinger)

Elblinger

³ Napad je izveo Treći bataljon Devete krajiške NOU brigade. Opširnije o tome vidi dok. br. 128 i 189.

⁴ Vidi dok. br. 182.

⁵ Vidi dok. br. 214, objašnjenje br. 6 i 8.

BR. 233

DNEVNI IZVJEŠTAJ GLAVNOSTOŽERNOG UREDA ORU-
ŽANIH SNAGA NDH OD 30 DECEMBRA 1943 GOD. O BOR-
BAMA PROTIV JEDINICA NOVJ U BOSNI¹

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE BROJ 364

(po podatcima primljenim 30. XII. 1943 godine do 9 sati)

Podr. Prijedora:

27. XII. part. su iz pravca Hambarine (4 km j.z. od Prijedora) tukli teškim bacačima most na r. Sani kod Prijedora bez učinka.

Podr. Kulen Vakuja:

27. XII. u borbi kod Dobrog Sela (9 km j.j.z. od Kulen Vakufa) part. su imali 20 mrtvih i 8 zarobljenih. Plien: 2 lake strojnice, 1 samokres ili pušaka.

Podr. Travnika:

U području zapadno i jugozapadno od Travnika prikupljanje jačih part. snaga.

Podr. izt. Bosne:

Nastavlja se podhvat gonjenja neprijatelja obćim smjerom prema zapadu u području r. Bosne² i čišćenje još preostalih neprijateljskih dijelova u istočnoj Bosni.

Posijedci podhvata 27. XII.

U području Doboja — Gračanice dostignut prostor: s. Bušletić (7 km s. od Doboja) — Gračanica — Lukavac (26 km j. od Gračanice).

U području r. Bosne: dostignuti su visovi na 2—3 km na zapadnoj obali r. Bosne (sjeverno od utoka r. Krivaje kod Zavidovića).

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Muzeju narodnog oslobođenja u Zagrebu, a mikrofilm u mikroteci Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 4 86—87.

² Vidi dok. br. 212 i skicu (radnu kartu) operacija »Jajce« — raspored i dejstvo neprijateljskih snaga od 3 do 14 januara 1944 god. Dokument se nalazi u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 128.

U području Zepče — Zenica u toku je podhvat sa crte: Kamenica — Lužnica — Ponori (17 i 22 km j.i. od Zepče) u cilju uništenja neprijatelja na desnoj obali r. Bosne.³ Dostignuta je crta: Kamenica — Suha — Pepelari (17., 16. km j.i. i 14 km j. od Zepča).

U području Kladnja poduzet je podhvat u smjeru: Stupari — Kladanj sa ciljem razviđanja nepr. die-
lova, koji su u podhvat u čišćenja prostora j.i. od Zivinica (10 km j. od Tuzle) umakli u Konjuh pl.⁴ (14 km s.z. od Kladnja). Dostignut je prostor 5 km s. od Kladnja.

Djelatnost *vlastit, zrakoplovstva:*
Vršilo borbene zadaće i prenos tvoriva.

Osobitosti:

25. XII iz smjera Sanski Most došao je jedan part. vlak od Baltine Bare (4 km j. od Prijedora).

(M. P.)

Po nalogu
Glavara glavnostožemog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni podpukovnik
(Helbich)
Helbich

³ Vidi dok. br. 183.

⁴ Vidi dok. br. 181.

BR. 234

IZVJEŠTAJ PRVOG STAJAĆEG DJELATNOG ZDRUGA OD
31 DECEMBRA 1943 GOD. O DEJSTVU NA PODRUČJU
PALE—VITEZ—PRACA*

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
USTAŠKA VOJNICA
STOŽER

I. STAJAĆEG DJELATNOG SDRUGA
ZAPOVJEDNI SKUP

Broj 3737/taj. sa priloga
U Sarajevu dne 31. XII. 1944.²

Predmet: Obće podhvatno izvješće za studeni 1943.

- GLAVNOM STOŽERU ORUŽANIH SNAGA (OPER. ODJEL.)
- ZAPOVJEDNIČTVU III. ZBORNOG PODRUČJA (GLST.)

DIO PRVI

A. — OPERACIJE I PODHVATI:

1.— *Raspored, postrojbi na dan 1. studenog 1943. godine.*—

1.— Stožer I. stajaćeg djelatnog sdruga u Sarajevu, Stožerna sat ovog sdruga u Palama.

II.— Stožer II. stajaće bojne u Vitezu, 1. sat Vitez, 2. sat Podvitez, 3 sat Stambulčić, 4. sat Vitez. Stožer XXII. stajaće bojne u Palama, 1. sat toč. Golubinjak, 2. sat Pale, 3. sat Pale, 4. sat Pale. Stožer XXIV. stajaće bojne u Palama, Stožerna sat Bistrica, 1. sat Vrelo Prače, 2. sat Bistrica, 3. sat Vrelo Prače i 4. sat Vrelo Prače.

2. — *Podhvati:*

Odmah po preuzimanju novoodređenih postava, postrojbe sdruga pristupile su žurnom utvrđivanju istih, izgrađivanju nastambi, kao i sređivanju vlastitih dielova nakon prošlih borbi, kako bi se što spremnije neprijatelj dočekao.

Tokom mjeseca vršeni su također pretresi zemljišta ispred postava i izvidanja u svrhu prikupljanja podataka o neprijateljskim snagama i namjerama.

Rad po pojedinim danima tekao je kako sliedi:

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 14/1—26, k. 57.

² Na originalu vjerovatno pogrešno napisano. Treba: 1943.

1. studeni:

Vršeno preuzimanje postava i sređivanje vlastitih delova.

2. studeni:

Dielovi sdruga preuzeli su određene postave i pristupili oko utvrđivanja istih.

3. studeni:

Dielovi II. stajaće bojne izvršili su pretres zemljišta ispred postava bez dodira s neprijateljom.

4. studeni:

Postrojbe XXII. stajaće bojne iz Pala odnosno sa postava izvršile su razviđanje pred postavima bez dodira s neprijateljom. Podataka stvarnijih nije prikupljeno.

5. studeni:

Dielovi II. i XXII. stajaće bojne vršile opravak nastambi na postavima, a dielovi XXIV. stajaće bojne vršile su izviđanje ispred postave, naišavši na nekoliko nepoznatih osoba, koje su umakle.

6. studeni:

Jedna sat II. stajaće bojne, u jačini 95 ljudi, iz Viteza, izvršila je izviđanje do s. Bogovići (10.5 km j. z. Sokolca), gdje je naišla na skupinu četnika jačine 30 ljudi, koji su pobjegli u pravcu s. Ponora, gdje se, prema izjavi mještana, nalaze glavne četničke snage.

Prema izjavi jednog legionara, koji je bio u partizanskom zarobljeničtvu, partizanske snage iz područja Sokolca otišle su u pravcu Goražda.³ Prema njegovoj izjavi, partizani su ubili dvojicu viših četničkih zapovjednika.

7. studeni:

Preko celog dana dielovi sdruga vršili su čišćenje oružja i opreme, kao i popravak postava i nastambi.

8. studenog:

Jedna sat II. stajaće bojne iz Viteza (6.5 km j.i. Pala) bez dodira s neprijateljom.

9. studenog:

Jedan vod 4. sati XXIV. stajaće bojne sa Vrela Prače (11.5 km j.i. Pala) izvršio je izviđanje do Vrhprače (10.5 km j.i. Pala), gdje je naišao na skupinu jačine 20 četnika, koji su nakon kraće borbe pobjegli. Gubitaka nije bilo ni s jedne strane.

10. studenog:

Nije se ništa naročito dogodilo.

* Odnosi se na jedinice Dvadeset sedme divizije (vidi dok. br. 48).

11. studenog:

Dielovi XXII. stajaće bojne izvršili izvidanje i pretres zemljišta bez dodira s neprijateljem.

12. studenog:

Bez naročitih događaja.

13. studenog:

Jedna sat XXIV. stajaće bojne vršila je pretres i izvidala ispred postava, ali do dodira s neprijateljem nije dolazilo.

14. studenog:

Jedan vod XXIV. stajaće bojne sa Vrela Prače u izviđanju ispred postava nije dolazio u dodir s neprijateljom, niti o njemu što saznao.

15. studenog:

Noću 14./15. ov. mjes. XXII. stajaća bojna iz Pala izvršila je izviđanje u sjevernom pravcu do Mokrog i Kračica, te je uz žešću borbu uspjela jače partizanske snage potisnuti i djelomično uništiti.⁴

Neprijatelj je imao veći broj mrtvih i ranjenih, a vlastiti gubitci 1 vojničar mrtav.

Od neprijatelja je zaplijenjeno 12 pušaka i drugog ratnog tvoriva.

16. studenog:

Bez osobitih događaja.

17. studenog:

Dielovi II. stajaće bojne u izviđanju ispred postava i pri pretresu zemljišta nisu dolazile u dodir s neprijateljom.

18. studenog:

Dva voda 3. sati II. stajaće bojne iz Stambulčića upućeni sa zadaćom izviđanja i hvatanja spoja sa dielovima XXIV stajaće bojne na Vrelu Prače i to pravcem: Stambulčić — Sjetlina — Podgrab — Vrelo Prače i nazad. Osim toga izvidnica ima zadaću ustanoviti, da li se u Sjetlini i Podgrabu nalazi neprijatelj i u kojoj jačini. U Podgrabu je neprijatelj dočekaao jakim puščanom i strojopuščanom vatrom izvidnicu, koja se uslied nadmoćnosti neprijatelja, a uz žilavu borbu, morala povući prema Sjetlini. Jakost neprijatelja je u Podgrabu oko 80 ljudi.⁵ Pri povlačenju u Sjetlinu 300 metara od iste, jedna četnička skupina iz zasjede otvorila je vatru, kojom prilikom je poginuo 1 vojničar. Nakon žilave borbe neprijatelj je natjeran u bieg ostavivši 1 mrtvog i 1 ranjenog prebrojano. Zaplijenjeno je oružje i streljivo.

* Odnosi se na jedinice Sedamnaeste NOU divizije (vidi tom IV, knj. 19, dok. br. 59).

⁵ i ' Vidi dok. br. 78.

19 *studenog:*

Dielovi XXIV. stajaće bojne sa Pračkog Vrela (11.5 km j.j.i. Pala) izvršile su izviđanje u pravcu Jabuke (23 km j.i. Pala) i ustanovili sljedeće: partizanske skupine zauzele su postave od Jabuke prema Goraždu i samo mjesto Goražde.⁶ Raspodijeljeni u manje grupe drže važnije uzvisine i razkršća čvrsto u svojim rukama.

Milicija sa Jabučkog Sedla (33 km j.i. Pala) u glavnom razpršena, a pojedini dielovi obkoljeni još se drže.⁷

Jači dielovi sdruga upućeni, da prikupe miliciju, te da protjeraju i unište partizanske skupine na tom području.

20. *studenog:*

Dva voda II. stajaće bojne iz Podviteza (6 km j.i. Pala) izvršili su izviđanje do Djeve (toč. 1573) 6 km s.i. Pala, bez dodira s neprijateljom.

21 *studenog:*

Dielovi XXII. stajaće bojne u izviđanju izpred postava nisu dolazili u dodir s neprijateljom.

22. *studenog:*

Bez osobitih događaja.

23. *studenog:*

Dielovi XXIV. stajaće bojne u izviđanju ispred postava nisu dolazili u dodir s neprijateljom, niti što o njemu saznali.

24. *studenog:*

Jedan vod II. stajaće bojne sa Viteza (6 km j.i. Pala), u jačini 30 ljudi, izvršio je izviđanje u pravcu Velike Stiene (9 km s.i. Pala) odakle je neprijatelj u jačini 40 ljudi, otvorio vatru. Obhodnja se bez gubitaka vratila u Vitez.

25. *studenog:*

Jedan vod XXIV. stajaće bojne, u jačini 25 ljudi, iz Bistrice (6 km j.z. Pala) izvršio je izviđanje preko Kasidoli (8 km j.z. Pala) — Orčeve Vode (9 km j.z. Pala) do Pavlovac (8 km j.z. Pala), gdje je prikupio podatke od mještana, da se u Ulobiću (11 km j.z. Pala) nalaze partizani u jačini 100 ljudi, koji su došli iz pravca Rijeke (4, km s.i. Trnova).

26. *studenog:*

U toku dana do 15.00 sati dielovi XXII. stajaće bojne predali postave na Bistrici I. bojni 9. gorske pukovnije i krenuli na novoodređene postave.

27. *studenog:*

Noću 26./27. ov. mjes. Majevička partizanska brigada,⁸ u jačini 700 ljudi, navalila na I. bojnu 9. gorske pukovnije na Bi-

⁷ Vidi dok. br. 31.

⁸ Odnosi se na Sedamnaestu majevičku brigadu (vidi dok. br. 78).

strici. Navalom je neprijatelj počeo s južne strane oko 20.30 sati, a odbijen oko 23.30 sati. U 00.30 sati 27. ov. mj. neprijatelj je prešao ponovo u napadaj s južne i zapadne strane.

U 01.30 sati 3 voda XXIV. stajaće bojne i 1 vod stožerne sati ovog sdruga stigli su u pomoć napadnutoj domobranskoj posadi na Bistrici. Spomenuti vodovi ovog sdruga natjerali su jednu grupu partizana, koji su pošli cestom prema Palama, u bieg. Borba je trajala do 03.30 sati, kad su partizani odbijeni. Neprijatelj je u navali upotriebio 1 bacač i 1 protukolski top. Partizani su pretrpjeli osjetne gubitke u mrtvim i ranjenim, dok vlastitih gubitaka nije bilo.

28. studenog: Bez osobitih događaja.

Prema izjavi partizanskog teklića, koji je zarobljen na Bistrici po dielovima ovoga sdruga: dva partizanska bataljona nalaze se u s. Boljanovići i Divčići, a jedan u Kasidoli⁹ (8, 13.5 i 14.5 km j.z. Pala); u selu Divčićima imaju dva topa, koje voze na volovskim kolima; prehrana i obuća kod partizana je u vrlo slabom stanju, dok im je naoružanje veoma dobro.

Teklić je nosio zapovied u s. Kasidoli, da se tamošnji partizanski bataljon poviče, ali tu zapovied nije mogao predati, jer je prije toga uhvaćen.

30. studenog:

Nije se ništa osobito dogodilo.

Zapovjednik, bojnik
(F. Sudar)
U. z. satnik (Grulich)
Grulich

BR. 235

OPŠTA BOJNA RELACIJA DRUGOG ZBORNOG PODRUČJA
ZA DECEMBAR 1943 GODINE¹

I. D I O

I. OPERACIJE

A. — Kod 1. lovačkog zdruga

1) 4. *Lovačka pukovnija:*

1. do 12. XII. Stožer pukovnije, 13., 14. i 15. sat u Teslicu. III. bojna na postavima u Teslicu, I. bojna na prenaoružanju u Brodu, a II. bojna u Usori.
Vrše se razviđanja u bližoj okolini Teslića, ali do dodira sa odmetnicima nije došlo.
13. XII. I. bojna odputovala iz Broda i stigla bez smetnji istoga dana u Derventu.
14. XII. I. bojna preuzela postave Kalenderovci od II. bojne 6. lovačke pukovnije.
15. do 17. XII. Vrše se razviđanja u okolini Dervente bez dodira sa neprijateljem.
3. sat I. bojne 4.1.p. dolazi sa postava Kalenderovci u Derventu radi izobrazbe, gdje ostaje do konca mjeseca.
18. XII. Stožer pukovnije, stožerne sati i III. bojna 4.1.p. odputovali iz Teslica i stigli istoga dana u Derventu, a III. bojna stigla u Brod radi prenaoružanja.
19. XII. Vrše se razviđanja u bližoj okolini Dervente, bez dodira sa neprijateljem.
20. do 23. XII. Vrše se razviđanja u bližoj okolini Dervente, bez dodira sa neprijateljem.
24. XII. U noći 23/24. XII. 43. napadnut je Gromačnik, te je upućena 10. sat, koja je stigla do Brodske Varoši, odakle je nakon kratke vatre produžila u Gromačnik. Naših gubitaka nije bilo. Zaplijenjena je jedna puška.
25. do 31. XII. Vrše se razviđanja u okolini Dervente, bez dodira sa neprijateljem.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 14¹—9, k. 55.

2) 6. *Lovačka pukovnija:*

1. do 15. XII.

III. bojna 6. l.p. nalazi se na postavu Kalenderovci. 7. i 8. sat II. bojne nalaze se na postavu: Brdani — Vrhovi — Kamen. 5. sat II. bojne nalazi se na postavu Ukovje, dok se 6. sat nalazi u Derventi radi izobrazbe.

13. sat nalazi se na postavu Kalenderovci u sastavu III. bojne. 14. sat sa dva topa nalazi se u sastavu III. bojne, a ostatak u Derventi. 15. sat i dočastnika naučna sat nalaze se u Derventi.

15. prosinca 43. izvršena je preselica stožera pukovnije sa III. bojnomo iz Dervente u Teslić, kamo se je prispjelo 16. prosinca 1943.

13., 14. i 15., dočastnička naučna sat te laki povoz izvršili su preselicu 16. prosinca iz Dervente u Teslić.

III. bojna te 13. i 14. sat preuzele su postave obrane Teslića od III. bojne 4.l.p., koja je izvršila preselicu u Derventu.

I. bojna nalazi se: stožer bojne u Doboju, 2. sat na postavu Orašje kod Doboja, 3. sat na postavu Krčevine i Denkovača kod Doboja, a 4. sat dodijeljena je 2. i 3. sati.

4. XII.

Kombinirana sat iz I. bojne 6. 1. p. krenula je u razviđanje u pravcu Trbuka. Sat je prenoćila u Trbuku, a sutradan se vratila u Doboju. Tokom razviđanja sat nije došla u dodir sa komunistima.

6. XII.

Kombinirana sat iz I. bojne krenula je u razviđanje željezničke pruge Doboju — Ševarlije — Trbuk, a sutradan se vratila u Doboju. Prilikom razviđanja nije se došlo u dodir sa komunistima.

23. XII.

Ojačani vod iz I. bojne izvršio je razviđanje pravcem: Krčevine — Obli Kamen — Visoka Glava — Omanjska — Ularice — Makljenovac — Orašje. Za vrijeme ovoga razviđanja nije se došlo u dodir sa komunistima.

Tokom celog mjeseca vršena su manja razviđanja, ali bez dodira sa komunistima.

B. — Kod 3. lovačkog zdruge:

1. XII.

U 0700 sati upućene su iz Brčkog u razviđanje jedna sat 5.l.p. i jedna njemačka sat smjerom s. Brod — s. Bukvik (4 JZ, 12 JZ Brčko). Na visovima pred Bukvikom iste su napadnute od grupe jačine 500 partizana² dobro naoružanih strojnicama i bacačima. Razviđačke sati nisu mogle ući u Bukvik, nego su se vratile u Brčko.

Vlastiti gubitci: 1 domobran poginuo, 1 njemački dočastnik i 4 njem. vojnika nestali, 2 njem. vojnika ranjena.

Gubitci u tvorivu: 2 njemačka srednja bacača onesposobljena.

Protivnički gubitci: procenjeno oko 30 poginulih i isto toliko ranjenih partizana.

Istoga dana poginuli su nesretnim slučajem uslied rasprsnuća granate u Brčkom 2 domobrana 5.l.p.

3. XII.

U 0700 sati izvršen je kombinirani podhvat na s. Bukvik (13 JZ Brčko), koje su držali partizani.

U podhvalu su učestvovali: I. bojna 8.l.p., I. bojna njem. 130. pukovnije i III. bojna 5.l.p.

I. bojna njem. 130. pukovnije ojačana njemačkim bojnim kolima nadirući smjerom s. Brod (4 JZ Brčko) — Bukvik naišla je na jak odpor grupe partizana od oko 1.000 ljudi.³ Odpor je slomljen, bojna je ušla u Bukvik, a partizani se povukli ka zapadu.

III. bojna 5.l.p. uz vrlo slab odpor dostigla je s. Vitanović (11 Z Brčko) a I. bojna 8.l.p. dostigla je bez dodira sa neprijateljem G. Rahić (13 JZ Brčko).

Po završenom podhvalu bojne su se vratile na svoje postave.

Vlastiti gubitci: 1 njemački dočastnik ranjen.

Protivnički gubitci: 9 izbrojanih mrtvih, a procenjeno oko 30 mrtvih i ranjenih.⁴

² s, s i « Vi (li dok. br. 182.

* Podaci o gubicima naših snaga su netačni. U naše gubitke oni su ubrajali i starce, žene i djecu, koje su ubijali na licu mjesta kao

Plien: 3 puške.

1. XII.

Radi suradnje sa njemačkim bojnim kolima, koja nadiru iz Tuzle ka [s.] Vakufu (23 J Brčko), III. bojna 8.l.p. ojačana sa njemačkim bojnim kolima i jednim vodom obkopa, vršila je 4. XII. od 0700 sati nasilno razviđanje od s. Potočari (6 J Brčko) do s. Celić (17 J Brčko).

Istoga dana po završenom podhvat u jedinice su se vratile na svoje postave.

Vlastiti gubitci: 1 njemačka bojna kola onespособljena, no odvučena u Brčko.

Protivničkih gubitaka kao ni pliena nije bilo.

7. XII.

Izvršen je podhvat smjerom Brčko — Čelić. U podhvat u učestvovali: njemačka I. bojna 130. pukovnije, sedam njemačkih bojnih kola, 1 vod obkopa II. obkopske bojne, jedna njemačka i jedna bitnica VII. topničkog sklopa.

Ova borbena skupina dostigla je do 1330 sati Čelić bez dodira sa neprijateljem. Neprijateljske slabije zaštitnice povukle su se bez borbe ka jugoistoku.

Iz Čelića preduzeto je razviđanje u pravcu Koraja (5 I Čelić) koga su partizani branili snagom od oko 500 ljudi. Bojna kola radi porušenih mostova nisu mogla ići do Koraja, te je sat upućena u razviđanje ka Koraju vraćena nazad u Čelić.

Vlastitih, kao i protivničkih gubitaka nije bilo.

8. XII.

Produžen je podhvat započet 7. XII.

I. bojna 130. pukovnije sa njemačkim bojnim kolima i obe bitnice stigla je do Sv. Dimitrija (9 J Čelić) bez dodira sa neprijateljem. Svi mostovi na putu Čelić — Sv. Dimitrije su porušeni, te bojna kola nisu mogla ući u Sv. Dimitrije.

U toku 9. XII. bojna skupina se vratila natrag na svoje postave, bez dodira sa neprijateljem.

odmazdu. U analizi operacija Šesnaeste NOU divizije za decembar 1943 god. izneseni su naši i neprijateljski gubici (vidi dok. br. 182).

Vlastitih, kao i protivničkih gubitaka nije bilo.

I. i III. bojna 8.l.p. ojačane njemačkim bojnim kolima, jednim vodom obkopara, dvie hrvatske i jednom njemačkom bitnicom vrše podhvat preko Čelića.

III. bojna 8.l.p. ušla je oko 13.20 sati u s. Čelić i uhvatila vezu sa grupom njemačkih bojnih kola, koji su stigli u Čelić iz Tuzle oko 14⁰⁰ sati.

I. bojna 8.l.p. stigla je u 1320 sati na Oglavak (338) (1 Z Celić) gdje je dobila vatru sa Mačkovca (2 JZ Celić) od manje grupe partizana,⁵ koji su se povukli ka jugu.

Inače se u podhvat u nije naišlo na neprijatelja.

Vlastiti gubitci: 1 njemački poljski oružnik poginuo.

Protivnički gubitci: 3 mrtva izbrojana, te više ranjenih.

Produžen je podhvat, koji je započet 18. XII.

III. bojna 8.l.p. stigla je iz Čelića u Sv. Dimitrije, a sa jednom sati u Koraj.

Na neprijatelja se nije naišlo, te su se jedinice vratile na svoje postave oko Brčkog.

Oko 2300 sati grupa od oko 1.500 partizana VI. bosanske partizanske brigade napala je na Bos. Samac.⁰ Isti je branjen od strane dobrovoljačke bojne Samac, te djelova II. bojne 8.l.p. koja se je tek počela u Bos. Samcu ustrojavati.

Borba je trajala do 0530 sati, kada su branitelji bili svladani i partizani zauzeli Bos. Samac.

Pošto su djelovi Dobrovoljačke bojne Bos. Samac, kao i II. bojne 8.l.p. djelom razpršeni, to se točan broj gubitaka ne može ustanoviti. Po izkazima očevidaca navodno ima 24 mrtva i 30 do 40 zarobljenih, a ostali su razpršeni.

Vlastiti gubitci: oko 24 poginula te 30 do 40 zarobljenih.

20. XII.

Protivnički gubitci nepoznati.

Njemačka 187. divizija vrši podhvat čišćenja područja r. Sava — r. Drina — r. Spreča, nadirući sa područja Bijeljine i Zvornika ka zapadu.

Jedinice ovog zdruge drže zaprečnu liniju s. Potočari (6 J Brčko) — Čelić (17 J Brčko) — s. Pirkovci (8 J Celić).

Do dodira sa neprijateljem ovog dana nije došlo.

Istoga dana na Slavonskoj strani grupa od oko 400 partizana napala je kod s. Strašinci (20 SI Brčko) dvie njemačke sati, koje su se tamo nalazile. Napad je odbijen uz pomoć njemačkih bojnih kola upućenih iz Brčkog, te se neprijatelj povukao ka iztoku.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Protivnički gubitci: 29 izbrojanih mrtvih.

22. XII.

Jedinice zdruge držale su zaprečnu crtu u podhvalu čišćenja započetog 20. XII.

Uhvaćen je spoj sa dielovima njemačkih jedinica, koje su došle pravcem Bijeljina — Koraj — Čelić — Brčko.

Jedinice zdruge došle su samo u dodir sa pojedinim partizanskim patrolama. Istoga dana podhvat je završen, te su se jedinice vratile na svoje polazne postave.

Vlastiti gubitci: jedan domobran 8.l.p. ranjen.

Protivnički gubitci nepoznati.

23. XII.

Po danu pojavila se je jedna grupa od oko 20 partizana na uzletištu (3 I od mosta Brčko), te druge grupe kod s. Račinovci (9 I Brčko). Upućene obhodnje iz Brčkog protjerale su partizane bez jačeg otpora sa strane istih.

I. bojna 8.l.p. u izvršenju zadatka, izdatog od 187. njemačke divizije, u pokretu za Bijeljinu, stigla je 23. XII. oko 0900 sati do mosta ispred s. Vršani (16 IJI Brčko). Pošto je taj most sasvim porušen, a potok nabujao, to se pokret nije mogao ovim putem

nastaviti. Izaslana obhodnja upućena da iz-
pita valjanost puta koji vodi sjeverno od
Vršana preko Crnjelova za Bijeljinu, ustano-
vila je da je i na tom putu most kod 4 km
porušen, a blato i nabujalost potoka spre-
čava svako prelaženje povoza. Stoga se je
bojna vratila u Brezovo Polje, gdje je zano-
ćila.

Vlastiti gubitci: 1 domobran 5.l.p. ra-
njen.

Protivnički gubitci nepoznati.

24. XII.

III. bojna 8.l.p. vršila je čišćenje pod-
ručja južno od Celića (17 J Brčko), bez do-
dira sa neprijateljem.

Jedna ojačana sat 5.l.p., koja se je kre-
tala u razviđanje Brčko — Brezovo Polje,
srela je putem I. bojnu 8.l.p., koja se je sa-
movoljno vraćala iz Brezovog Polja u Brčko.

Zapovjednik zdruga oko 1000 sati iza-
šao je u susret I. bojni 8.l.p. i naredio po-
vratak iste u Brezovo Polje. Protivno ovoj
zapovijedi bojna se je vratila u Brčko. Zapo-
vjedena istraga.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Protivnički gubitci: 13 prebjeglica.

Plien: 13 pušaka i 1.000 naboja.

25. XII.

Vršena su manja razviđanja izpred po-
stava Brčkog uz vrlo slabi otpor manjih par-
tizanskih obhodnji.

Vlastiti gubitci: 1 domobran ranjen.

Protivnički gubitci nepoznati.

26—31. XII.

Ovaj zdrug sa svim svojim jedinicama
vrši preselicu u etapama iz Brčkog za Tuzlu,
a u smislu zapovijedi LXIX. Rez. korps. Ia
broj 364/5682 od 25. XII. 1943.

Do 31. XII. preseljeni su svi dielovi.
koji su vršili preselicu suvim iz Brčkog pre-
ko Celića za Tuzlu, dok su dielovi, koji su
morali biti upućeni vlakom, uslied poteškoća
i pomanjkanja i dodiele vagona stigli mnogo
kasnije, tako da je preselica stigla tek 9. I.
1944. god.

II. — IZKUSTVA.

Naročita izkustva nisu učinjena. Neprijatelj i ako vrši napadaje sa brojčano jačim snagama u zoru se gotovo uvijek povlači.

III. — NEDOSTATCI I POGRJEŠKE

U glavnom kao i do sada. Nema se dovoljno ljudstva, nema se dovoljno naoružanja, osjeća se nedostatak prievoznih sredstava (kamiona), a naročito se osjeća nedostatak krugovalnih postaja. Isto se tako osjeća nedostatak u opremi, tako da u podhvatnim postrojbama još uvijek ima ljudstva u ljetnjim odielima. Nema se gunjeva ni šatorskih listova. To sve utiče na pokretljivost, borbenost i moral trupa vrlo nepovoljno.

Potrebno bi bilo zdrugovima dodieliti prvenstveno samo-voze (teretne) i krugovalne postaje, a ljudstvo što prije opremiti najpotrebnijom opremom.

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

ZAST. ZAPOVJEDNIKA
POMOĆNIK

glst. pukovnik Wanner
Wanner

BR. 236

OPŠTA BOJNA RELACIJA ŠESTE PJEŠADISKE DIVIZIJE
ZA DECEMBAR 1943 GODINE«

OBICA BOJNA RELACIJA
zapovjedništva 6. pješačke divizije

BROJ 1.

Raspored podređenih djelova zapovjedništva 6. pješačke divizije bio je početkom mjeseca prosinca sljedeći:

1.— MOSTAR:

Zapovjednik posade: zapovjednik popunidbenog zapovjedništva Mostar pukovnik Rudolf Ukmar.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 15/1—28, k. 57.

Morstarska pomoćna sat,
Mostarski povozni vod i
3. sat III. samovozne bojne (jedan dio).

2.— TREBINJE:

Zapovjednik posade: zapovjednik 14. pješačke pukovnije
pukovnik Juraj Čordašić.

14. pješačka pukovnija i to:
Stožer pukovnije,
13. prateća sat,
14. protuoklopna sat,
15. stožerna sat,
I. bojna sa stožerom 1., 2., 3. i 4. sati i
7. sat II. bojne

3.— ZAVALA:

Zapovjednik posade: zapovjednik II. bojne 14.p.p. nadsat-
nik Ivan Lilić.

II. bojna 14.p.p. i to:
Stožer bojne i
5., 6. i 8. sat.

4.— DUBROVNIK:

Zapovjednik posade: zapovjednik 6. pješačke divizije pu-
kovnik Ivan Sarnbek.

Stožer 6. pješačke divizije,
Ratni sud 6. pješačke divizije
Mostarska posadna sat,
3. sat III. samovozne bojne,
Mjestno zapovjedništvo Dubrovnik i
Dubrovačka posadna sat. '

" 5— GACKO:

Zapovjednik Domdo-bojne Gacko satnik Fazlagić Safet.
Domdo-bojna Gacko sa 1., 2., 3., 4., 5., 6. i 7. sati.
Tok važnijih događaja bio je u glavnom slijedeći:

1.XII1943.

1. — U 0320 sati neprijateljski su brodovi otvorili vatru
na Dubrovnik i [m.] Mlini (9 i. Dubrovnik), pošto su predhodno
ispalili svjetleće granate. Većina razornih granata pala je u
more, a manji dio eksplodirao je na kršu iznad navedenih mje-
sta, tako da nikakva šteta nije počinjena.

2. — Polubojna 14. p. p. koja je osiguravala pozadinu če-
tama u podhvat u sjeverno od Plane vraćena je 30. XI. u Tre-
binje.

3. — Neprijateljski izvidnički zrakoplovi letjeli su danas u više mahova iznad Dubrovnika.

2. XII. 1943.

1. — Vješt o zauzeću Gacka provjerena je, pa se je pokazalo da je ono zauzeto po našim četama dne 29. XI. ov. g.

2. — Partizani su zauzeli Rakitno i Sutin, odakle teže prema Širokom Brijegu i Drežnici (19 s.i. Široki Brijeg).

3. — Oko 2200 sata vođene su borbe između njemačkih motornih čamaca i engleskih pomorskih jedinica južno od Rta V. Pač (8 j.i. Cavtat). Niemci po njihovoj izjavi nisu imali gubitaka.

3. XII. 1943.

1. — Oko 1430 sati napalo je 7 anglo-američkih zrakoplova jedan njemački transportni zrakoplov iznad Grude i zapalili ga. Njemački zrakoplov strovalio se nedaleko od Grude. Svi su putnici mrtvi.

Isti neprijateljski zrakoplovi napali su strojničkom vatrom nedaleko od Grude jedan posebnički osobni samovoz. Upravljač i njegov suputnik ostali su mrtvi.

4. XII. 1943.

1. — Danas je ujutru upućena 10. sat 14. p.p. sa njemačkim i četničkim djelovima u nasilno razviđanje u smjeru Vilusi.

2. — Zbog pojave jačih partizanskih snaga kod Vilusa², žurno je upućen stožer III. bojne sa 12. sati iz Dubrovnika u Trebinje.

3. — Partizani su u jačini od oko 700 boraca napali 10. sat 14 p.p., koja je sa Zastrmja (13 i. Trebinje) pošla u nasilno razviđanje u smjeru Vilusi. Sat je prihvatila borbu na Zastrmu i izvorsno se je držala, ali se je oko 1300 sati zbog nadmoćnosti neprijatelja morala povući na k. 505, gdje se je odmah organizirala za odbranu, dok su partizani zauzeli i zaposjeli Zastrm.³

U cilju da se pojača odbrana na k. 505 i da se spriječi dalje nadiranje partizana prema željezničkoj pruzi Trebinje — Biće, upućen je na k. 505 stožer III. bojne 14 p.p. sa 11. sati.

U borbama na Zastrmu naši gubitci iznose 6 ranjenih i 2 poginula ili nestala.

6. XII. 1943.

1. — Prikupljanje partizana oko Vilusa i dalje se vrši tako, da ih sada imade oko 3500.

¹, ⁴ i ⁵ Odnosi se na jedinice Desete hercegovačke NOU brigade (vidi dok. br. 103).

Od strane četnika—suboraca poduzete su mjere za spriečavanje partizanskog nadiranja iz Vilusa prema Zubcima.

2. — Odbijen je napad partizana na Stolac.

3. — Prije podne zapažena je jača partizanska grupa (oko 1500 boraca) u s. Jablan Do (16 j.i. Trebinje.)

U cilju spriečavanja nadiranja pomenutoj komunističkoj grupi prema Trebinju, upućena je na položaje kod s. Tuli (8 j.i. Trebinje) jedna ojačana njemačka sat.

7. XII. 1943.

1. — III. bojna 14. p.p. sa 10. i 11. sati izbila je bez dodira sa neprijateljem na Zastrm, odakle je 11. sat povučena u Trebinje u pričuvu.

2. — Svake noći vrši se topnički dvoboj između Orebića i Korčule. U toku su pripreme za podhvat na Korčulu, te izgleda da se čeka još samo na dolazak djelova njemačke mornarice. Na otoku Korčuli nalazi se parobrod »Kupari« i oko 100 jedrenjaka u raznim lukama. Grad Korčula napušten je od strane pučanstva.

8. XII. 1943.

Odbijen je od strane četnika partizanski napadaj na Bijelu Goru (13 j.z. Vilusi).

10. XII. 1943.

Odbijen je bez vlastitih gubitaka napad partizana na uporište V. Hum (k. 401 3 j. Trebinje).

Partizanske grupe sa područja Crkvice, Grahovo. Skorča Gora i s. Klobuk povukle su se ka Vilusima.⁴

11. XII. 1943.

1. — Kombinirane naše i njemačke častničke ophodnje u razviđanju iz D. Lastve obćim pravcem prema Vilusima izvjestile su da su partizani grupirani na pravcu Bileća — Crkvice (8 s.z. Risanj) u više grupa i to: jedna grupa oko Bileće jačine oko 300 boraca, jedna jača grupa u selu Petrovići i Skorča Gora (3 s.z. Vilusi), jedna brigada u Vilusima, jača grupa u Grahovu⁵ i najjača južna grupa u području Crkvice.

Dovršavaju se pripreme za podhvat protiv navedenih partizanskih grupa.

2. — Vrše se prebacivanja i grupiranja naših, njemačkih i četničkih postrojbi za predstojeći podhvat protiv partizana, koji su grupirani na pravcu Petrovići — Viluse — Grahovo — Crkvice.

12. XII. 1943.

1. — Danas pred zoru odbijen je napad partizana na Bileću i isti su odbačeni sjeverno i sjeveroistočno od Bileće.⁶

2. — U podhvalu prema Vilusima naše, njemačke i četničke postrojbe stigle su pred mrak do Vilusa. Partizani su davali slabiji otpor i u povlačenju su prema istoku.

13. XII. 1943.

Oko 0900 sati ušle su naše i njemačke postrojbe, bez neprijateljskog otpora u Viluse, pošto su se partizani u toku noći izvukli i odstupili prema Velimlju (11 s. Vilusi), i time je podhvata prema Vilusima završen. Naši gubitci pri ovome podhvalu bili su sljedeći: 1 njemački dočastnik mrtav i 4 njemačka vojnika ranjena, 2 naša domobrana ranjena, 2 četnika mrtva i 3 ranjena.

Neprijateljski gubitci: 11 mrtvih prebrojano i 1 Talijan zarobljen.⁷

Po završetku borbi kod Vilusa naše su postrojbe vraćene sa podhvata i to: Strožer III. bojne sa 12. sati u Dubrovnik, a 10. i 11. sat u Trebinje.

14. XII. 1943.

Noću 13. na 14. XII. oko 120 naoružanih partizana prebacilo se motornim čamcima sa otoka Mljeta na otok Sipan, gdje su nakon kratke borbe razoružali i odveli na Mljet naših 5 oružnika.

15. XII. 1943.

Između 1900 i 2000 sati pojedinačni engleski zrakoplovi bombardirali su i to:

Željezničku postaju Dubrovnik II bez učinka.

Njemačku preselicu na teretnim samovozima kod Orašca (10 s.z. Dubrovnik) bez učinka.

Nastanbe u kojima su ranije stanovale njemačke SS-postrojbe u s. Plat (11 j.i. Dubrovnik) bez učinka.

4 neprijateljska zrakoplova bombardirali su i mitraljirali jedan njemački ratni brod, koji je plovio iz Stona u Drače.

⁶ Napad je vršila Treća hercegovačka brigada. Detaljnije o tome vidi dok. br. 81.

⁷ Gubici naših snaga netačno su prikazani. Opširnije o tome vidi dok. br. 103.

Brod je lakše oštećen a jedan naš oružnički narednik je poginuo.

16. XII. 1943.

8 neprijateljskih zrakoplova bombardiralo je Ston, kojom su prilikom ranjene 3 osobe, od kojih 2 njemačka vojnika.

23. XII. 1943.

Naše ophodnje, ojačane sa njemačkim vojnicima i četnicima — suborcima sa željezničke postaje Hum, potjerale su grupu od 60 komunista iz s. Krnjevići (4 s.z. Hum) u sjeverozapadnom pravcu preko rijeke Trebišnice.

Gubitaka nije bilo.

28. XII. 1943.

Četnici—suborci odbili su napad jedne partizanske grupe na Bileću.

Partizani su zauzeli s. Mosko.⁸ U cilju oslobodenja Moska, upućena je iz Trebinja naša polubojna, a iz Vilusa vraćena je u Trebinje III. bojna 359. njemačke pukovnije.

29. XII. 1943.

Partizani vrše jak pritisak na Bileću⁹ koju drže četnici—suborci.

30. XII. 1943.

U toku čitavog dana vodila je naša polubojna koja je upućena za oslobodenje s. Mosko teške borbe kod samog sela i morala se je pod pritiskom nadmoćnijih partizanskih snaga povući na položaje južno od s. Mosko.

Ukupni gubitci u ovom podhvat u iznose:

Poginulo: 1 vodnik, 2 razvodnika, 1 desetnik i 5 domobrana.

Ranjeno: 1 častnik, 1 dočastnik i 12 domobrana.

Nestalo: 1 častnik i 13 domobrana.

Njemački gubitci iznose: 1 častnik i 8 momaka poginulo, a 8 momaka je zarobljeno ...

⁸ Odnosi se na Treći bataljon Treće hercegovačke brigade. Opširnije o tome vidi dok. br. 187.

⁹ Vidi dok. br. 156 i 187.

Neprijateljski gubitci: 3 mrtva prebrojano i više ranjenih.

Da bi se naša polubojna održala na položaju južno od sela Mosko, odakle se ima ponovno poduzeti podhvat prema Bileći, upućena je iz Trebinja jedna njemačka polubojna, koja je zauzela položaj sa našom polubojnom.

ZAPOVJEDNIČTVO
6. PEŠACKE DIVIZIJE

Op. broj 20/taj.

U Mostaru, dne 11.1. 1944.

GLAVAR STOŽERA SATNIK
(Streharsky)
Streharsky